

Voorwoord

Deze masterscriptie ontstond in samenwerking met het Vlaams Fonds voor de Letteren. Ik wil dan ook graag directeur Carlo Van Baelen bedanken voor alle advies en begeleiding. Zonder zijn expertise en vakkennis zou deze scriptie nooit tot stand gekomen zijn. Ik wil ook mijn promotor prof. Dr. Bart Keunen en mijn co-promotor Bart Van der Straeten bedanken voor alle last-minute hulp, opmerkingen en verbeteringen bij het uitschrijven van dit onderzoek. Ik wil tevens Karin Vandenabeele en Rita Sunaert van de bibliotheekschool in Gent van harte danken voor de zeer vriendelijke ontvangst, de bereidwilligheid om mee te werken en de vele nuttige tips. Ik wil bovendien ook Lisbeth Vandoorne van Bibnet bedanken voor het vrijwillig opofferen van haar treinrit om al mijn collectievragen enthousiast en uitgebreid te beantwoorden. Ook bedankt aan de medewerkers van de Vlaamse vereniging voor bibliotheek, archief en documentatie om me mijn gang te laten gaan in de stoffige bewaarplaats van hun vakbibliotheek en aan Jan Van Hee, voor de op het nippertje geleverde informatie. Als laatste wil ik ook vooral mijn vriend Gijs bedanken voor het opvangen van mijn stressmomenten, het wegwerken van de technische problemen en voor het vrijwillig nalezen van al mijn schrijfsels.

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Inhoudsopgave	2
Inleiding	8
Hoofdstuk 1: De openbare bibliotheken in Vlaanderen en Brussel	9
1. Letteren in Vlaanderen	9
1.1. Algemeen	9
1.1.1. Waarom lezen we?	9
1.1.2. Wat lezen we?	9
1.2. De Vlaamse boekensector	10
1.2.1. Vlaamse literatuur	11
1.2.2. Boekenverkoop	11
1.2.3. De boekhandel	12
1.3. Het letterenbeleid in Vlaanderen	12
2. Algemene bibliotheekvorming	14
2.1. Evolutie bibliotheekdecreet	14
2.1.1. De wet Destrée	14
2.1.2. Het decreet van 1978	14
2.1.3. Het decreet van 2001	15
2.2. Het lokaal cultuurbeleid	16
2.3. Openbare bibliotheken in Vlaanderen en Brussel	17

2.3.1. Financiering.....	17
2.3.2. Aantal bibliotheken.....	17
2.3.3. Samenwerking.....	18
2.3.4. Enkele concrete cijfers.....	18
Hoofdstuk 2: Collectiebeleid	20
1. Inleiding	20
2. Hoe wordt de collectie samengesteld?.....	20
2.1. Verantwoordelijken	20
2.2. Budgetverdeling.....	21
2.3. Aankoopbeleid.....	21
2.3.1. Vijf polen.....	22
2.3.2. De wet op de overheidsopdrachten	22
2.3.3. Zichtzendingen.....	23
2.3.4. Centrale aankoopprocedure	24
2.4. Collectievormingsprincipes	24
2.4.1. Onafhankelijkheid	24
2.4.2. Pluriformiteit.....	25
2.4.3. Actualiteit	25
2.4.4. Kwaliteit.....	25
2.4.5. Evenwicht	26
2.4.6. Verscheidenheid	26
2.4.7. Klantgerichtheid.....	27

2.4.8. Andere.....	27
2.5. Selectiecriteria	27
2.6. Schenkingen	28
2.7. Bibnet	28
3. Bewaarbeleid	28
3.1. Waarom een wreed- en afvoerbeleid?.....	29
3.2. Hoe wieden en afvoeren?	29
3.3. Het netwerkmagazijn en de netwerkbibliotheek	30
4. Vraaggericht collectiebeleid	30
4.1. Oorzaken.....	31
4.2. Methode	31
4.2.1. Kwantitatieve analyses.....	31
4.2.2. Marktonderzoek.....	32
4.2.3. Het 'Project Delphi'	32
4.3. Gevolgen.....	33
5. Besluit.....	34
Hoofdstuk 3: Onderzoek naar niet-mainstreamliteratuur in de Vlaamse openbare bibliotheken en Brussel	36
1. Opzet	36
2. Methodologie.....	36
2.1. Literatuurlijst	36
2.2. Representatief staal van bibliotheken	38

2.2.1. Nieuwe invalshoek	40
2.3. Bibliotheken in clusters.....	41
2.3.1. Clusterverdeling in het Vlaams gebruikersonderzoek.....	41
2.3.2. Clusterverdeling in het onderzoek naar niet-mainstreamliteratuur	42
2.4. Catalogusonderzoek.....	47
3. Resultaten.....	48
3.1. Verwerking van de gegevens.....	48
3.2. Resultaten van de telling.....	48
3.3. Meest en minst aanwezige titels.....	57
3.3.1. Top tien van meest aanwezige titels.....	57
3.3.2. Top tien van minst aanwezige titels	58
3.4. Resultaten naargelang het genre.....	60
3.4.1. Resultaten	60
3.4.2. Overall gemiddelde van alle genres.....	61
3.4.3. Conclusie	62
3.5. Resultaten naargelang de provincie.....	62
3.5.1. Resultaten	62
3.5.2. Conclusie	70
4. Factoren die de aanwezigheid kunnen beïnvloeden.....	70
4.1. Rol van de grootte van de bibliotheken.....	70
4.1.1. Resultaten	71
4.1.2. Conclusie	71

4.2. Rol van literaire tijdschriften	72
4.2.1. De Leeswolf.....	73
4.2.2. De Leeswelp	76
4.2.3. Wolfsprent	77
4.2.4. Conclusie	78
4.3. Invloed van prijzen en literaire aandacht	78
4.3.1. Resultaten	78
4.3.2. Conclusie	82
4.4. Invloed van nationaliteit en lokale verankering van de auteur	82
4.4.1. Resultaten	83
4.4.2. Conclusie	86
4.5. Invloed van de uitgeverij	87
4.5.1. Resultaten	87
4.5.2. Verkoopcijfers	92
4.5.3. Conclusie	96
Besluit	98
Bibliografie	101
Bijlages	107

Inleiding

“Openbare bibliotheken staan voor een ingrijpende ommekeer.” Zo luidt de openingszin van een nieuwe opleidingsmodule die de Gentse bibliotheekschool eind oktober 2010 introduceerde. De titel van de opleiding spreekt boekdelen: ‘Kritische kijk op de eigen werking: redenen om van een collectiegerichte naar een vraaggestuurde bibliotheekwerking te gaan.’ (website Bibliotheekschool Gent) Bibliotheken moeten zich aanpassen aan de maatschappelijke ontwikkelingen en dus niet langer het boek, maar wel de klant centraal stellen. Ze moeten met andere woorden vraaggerichter, klantgerichter en dus ook marktgerichter hun collectieaanbod opbouwen. Maar leidt deze lezersgerichte collectievorming niet tot een literaire verarming van het aanbod? Om hierop een antwoord te formuleren, wordt in deze scriptie onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van niet-mainstreamliteratuur in de openbare bibliotheken van Vlaanderen en Brussel. Onder de term ‘niet-mainstreamliteratuur’ vallen deze werken die bij het uitkomen van minimale pers aandacht en publiciteit konden genieten. Ze bevinden zich als het ware ‘onderaan de staart’ van het literaire veld. Het doel van dit onderzoek is om na te gaan in hoeverre de bestaande bibliotheekcollecties binnen deze mentaliteitsverandering nog aandacht hebben voor de minder populaire titels. Concreet werd het onderzoek toegespitst op de analyse van een lijst van 50 niet-mainstreamtitels uit diverse genres en van diverse achtergronden. De lijst werd opgesteld door het Vlaams Fonds voor de Letteren, die het onderzoek mee ondersteunt.

Deze masterscriptie bestaat uit drie componenten. Een eerste inleidend hoofdstuk geeft een beknopte schets van het hedendaagse bibliotheeklandschap weer. Hierbij wordt nagegaan hoe het momenteel met de boekensector en het algemene letterenbeleid in Vlaanderen gesteld is. Ook de evolutie van het bibliotheekdecreet wordt onder de loep genomen. Hoofdstuk twee spitst zich toe op hoe een bibliotheekcollectie tot stand komt. Wie is verantwoordelijk en met welke factoren moeten bibliotheken rekening houden? Bovendien wordt in dit hoofdstuk dieper ingegaan op wat ‘een vraaggerichte collectievorming’ precies inhoudt. Het concrete onderzoek naar niet-mainstreamliteratuur is in hoofdstuk drie terug te vinden. Naast een bespreking van de resultaten, wordt ook onderzoek verricht naar mogelijke factoren die deze aanwezigheid kunnen beïnvloeden. De resultaten en bevindingen werden daarna samengebracht in het besluit.

Hoofdstuk 1: De openbare bibliotheken in Vlaanderen en Brussel

1. Letteren in Vlaanderen

1.1. Algemeen

“Het lezen van boeken zit duidelijk in de lift. In 2009 beweerde 63% van de Vlamingen een boek gelezen te hebben. In 2007 was dit nog 61%, terwijl in 1998 slechts 55% van de bevolking een boek ter hand nam.” (Vrind 2010: 145) “Toch lezen we in Vlaanderen minder dan in andere Europese landen het geval is. Vlaanderen scoort zwaar onder het Europese gemiddelde en ook de Franstalige gemeenschap en Nederland doen het beter.” (Vrind 2008: 222) Het deel van de bevolking dat nooit een boek leest, ligt in Vlaanderen heel wat hoger dan in Nederland. (Vrind 2007: 213) Nederland staat dan ook, na Zweden, op de tweede plaats in de Europese rangschikking met een gemiddelde van meer dan 80%. (Vrind 2008: 222)

1.1.1. Waarom lezen we?

Volgens een onderzoek uit 2007 lezen mensen vooral om zich te ontspannen. (Vrind 2007: 213) “Bijna een derde van de Vlamingen leest maandelijks een boek. Daarnaast zijn ook het opdoen van informatie en kennis belangrijke leesmotieven.” (Vrind 2008: 220-221). “Ongeveer drie kwart van de Vlamingen beweert bovendien dat je van boeken lezen slimmer wordt. Een andere belangrijke functie van lezen die aangehaald wordt, is het bevorderen van de taalvaardigheid.” (Vrind 2007: 213)

1.1.2. Wat lezen we?

Onderstaande tabel bevat een “overzicht van de genres die gelezen worden, in % van de bevolking en in % van de lezers”. (Vrind 2008: 221)

	% bevolking	% lezers
Romans	42,2	69,8
Wetenschappelijke en vakliteratuur	17,1	28,0
Reisgidsen	16,3	26,8
Hobbyboeken	15,1	24,9
Naslagwerken, encyclopedieën en woordenboeken	14,8	24,4
Strips	13,3	21,8
Schoolboeken	10,4	17,0
Kunstboeken	8,2	13,5

Algemene informatie	7,7	12,6
Moderne en klassieke literatuurboeken	7,7	12,6
Poëzie	5,5	9,0
Jeugd- en kinderboeken	4,6	7,5

Bron: SCV-survey 2007

Deze cijfers stellen ons in staat om al een kleine vooruitblik te maken naar de resultaten van het onderzoek naar de aanwezigheid van niet-mainstreamliteratuur dat in het derde hoofdstuk centraal staat. We focussen ons vooral op de resultaten van proza, poëzie, kinder- en jeugdboeken en strips. Deze tabel toont aan dat de meerderheid van de lezers een roman verkiest. Dit wordt dan ook weerspiegeld in de cijfers van het onderzoek, want de aanwezigheidspercentages van de prozawerken zullen beduidend hoger liggen dan bij de andere genres het geval is. Deze tabel toont ook aan dat meer dan een vijfde van het lezersaantal strips leest. Toch worden strips (voor volwassenen) nauwelijks in het bibliotheekaanbod opgenomen. Slechts 9% van de lezers beweert ook regelmatig poëzie te lezen. Dit lage aantal kan een verklaring zijn waarom bibliotheken weinig poëziebundels aankopen. Een lage vraag resulteert namelijk in een laag aanbod. Opmerkelijk is ook het lage lezerscijfer voor de jeugd- of kinderboeken. Tijdens het onderzoek werd immers duidelijk dat kinder- en jeugdliteratuur het relatief goed doet in de bibliotheekcollecties, in vergelijking met de andere genres. (*zie infra*)

1.2. De Vlaamse boekensector

“De Vlaamse boekenmarkt produceert 2,4% van alle leverbare titels in Europa. In 2005 waren er op de Vlaamse markt dan ook 110 000 Nederlandstalige boeken te verkrijgen.” (Vrind 2008: 224) Een kwart daarvan wordt verspreid via de boekhandels, terwijl 12% via de onderwijsinstellingen gedistribueerd wordt. (Vrind 2004/2005: 222) Er zouden naar schatting 4500 auteurs in Vlaanderen actief zijn. (Vrind 2008: 224) “Ongeveer 20% van de eigen productie wordt naar het buitenland geëxporteerd, waarbij vooral Nederland een belangrijk afzetgebied is. Het zijn voornamelijk strips en kinderboeken die naar het buitenland verscheept worden. Omgekeerd komt ongeveer 85% van de boekenimport in Vlaanderen uit Nederland. Deze import bestaat vooral uit kinderboeken en algemene boeken.” (Vrind 2007: 200)

1.2.1. Vlaamse literatuur

“Het Vlaamse boek doet het goed. Vooral fictie en literatuur gaan volgens Boek.be vlot over de toonbank. Dit is hoofdzakelijk toe te schrijven aan de **Vlaamse bestsellers**, zoals Dimitri Verhulst en Pieter Aspe. Ook Vlaamse thrillerauteurs en Vlaamse kookboeken (die maar liefst met 17% gestegen zijn) blijken populair te zijn. De Vlaming blijft dus liefst de Vlaming lezen.” (Het Journaal 30/10/10) Ook de **vertaling van Nederlandstalige literatuur** kent een groei. In 2010 werden volgens het jaarverslag van het VFL aan 67 projecten een vertaalsubsidie toegekend. “Het gaat om 35 proza- en 8 poëzieprojecten, 5 literaire non-fictieboeken of –teksten, 10 jeugdromans en 9 toneelteksten.” (Jaarverslag VFL 2010: 54) Toch wil minister van cultuur Joke Schauvliege populaire Vlaamse werken naast Frans, Duits en Engels ook in het Spaans, Japans en de Scandinavische talen laten vertalen. “Als wij Murakami lezen, waarom zou een Japanner dan geen Lanoye of Claus lezen.” Daarnaast wil ze meer aandacht en beurzen voor non-fictie. Volgens haar biedt het genre heel wat mogelijkheden in zowel binnen- als buitenland. Ook het systeem van stimuleringsbeurzen voor jonge auteurs wil ze voortzetten en uitbreiden. (website De Redactie).

1.2.2. Boekenverkoop

Toch is de recente crisis ook in de boekensector voelbaar. Voor het eerst in jaren werd er een daling van de omzet vastgesteld. “In 2009 kende de boekenverkoop nog een omzetstijging van bijna 10%. De verkoop van kinderboeken steeg met 12%, terwijl de stijging van de non-fictie vrije tijd nog hoger lag (16%). Hiermee steeg het aandeel van dit genre naar bijna een kwart van de totale verkoop. Net als dit jaar gingen de kookboeken zeer vlot over de toonbank. Bovendien kenden ook de strips een ruime verkoop.” (Vrind 2010: 147) Deze stijging kon zich in 2010 niet doorzetten. De Vlaamse boekensector kende vorig jaar een lichte omzetsdaling van het algemene boek (fictie, non-fictie, kinder- en jeugdboeken en toerisme) van 1,1%. (Jaarverslag VFL 2010: 11). Het herstel hiervan is van groot belang, omdat dit meestal als de basis van een gezonde leescultuur beschouwd wordt. (Vrind 2002: 137) De boekensector is daarmee een van de laatste sectoren die de effecten van de crisis voelt. In vergelijking met andere sectoren, zoals film, muziek en games, is de omzetsdaling relatief beperkt gebleven. (Het Journaal 30/30/10)

1.2.3. De boekhandel

Ook de boekhandels lijden onder de recente crisis. Mark Cloostermans heeft het in zijn artikel in *De Standaard* zelfs over de 'boekhandelsblues': "Meer en meer onafhankelijke boekhandels sluiten hun deuren of gaan op zoek naar een overnemer." Toch ligt het probleem volgens Cloostermans niet enkel bij de economische crisis. Hij haalt in zijn artikel het probleem van de '**bestselleritis**' aan: "Iedereen wil dezelfde boeken lezen". "Mensen zijn vooral geïnteresseerd in de nieuwe aanwinsten, die je praktisch in elke boekhandel kunt kopen. De boeken die in de kasten staan, blijken minder populair te zijn." (Cloostermans 2011) Een tweede probleem dat in het artikel aangehaald wordt, zijn de **bibliotheekaanbestedingen**. "Bibliotheken kopen hun boeken aan bij de boekhandel, maar gaan hierbij telkens op zoek naar de boekhandelaar die hen de meeste korting kan bieden. Sommige lokale boekhandelaars kunnen echter niet opboksen tegen de grote spelers, waardoor ze de aanbesteding verliezen en een deel van hun inkomsten zien verdwijnen." (Cloostermans 2011) Ook Carlo Van Baelen kaart dit probleem aan:

De eenzijdige oriëntatie op de prijs leidt tot een uitzichtloze concurrentie die in eerste instantie de kleinere boekhandels treft. Ten nadele van de kwaliteit van de dienstverlening - een gegeven dat bevestigd wordt door de bibliothecarissen. Elementen als snelheid en volledigheid van leveren, beschikbaarheid van bibliografieën, aanbieden van zichtzendingen, leveringsinformatie, administratieve vereenvoudiging, bestelservice voor niet-courante titels en grijze literatuur, signaleringsinformatie voor nieuwe titels, medewerking aan leesbevorderende activiteiten...: het zijn allemaal plus-elementen die de professionele relatie boekhandel - openbare bibliotheek een duidelijke meerwaarde kunnen bezorgen boven een éénzijdige, kwaliteitsvernietigende prijsobsessie. (Van Baelen, 2000)

Een samenloop van deze drie factoren zorgt ervoor dat het boekenvak zich in een 'neerwaartse spiraal' bevindt. (Cloostermans 2011) "De sector is voor een groot deel afhankelijk van de bibliotheken, en dus van overheidsgeld, waardoor de toekomst van de boekhandels onzeker is." Toch wijst alles erop dat er in de nabije toekomst in Vlaanderen "heel wat minder boekhandels zullen zijn". (Cloostermans 2011)

1.3. **Het letterenbeleid in Vlaanderen**

"In 1998 bedroeg het letterenbudget 3,2 miljoen euro. In 2002 liep dit bedrag op tot 8,6 miljoen euro." (Vrind 2003:168) Hoeveel het exacte cijfer in 2009 of 2010 was, is niet duidelijk. De publicatie 'Vrind', die elke jaar de het cijfermateriaal van de Vlaamse overheid

in beeld brengt, is na 2002 gestopt met de vermelding van het precieze letterenbudget. De meest recente gegevens die terug te vinden zijn, is dat er in 2005 meer dan 400 miljoen euro aan subsidies uitgetrokken werd voor cultuur en jeugd. (Vrind 2010: 149)

Het jaarverslag van het **Vlaams Fonds voor de Letteren** is transparanter wat cijfergegevens betreft. “Deze openbare instelling zet zich sinds haar oprichting in 2000 in voor het bevorderen van de creatie, productie, presentatie en omkadering van Nederlandstalige literatuur in binnen- en buitenland. Zo verleent ze onder andere subsidies, informatie en documentatie aan literair geïnteresseerden. Daarnaast organiseert en financiert het VFL ook projecten, samenwerkingsplatforms en andere literaire initiatieven.” (website VFL) Het Vlaams Fonds voor de Letteren wordt gesubsidieerd door de Vlaamse overheid en kon dit jaar op een dotatie van 3.837.000 euro rekenen. (Jaarverslag VFL 2010) “Een groot deel van het budget dat het VFL ter beschikking stelt gaat naar het rechtstreeks ondersteunen van Vlaamse vertalers en auteurs. Ondanks het feit dat het budget van het Vlaams Fonds voor de Letteren de voorbije twee jaren met 10% gedaald is, heeft het Fonds beslist om geen besparende maatregelen betreffende de werkbeurzen door te voeren. Het gezamenlijke bedrag dat het Fonds in 2011 uittrok voor de ondersteuning van auteurs, bedraagt 1 080 800 euro.” (website VFL)

“De oprichting van het Vlaams Fonds voor de Letteren zorgde ook meteen voor de introductie van een nieuw stripbeleid. In 2001 zette het VFL immers haar schouders onder dit nieuwe beleid door onder mee strippublicaties te subsidiëren, productiesubsidies uit delen voor de publicatie van een jaarboek en door een onderzoek op te starten naar de distributieproblematiek van de strip. Vanaf 2002 breidde het VFL deze ondersteuning uit door verschillende stripactiviteiten en stripmanifestaties te ondersteunen.” (Vrind 2001: 138)

Eind 2002 besliste de Vlaamse regering om een **leensubsidie** in te voeren. Concreet betekende dit dat de auteurs en de uitgevers van een literair werk nu ook vergoed zouden worden voor het ontlenen van hun boeken in de openbare bibliotheken. (Vrind 2004/2005: 221) Toch staat dit systeem bijna 10 jaar later nog niet helemaal op punt. In het jaarverslag van het Vlaams Fonds voor de Letteren wordt hier dieper op ingegaan. Pas in het najaar van 2010 werden “de eerste leenrechtvergoedingen uitbetaald voor de uitleningen in Vlaamse openbare bibliotheken in de jaren 2004-2006.” Toch waren deze verdeelsleutels volgens directeur Carlo Van Baelen niet echt transparant. Er is nog heel wat werk om zowel “tot een

redelijke vergoeding te komen (de huidige vergoeding bedraagt 0,12 euro per uitlening) als tot een objectieve verdeelsleutel (gebaseerd op aankopen door de bibliotheek, aanwezigheid in de bibliotheekrekken, aantal uitleningen, al dan niet genre-gecorrigeerd, al dan niet in combinatie).” (Jaarverslag VFL 2010: 12)

Een ander belangrijk luik in het letterenbeleid is de **leesbevordering**. (Vrind 2002: 136) Deze component bestaat uit drie belangrijke onderdelen. Als eerste werd in 2001 de Stichting Lezen Vlaanderen vzw opgericht. Deze vzw “moet de leescultuur en het leesklimaat in Vlaanderen verbeteren”. Ten tweede kan de overheid ook zelf beslissen aan welke initiatieven en projecten ze subsidies toekent. Als laatste bestaat er ook een ‘werkingskrediet voor eigen leesbevorderingsinitiatieven van de overheid’. Hieronder vallen onder meer de erkende leeskringen en de uitreikingen van boekencheques. (Vrind 2002: 136-137)

2. Algemene bibliotheekvorming

2.1. Evolutie bibliotheekdecreet

2.1.1. De wet Destrée

“In de loop van de 19e eeuw werden in ons land de zogenaamde volksbibliotheken opgericht. Deze worden beschouwd als de voorlopers van de openbare bibliotheken zoals we die de dag van vandaag kennen. Toch werden voor deze eerste vestigingen geen specifieke regels of wetten vastgelegd. Dit gebeurde pas in 1921 met de wet Destrée, waardoor de bibliotheken, als ze aan bepaalde voorwaarden voldeden, een subsidie konden ontvangen. Ondanks deze regelgeving was de eenheid tussen de verschillende bibliotheken ver te zoeken. Bovendien waren de collecties ondermaats en werkte men vooral met vrijwilligers, zoals parochiegeestelijken en onderwijzers.” (Martens 2001: 7)

2.1.2. Het decreet van 1978

In 1978 werd het decreet aangepast. “Elke Vlaamse gemeente was vanaf dan verplicht om een openbare bibliotheek uit te bouwen, waarbij tevens kwalitatieve eisen gesteld werden voor de aanwerving van het personeel. Er werd bovendien een onderscheid gemaakt tussen een Plaatselijke Openbare Bibliotheek (P.O.B.), een Centrale Openbare Bibliotheek (C.O.B.) en een Speciale Openbare Bibliotheek (S.O.B.).” (Martens 2001: 8) Een belangrijke verandering

was ook dat alle Nederlandstalige bibliotheken in Vlaanderen en in het Brussels Gewest collecties moeten aanbieden die “in een geest van objectiviteit aangepast zijn aan al de behoeften aan ontwikkeling, opvoeding, informatie en ontspanning van de gehele door haar te bedienen bevolking”. (Martens 2001: 7-8)

2.1.3. Het decreet van 2001

Het bibliotheekdecreet (website Agentschap Sociaal-Cultureel Werk) werd opnieuw aangepast op 13 juli 2001. “Een belangrijk verschil met het vorige decreet in de intentieverklaring: de bibliotheek moet niet louter in het aanbod voorzien, maar moet zich op een actieve manier naar de burger richten, zelf de vraag stimuleren.” (Messely 2002: 49) De **missie** van de bibliotheek wordt immers als volgt omschreven:

Een openbare bibliotheek is een basisvoorziening waar elke burger terecht kan met zijn vragen over kennis, cultuur, informatie en ontspanning. Ze bemiddelt actief bij het beantwoorden van deze vragen. De openbare bibliotheek is actief inzake cultuurspreiding en cultuurparticipatie; ze werkt in een geest van objectiviteit en vrij van levensbeschouwelijke, politieke en commerciële invloeden. (Art.2. 5°)

Bovendien moeten de openbare bibliotheken aan enkele **voorwaarden** voldoen. Hieronder worden enkel diegene vermeld die relevant zijn voor het verdere onderzoek:

Een onafhankelijk en pluriform informatieaanbod ter beschikking stellen, breed en zorgvuldig samengesteld, aangepast aan de behoeften van het doelpubliek en in een niet-commerciële omgeving; (Art.10. §1. 1°)

Een on-linecatalogus [sic] aanbieden die gekoppeld is aan een centraal catalogusbestand; (Art.10. §1. 3°)

Meewerken aan projecten in het kader van een streekgericht bibliotheekbeleid; (Art.10. §1. 8°)

Van de middelen, bestemd voor de aankoop van gedrukte materialen, jaarlijks minstens 75 percent van het vastgestelde budget besteden aan Nederlandstalige publicaties. (Art.10. §1. 10°)

Het nieuwe decreet bracht ook enkele **veranderingen** met zich mee. “Vooreerst worden openbare bibliotheken niet langer erkend. Toch blijft de aanwezigheid van een bibliotheek in elke stad of gemeente binnen het Vlaams Gewest verplicht. Om dit te kunnen in stand houden, ontvangen ze een structurele personeelssubsidie.” (Vrind 2002: 152) “Ten tweede werd de opdeling tussen plaatselijke, centrale en speciale openbare bibliotheken aangepast. Ook het

onderscheid tussen voltijds en deeltijds werkende openbare bibliotheken werd teniet gedaan. De centrale openbare bibliotheek wordt dus vervangen door de ‘gewone’ openbare bibliotheek.” (Vrind 2002: 152) Ten derde deden zich ook verschuivingen in verband met de bibliotheekvestigingen voor. “De vroegere plaatselijke openbare bibliotheken van Deurne, Ekeren, Hoboken en Merksem worden niet langer als aparte openbare bibliotheken beschouwd, maar als onderdelen van de openbare bibliotheek Antwerpen. [...] In de loop van 2001 werden drie nieuwe gemeentelijke bibliotheken erkend (1 Brusselse en 2 Vlaamse).” (Vrind 2002: 152) “Bovendien kunnen de openbare bibliotheken van Sint-Jans-Molenbeek en Ukkel (dat tot het Brussel Hoofdstedelijk Gewest behoort) vanaf nu subsidies ontvangen. Daarnaast werden de bibliotheken van Hemiksem en Schelle sinds 2001 tot één opdrachthoudende vereniging samengebracht.” Ook verschuiven “de vroegere bovenlokale opdrachten van de centrale openbare bibliotheken grotendeels naar de provinciebesturen of naar het Vlaams Centrum voor Openbare Bibliotheken vzw (VCOB)”. (Vrind 2003: 182-184) Volgens Martens (2001: 10) is het de taak van het VCOB om “de publiekswerking van de bibliotheken en de samenwerking op lokaal vlak [te] stimuleren, ze moet de sector structureren, en daarbij als steunpunt fungeren. Verder moet ze projectwerking ontwikkelen, planningcycli, kwaliteitszorg en permanente innovatie, gemeenschappelijke producten, diensten en infrastructuur”.

2.2. Het lokaal cultuurbeleid

Met de komst van het nieuwe decreet in 2001 werd een **nieuw beleid** geïntroduceerd: het lokaal cultuurbeleid. Dit beleid “geeft gemeenten de kans om een integraal en kwalitatief cultuurbeleid te ontwikkelen” en heeft betrekking op drie instanties: “de bibliotheek, het cultuurcentrum en de cultuurbeleidscoördinator”. (website Sociaal-Cultureel Werk) “De kernwaarden in het lokaal cultuurbeleid zijn: professionalisering van het cultuurbeleid, een grotere verantwoordelijkheid voor het lokale bestuur en een planmatige aanpak van het cultuurbeleid in de gemeente.” (website Sociaal-Cultureel Werk) Dit beleid heeft als doel het aanzetten van steden en gemeenten om een eigen cultuurbeleidsplan op te stellen, waardoor ze hun bibliotheek en cultuurcentrum verder kunnen uitbouwen. (Vrind 2004/2005: 226) “Bovendien wordt er een nauwere samenwerking verwacht tussen de verschillende ‘lokale

cultuuractoren' enerzijds en tussen de verschillende gemeenten anderzijds." Toch kunnen de gemeenten nog steeds hun eigen keuzes maken. (Martens 2001: 9)

Steden en gemeenten kunnen bij de deze opdracht rekenen op de steun van **drie organisaties**. (website Sociaal-Cultureel Werk) Als eerste is er LOCUS vzw, "het steunpunt voor bibliotheken, cultuur- en gemeenschapscentra en lokaal cultuurbeleid in Vlaanderen". (website LOCUS vzw) Deze organisatie "ondersteunt de gemeenten bij de uitbouw van een integraal en kwaliteitsvol cultuurbeleid en bij de opmaak en de uitvoering van een gemeentelijk cultuurbeleidsplan". (website LOCUS vzw) Daarnaast kunnen steden en gemeenten een beroep doen op de Vereniging Vlaamse Cultuur- en gemeenschapscentra, ofwel VVC vzw. Dit is "de ledenvereniging van cultuurcentra en gemeenschapscentra in Vlaanderen en Brussel". (website VVC vzw) Als laatste is er de VVBAD vzw, de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek, Archief en Documentatie. Dit is de "belangbehartiger van de bibliotheeksector". (website Sociaal-Cultureel Werk)

2.3. Openbare bibliotheken in Vlaanderen en Brussel

2.3.1. Financiering

Volgens het bibliotheekdecreet is een stad of gemeente "verantwoordelijk voor de organisatie van de gemeentelijke bibliotheek" en ontvangt ze hiervoor subsidies. (decreet 2001, Art.38. §1.) Deze subsidiebepaling gebeurt naargelang het inwonersaantal. "Gemeenten met minder dan 10 000 inwoners ontvangen een subsidie van 50.000 euro; gemeenten met 10 000 inwoners of meer ontvangen een subsidie van 6 euro per inwoner van de gemeente." (Art.38. §1. 1°/2°) Deze regeling geldt niet voor het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad. Hiervoor wordt slechts 30% van het aantal inwoners in aanmerking gebracht. (Art.38. §1.) Bovendien ontvangen de gemeenten Aalst, Antwerpen, Brugge, Genk, Gent, Kortrijk, Leuven, Mechelen, Oostende, Roeselare, Sint-Niklaas en Turnhout een bijkomende subsidie van 500.000 euro. (Art.38. §1. 3°)

2.3.2. Aantal bibliotheken

In ons land is elke gemeente verplicht om een openbare bibliotheek op te richten en in stand te houden. (Vrind 2010: 137) Slechts één gemeente, Herstappe, hoeft zich niet aan deze verplichting te houden. Deze gemeente in de provincie Limburg telt slechts 80 inwoners,

waardoor ze hiervan vrijgesteld werd. (Vrind 2010: 137) Momenteel zijn er, volgens de adressenlijst op de website van het Agentschap Sociaal-Cultureel Werk, 309 Nederlandstalige openbare bibliotheken in Vlaanderen en Brussel aanwezig. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest vinden we er daar 16 van terug. (Vrind 2010: 137)

2.3.3. Samenwerking

Volgens Martens (2001: 9) antwoorden de bibliotheken op de overvloed aan informatiestromen door middel van specialisatie en het oprichten van **samenwerkingsverbanden**: “Bibliotheken maken afspraken op het vlak van collectievorming en op het plaatselijke niveau probeert men filialen en uitleenposten zoveel mogelijk af te stemmen op lokale behoeften.” Zo richtten in het Vlaams Gewest 286 gemeenten en 8 intergemeentelijke verenigingen een openbare bibliotheek op. (Vrind 2010: 137) Een voorbeeld van een dergelijke samenwerking is Benebib: ‘een Belgisch-Nederlandse samenwerking tussen bibliotheken’. Dit is een samenwerkingsverband tussen de openbare bibliotheken van Baarle-Hertog-Nassau, Hoogstraten, Merksplas en Rijkevorsel. (website Benebib)

Ook Rita Sunaert, coördinatrice van de bijscholingen in de bibliotheekschool van Gent, benadrukt het belang van deze **regionale en provinciale samenwerking**. Als voorbeeld vermeldt ze de collectieafspraken die gebeuren onder de West-Vlaamse bibliotheken. Zo specialiseerde enkel de openbare bibliotheek van Middelkerke zich in gezondheidsboeken. Elke bibliotheek spitst zich toe op een eigen specialiteit, waardoor er uitbesteding mogelijk wordt. Voor een meer gespecialiseerde vraag kan de klant naar de hoofdbibliotheek doorverwezen worden. (Martens 2001) Ook de klanten plukken de vruchten van deze aanpak. Men kan steeds de onlinecatalogus raadplegen en het boek onmiddellijk bestellen. Men hoeft niet langer persoonlijk naar de plaatselijke bibliotheek te stappen om te vragen of dit werk in de collectie aanwezig is of niet. (Sunaert 2011)

2.3.4. Enkele concrete cijfers

“Het **bibliotheekbezoek** bleef de voorbije jaren stabiel, al zijn er in vergelijking met 2000 wel minder geregistreerde lezers en zijn er meer mensen die nooit of uiterst zelden naar de bibliotheek gaan.” (Vrind 2010: 134) De meest recente cijfers dateren van 2008, waaruit blijkt dat 35% van de bevolking in dat jaar een openbare bibliotheek bezocht heeft. (Vrind 2010:

134) “In totaal werden meer dan 18 miljoen bezoekers geteld.” “Ongeveer een kwart van de inwoners van Vlaanderen een geregistreerd lener bij een openbare bibliotheek. Dit komt neer op ongeveer 1,6 miljoen leners, waarvan 45.000 in Brussel.” (Vrind 2010: 134) Een onderzoek wees uit dat de gemiddelde lener ongeveer maandelijks de bibliotheek bezoekt en dat er per openingsuur gemiddeld 40 bezoekers in de hoofdbibliotheken aanwezig zijn. (Vrind 2010: 134)

Wat de **uitleningen** betreft, is er in 2008 een duidelijke stijging van zowel de gedrukte materialen als de audiovisuele materialen (zoals cd's en cd-roms) waarneembaar. (Vrind 2010: 134) “De gedrukte materialen nemen nog steeds bijna 85% van het totale aantal uitleningen voor hun rekening.” “Ook de leenfrequentie, die aangeeft hoeveel stuks een lener gemiddeld per jaar ontleent, kent een lichte stijging tot bijna dertig stuks.” (Vrind 2010 : 134) “De gebruikscoefficiënt, die toont hoe vaak een item gemiddeld de deur uitgaat, blijft voor zowel de gedrukte als audiovisuele materialen vrij constant.” (Vrind 2010: 134)

Volgens de publicatie Vrind (2009: 194) zijn er verschillende manieren “om een idee te krijgen van de relatieve grootte en kwaliteit van **de collectie** van een bibliotheek”. “Een eerste indicator is de collectie per inwoner, die in 2007 bijna 4 stuks per inwoners bedroeg.” (Vrind 2009: 194) Ook de bezitscoëfficiënt is een belangrijke indicator. Dit geeft “de verhouding tussen het aantal werken in de collectie en het aantal gebruikers” weer en bestond in 2007 gemiddeld uit 16 stuks per gebruiker. (Vrind 2009: 194) Een laatste factor is het vernieuwingsritme, “dat het percentage nieuwe werken in de totale collectie toont”. “In 2007 bedroeg dit percentage in Vlaanderen 8,58%.” (Vrind 2009: 194)

Hoofdstuk 2: Collectiebeleid

“Goed bibliotheekwerk begint met een goed bestand aan romans, tijdschriften, audiovisuele produkten [sic] en andere bronnen en middelen; wie komt aan de collectie, komt aan het hart en het kapitaal van de bibliotheek” (Van der Zee 1989)

1. Inleiding

Een van de belangrijkste onderdelen van het bibliotheekwezen is de collectievorming. Zonder een degelijk boekenaanbod kan een openbare bibliotheek niet ten volle functioneren. Een bibliotheekcollectie moet dan ook regelmatig vernieuwd en aangepast worden. Toch doet amper 20% van de openbare bibliotheken volgens Jan Van Hee (2010), docent collectievorming, aan “efficiënte collectievorming en planning”. Hierbij wordt een collectieontwikkelingsplan opgericht dat als “richtlijn en handleiding dient voor de uitvoerders van het collectiebeleid” en dat als een onderdeel van het beleidsplan opgevat wordt. Bibliotheken moeten namelijk met heel wat factoren rekening houden, willen ze hun collectie zo goed mogelijk samenstellen.

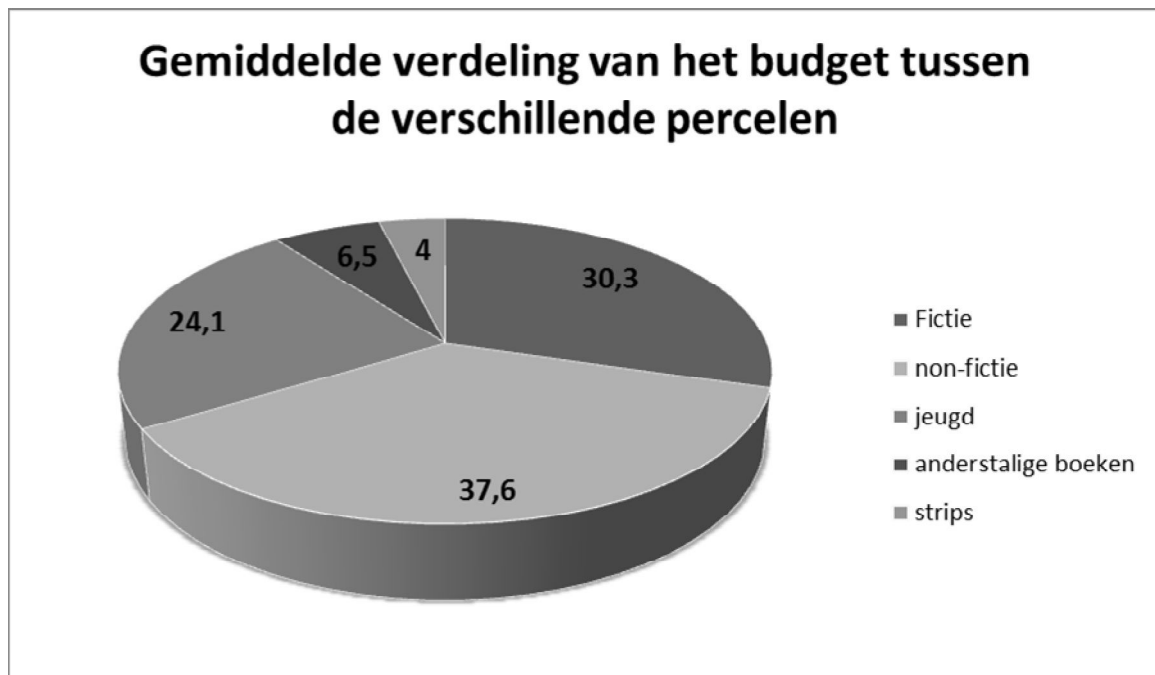
2. Hoe wordt de collectie samengesteld?

2.1. Verantwoordelijken

“De ruim 300 openbare bibliotheken in Vlaanderen voeren elk hun eigen collectiebeleid. Zij doen dit vanuit het belang om een collectie te kunnen aanbieden die afgestemd is op de noden van de lokale gemeenschap.” (website Faronet) Er zijn twee instanties die instaan voor de uitvoering van dit beleid: de bibliothecaris en de Raad van Beheer. De Raad van Beheer is een beheersorgaan “waarin volgens het nieuwe decreet filosofische en ideologische [...] groepen zitten naast een aantal deskundige ‘gewone’ bibliotheekgebruikers”. (Messely 2002: 17) Het opgeleid bibliotheekpersoneel zorgt op zijn beurt voor de uitvoering van de dagelijkse collectievorming. Afhankelijk van de grootte van de bibliotheken, kunnen er bovendien collectioneers aanwezig zijn. (Vandoorne 2011) De administratie is volgens Messely (2007: 17) volledig in handen van het college van burgemeester en schepenen.

2.2. Budgetverdeling

In 2008 deed Liesbeth-Ann Verbruggen een onderzoek naar het aankoopbeleid voor boeken in de openbare bibliotheken van de dertien centrumsteden en Brussel. Hierbij maakte ze een analyse van de verdeling van het boekenbudget. Daaruit blijkt dat bibliotheken dit budget vooral spenderen aan non-fictie (37,6%) en fictie (30,3%). Strips (4%) en anderstalige boeken (6,5%) moeten het met heel wat minder stellen. De jeugdwerken vallen daar tussenin met 24,1%. (Verbruggen 2008: 13)

Toch wordt er volgens Lisbeth Vandoorne, projectleider collectiemanagement bij Bibnet, nog steeds **'schandalig willekeurig'** omgegaan met de budgetverdeling in de bibliotheek. Collectioneers hebben meestal slechts een vaag idee over hoe het budget over de verschillende delen van de bibliotheek moet verdeeld worden. Hierover zijn immers geen enkele afspraken op papier vastgelegd. De aankoop van minder ontleende genres zoals theater en poëzie hangt dus volledig af van de 'goodwill' van de collectioneur. Een debuut dat nergens aangekondigd wordt, zal dan ook zeer weinig in de bibliotheekrekken verschijnen. (Vandoorne 2011)

2.3. Aankoopbeleid

Bij de rondvraag naar hoe het aankoopbeleid bij de openbare bibliotheken er precies aan toe gaat, wordt stevast hetzelfde antwoord gegeven: elke bibliotheek bepaalt dit voor zichzelf. In

het artikel 'Don Quichot en de sluippest' haalt Hendrik van der Zee (1989) een citaat aan van Nuiver uit een tekst van 1983: "In tal van bibliotheken is het aanschafbeleid gebrekkig geformuleerd en wordt veel aangekocht 'op grond van de actuele behoefte, op de toevalligheid van het aanbod, op intuïtie.'" Meer dan twintig jaar later blijkt er nog steeds niet veel veranderd te zijn. Volgens Jan Van Hee (2011) is er **geen algemeen aankoopbeleid of collectieproces**. De individuele bibliotheken vullen dit nog steeds zelf in, wat tot heel wat diverse aanpakken leidt. Sommige (kleine en onderbemande) bibliotheken laten zich volledig bevoorraden via zichtzendingen, terwijl andere alle vakliteratuur uitpluizen om hun aankooplijstjes samen te stellen. Toch leidt deze laatste aanpak tot heel wat tijdverlies, aangezien deze bibliotheken vaak tot dezelfde resultaten komen als collegabibliotheken. Volgens Van Hee is er dan ook nood aan een (deels) gecentreerde aanpak. (*zie infra*)

2.3.1. Vijf polen

Volgens Hendrik van der Zee (1989) beweegt de "aankooppolitiek van de openbare bibliotheken zich tussen vijf polen". Een eerste pool is "de vraag, smaak en perceptie van het publiek (gezien door de ogen van de bibliothecaris)". Deze pool wint vandaag de dag steeds meer terrein, aangezien bibliotheken steeds vaker vraaggericht te werk gaan. (*zie infra*) De tweede pool is "de druk van producenten, uitgevers, distributeurs en de cultuurindustrie". Ook dit heeft momenteel een grote impact op het aankoopbeleid van bibliotheken. Kleinere uitgeverijen zullen hun werk minder vaak in de bibliotheken zien opduiken. (*zie infra*) Pool drie vormt "de staat van het huidige bezit". Is alles in de collectie aanwezig wat moet aanwezig zijn? De vierde pool bestaat uit "de wisselvalligheid van het overheidsbeleid" en pool vijf is het daarmee samenhangende "een altijd krap budget". De vele besparingen die de overheid doorvoert hebben ook hun impact op het hedendaagse collectiebeleid. "Budgetaire [sic] beperkingen nopen [...] tot een strengere selectie." (Messely 2002: 25) Om met het krappere budget de noden van de bevolking zo goed mogelijk tegemoet te komen, gaan bibliotheken steeds meer vraaggericht te werk. (*zie infra*)

2.3.2. De wet op de overheidsopdrachten

Bij de aankoop van nieuwe boeken moeten bibliotheken zich houden aan de wet op de overheidsopdrachten uit 1993. Deze wet stelt onder meer dat bij "aankopen tot 5.500 euro (excl. BTW) er geen offerte vereist is". (Verbruggen 2008: 12) Toch mogen volgens Verbruggen de openbare bibliotheken "hun boekenbudget niet zo verdelen dat ze niet hoeven

te werken volgens een onderhandelingsprocedure, offerteaanvraag of openbare aanbesteding.” Het boekenbudget mag dus niet in “percelen van minder dan 5.500 euro opgesplitst worden.” (Verbruggen 2008: 12) Bibliotheken moeten er ook voor zorgen dat hun criteria waarmee ze een boekhandel selecteren, “objectief meetbaar zijn”. “Ligging mag bijvoorbeeld geen enkele rol spelen”. (Verbruggen 2008: 12)

2.3.3. Zichtzendingen

Een belangrijke factor in het aankoopbeleid zijn de zichtzendingen. Uit de studie van Liebeth-Ann Verbruggen (2008) blijkt dat 92,8% van de bibliotheken van deze methode gebruik maakt. Zichtzendingen omschrijft ze als volgt:

Dit houdt in dat de boekhandels enkele boeken gratis ter inzage aan de bibliotheken levert. Als de bibliotheek tevreden is over de levering, zal ze deze boeken betalen en verdere bestellingen doen. Als ze niet tevreden is over de levering, dan stuurt ze de boeken onbetaald terug naar de boekhandels. De transportkosten zijn dan voor de boekhandelaars. (Verbruggen 2008: 15)

Zichtzendingen bestaan met andere woorden uit een deel van het boekenaanbod dat de boekhandelaar voor de bibliotheken selecteert. “De bibliotheek die zo werkt is vanzelfsprekend erg afhankelijk van de selectie van de boekhandelaar. [...] Zichtzendingen bevatten namelijk een selectie uit het aanbod van de boekhandel, dat op zijn beurt ook weer een selectie is.” (Messely 2002: 29/45) De bibliothecaris moet zich daarom bewust zijn van de samenstelling van het aanbod dat hem via zichtzendingen gepresenteerd wordt en moet actief de lacunes gaan opzoeken. (Messely 2002: 47) Toch kiezen de meeste boekhandelaars volgens Jan Van Hee (2011) voor de gemakkelijke oplossing en nemen ze zichtzendingen vaak ‘klakkeloos’ over.

Het versturen van zichtzendingen is voor boekhandelaars een dure onderneming. Ondanks het feit dat het merendeel hiervan willen afstappen, werkt 78,6% nog met deze zichtzendingen. (Verbruggen 2008: 15-16) Toch steken de meeste boekhandelaars hier tegenwoordig minder energie en middelen in. Bibliotheken verlangen immers voortdurend naar grotere kortingen, waardoor de boekhandels steeds minder aandacht aan de samenstelling kunnen spenderen. (*zie supra*)

2.3.4. Centrale aankoopprocedure

Een van de doelstellingen van Bibnet (*zie infra*) is om het collectiebeleid centraler te organiseren. Ze ijvert dan ook voor ‘sectorale bestelsuggesties’, om de “sterk gelijkaardige procedures tussen diverse boekhandels en alle bibliotheken” te vergemakkelijken. (website Bibnet) Concreet wil Bibnet “op basis van de inhoudelijke kwaliteit van een boek tot bestelsuggesties [...] komen die hanteerbaar zijn voor elke openbare bibliotheek en die bijdragen tot het uitbouwen van een evenwichtige en kwalitatieve collectie”. (website Bibnet)

Toch is volgens Liesbeth-Ann Verbruggen (2008) niet iedereen voorstander van een overkoepelende dienst die gemeenschappelijk boeken aankoopt voor alle bibliotheken. Uit haar onderzoek bleek dat 28,6% van de bibliotheken voorstander is, maar ook 28,6% is tegenstander en 35,7% van de bibliotheken twijfelt nog. (Verbruggen 2008: 16) “De bibliotheken die hier niet voor te vinden zijn, beschikken meestal over een kleiner boekenbudget en vrezen dat het persoonlijk contact met de boekhandel zal wegvallen. De bibliotheken die voorstander zijn van deze centrale dienst, beschikken over een groter boekenbudget en zien voordeel in zo’n werkwijze omdat er zo minder arbeidstijd zou hoeven te gaan naar collectiewerving.” (Verbruggen 2008: 16)

2.4. **Collectievormingsprincipes**

Een collectie kan niet zomaar willekeurig opgebouwd worden. Ze moet aan bepaalde voorwaarden voldoen. In wat volgt worden enkele uitgangspunten geformuleerd waar openbare bibliotheken mee rekening moeten houden bij het opstellen van een degelijke collectie. Deze informatie is gebaseerd op de visie van Jan Van Hee (2010), het concrete collectiebeleid van de openbare bibliotheek van Schoten (2008) en op de bevindingen van Jeroen Messely (2002).

2.4.1. Onafhankelijkheid

Het principe dat bij de bibliotheek van Schoten als eerste aangehaald wordt, is ‘onafhankelijkheid’. “De bibliothecaris mag zich [...] niet laten leiden door commerciële, levensbeschouwelijke of politieke invloeden.” (collectiebeleid Schoten) Hiermee wordt expliciet verwezen naar een passage uit het bibliotheekdecreet. (*zie supra*) Toch is de collectievorming vaak wel onderhevig aan commerciële invloeden. Uitgeverijen die tot een

uitgeversconcern (zoals WPG of VBK) behoren, zullen hun werken veel sneller in de boekhandel, en dus ook in de bibliotheekcollecties, zien terechtkomen. Uitgeverijen die beperktere middelen hebben om hun werk te promoten, zullen minder vaak aanwezig zijn. (*zie infra*)

2.4.2. Pluriformiteit

Met 'pluriformiteit' wordt bedoeld dat er in een bibliotheekcollectie zoveel mogelijk materiaal beschikbaar moet zijn "en dit voor alle leeftijden en in verschillende moeilijkheidsgraden zodat de bibliotheek aan alle lagen van de bevolking iets te bieden heeft." (collectiebeleid Schoten) Volgens Messely (2002: 49) betekent 'pluriformiteit' dan weer dat "alle meningen aan bod moeten komen" en dat de burger beschouwd wordt "als een mondig wezen dat toegang moet krijgen tot alle informatie om zo door confrontatie met waarden en opvattingen eigen mening vormen [sic]".

2.4.3. Actualiteit

Een bibliotheek moet erover waken dat haar collectie actueel blijft. In Schoten wordt daarom per bibliotheekonderdeel de actualiteit van de informatie gecontroleerd. (collectiebeleid Schoten) Bovendien betekent dit dat de verantwoordelijken voor de collectievorming over voldoende kennis van het literaire veld moeten beschikken en voldoende research moeten uitvoeren om te weten welke nieuwe werken er zoal op de literaire markt beschikbaar zijn. Concreet voor het onderzoek naar niet-mainstreamliteratuur betekent dit dat men niet enkel kennis mag verwerven over prozawerken en kinder- en jeugdliteratuur, maar ook moet weten wat zich afspeelt op het vlak van poëzie, theater, essay en literaire non-fictie, strips en vertaalde literatuur. Het is dan ook niet voldoende om bij de aankoop van nieuwe werken enkel een selectie te maken uit de zichtzendingen die de boekhandel naar de bibliotheek verstuurt, aangezien niet alle nieuw literair verschenen werken hierin opgenomen zullen zijn.

2.4.4. Kwaliteit

De openbare bibliotheek van Schoten wil dat haar collectie 'juist en van goede kwaliteit' is en richt zich daarom vooral "op de fondsen van erkende uitgevers/producenten en werken van degelijke auteurs/artiesten". (collectiebeleid Schoten) Maar hoe wordt kwaliteit precies gedefinieerd? Volgens Messely (2002: 51) maken bibliotheken vooral gebruik van het "door de elite gehuldigd kwaliteitsprincipe". Het komt dan ook vaak voor dat de intrinsieke kwaliteit van een werk over het hoofd gezien wordt en men zich vooral gaat richten op de

naambekendheid van een auteur, omdat ‘die wel goed moet zijn’. Messely (2002: 51) stelt bovendien dat dit ten koste gaat van ‘debutanten en de dichters die in eigen beheer uitgeven’. Ook in het huidige onderzoek wordt dit bevestigd. Jotie T’Hooft, Paul Bogaert en Luuk Gruwez kennen als dichter heel wat naambekendheid. Het is dus niet verwonderlijk dat hun bundels de drie meest aanwezige poëziewerken uit de lijst zijn. Delphine Lecompte is daarentegen een minder bekende dichteres en wordt minder vaak in de bibliotheekcollecties opgenomen. Toch moet de kwaliteit van haar bundel niet voor de andere onderdoen, aangezien *De dieren in mij* twee literaire prijzen in de wacht kon slepen. (*zie infra*)

2.4.5. Evenwicht

Jeroen Messely (2002: 52) omschrijft evenwicht als het principe dat zegt dat “alle domeinen van kennis, alle levensverschijnselen, alle uitingen van menselijk gedrag aan bod moeten komen in de bibliotheek, in een veelzijdige vertegenwoordiging van gezichtspunt en in verschillende moeilijkheidsgraad”. Bovendien vermeldt hij dat de bibliothecaris zich daarom niet uitsluitend mag richten op de ‘user opinion’ van de doorsnee gebruiker. Dit is “het reële gebruik dat wordt gemaakt van een bepaald collectieonderdeel, [namelijk] het aantal uitleningen in deze rubriek”. (Messely 2002: 52) “Als een bibliothecaris zich teveel focust op de vaak ontleende werken en genres in de collectie, dan kan dit uiteindelijk tot een verarming van het aanbod leiden.” In het licht van het onderzoek naar niet-mainstreamliteratuur betekent dit dat bibliotheken niet enkel in populaire proza en kinder- en jeugdliteratuur mogen investeren, maar ook aandacht moeten hebben voor de minder ontleende genres, zoals theater, poëzie, vertaalde literatuur en essay en literaire non-fictie. Maar ook binnen de genres zelf moet er een evenwicht gecreëerd worden. Zowel populaire werken voor het brede publiek als werken uit de minder vaak ontleende genres moeten in het aanbod opgenomen worden. Het onderzoek naar de aanwezigheid van deze literatuur toont aan dat het hier meestal fout loopt. Uitgeverijen die deze minder gepromote boeken uitgeven, vinden minder snel hun weg naar de boekhandels, waardoor ze ook minder frequent in de bibliotheekcollecties zullen worden opgenomen. (*zie supra*)

2.4.6. Verscheidenheid

Nauw samenhangend met het begrip ‘evenwicht’, moeten bibliotheken bij het opstellen van hun collectie ook rekening houden met ‘verscheidenheid’. Bij de openbare bibliotheek van Schoten primeert diversiteit dan ook op kwantiteit: de “verrijking van het aanbod door de

aankoop van méér titels heeft de voorkeur boven de meervoudige aanschaf van succes titels”. (collectiebeleid Schoten)

2.4.7. Klantgerichtheid

De openbare bibliotheek van Schoten geeft haar leners de mogelijkheid om aankoop suggesties te doen. Klanten die een bepaald werk niet in de rekken terugvinden, kunnen hiervoor een aanvraag indienen. Via deze methode wil de bibliotheek tegemoet komen aan de “huidige en de te verwachten vraag” van haar ontleeners. (collectiebeleid Schoten) Ook Lisbeth Vandoorne bevestigt dat bibliotheken sterk op deze aankoop suggesties in gaan. Wat de klant wil, komt steeds meer op de eerste plaats terecht. (*zie infra*) Toch zijn heel wat leners zich niet bewust van het feit dat ze zelf aankoop suggesties kunnen maken. (Messely 2002: 48)

2.4.8. Andere

Daarnaast houden bibliotheken ook rekening met andere factoren zoals juridische grenzen (er worden geen werken opgenomen die door de wet verboden zijn), de moeilijkheidsgraad (men gaat niet hoger dan het niveau van de bacheloropleiding), de taal (75% van het aanbod moet Nederlandstalig zijn) en de afstemming en samenwerking met andere bibliotheken (interbibliothecair leenverkeer). (collectiebeleid Schoten/ Jan Van Hee 2010)

2.5. **Selectiecriteria**

Bij het aankopen van nieuwe werken houdt de bibliothecaris en/of de Raad van Beheer rekening met ‘kwalitatieve selectiecriteria’. Toch zal niet elk criterium voor elk bibliotheekobject van toepassing zijn. (collectiebeleid Schoten) Een paar voorbeelden van dergelijke criteria zijn ‘het (verwachte) gebruik, de actualiteit, het belang van het materiaal/onderwerp binnen de totale collectie, de juistheid van de aangeboden informatie, de literaire kwaliteit, eventuele collectieafspraken met andere bibliotheken, de beschikbare ruimte in de bibliotheek, de geschiktheid voor bibliotheekgebruik, de schaarste aan ander materiaal op dat gebied, de tijd die het materiaal van belang zal zijn in de collectie, de prijs van aanschaf en/of bewaring en de invloed van het werk binnen zijn gebied. (collectiebeleid Schoten/ Jan Van Hee 2010)

2.6. Schenkingen

Soms gebeurt het ook dat openbare bibliotheken schenkingen in ontvangst mogen nemen. Hiervoor blijven dezelfde selectiecriteria en collectieprincipes van toepassing. De bibliothecaris bepaalt nog steeds zelf welk materiaal hij van de schenking in de bibliotheekcollectie zal opnemen. Bovendien bepaalt hij ook “de plaatsing, ontsluiting, uitleenbaarheid en afvoer van deze collecties”. (collectiebeleid Schoten)

2.7. Bibnet

Ook buiten de openbare bibliotheken wordt aandacht besteed aan collectievorming. Bibnet is een projectorganisatie die opgericht werd door de Vlaamse overheid om het digitale bibliotheekbeleid in Vlaanderen te ondersteunen en uit te voeren. Bovendien wil Bibnet bibliotheken helpen om hun collectiebeleid zo efficiënt mogelijk te maken door hen instrumenten aan te reiken en door te investeren in de ontwikkeling van “centrale diensten die het lokale collectiebeheer ondersteunen en rationaliseren”. (website Faronet) Daarnaast werd eind 2009 een sectoraal project collectiemanagement opgericht voor een meer centrale aanpak van het collectiebeleid en “staan ontwikkelingen van bijkomende collectiediensten in de steigers.” (website Faronet) Toch moet Bibnet volgens Jan Van Hee (2011) vaak heel wat “psychologische weerstand” bij de bibliothecarissen overwinnen. Een meer centrale aanpak van de collectievorming zorgt er immers voor dat ze een deel van hun ‘macht’ uit handen zullen moeten geven. (Van Hee 2011)

3. Bewaarbeleid

Om een goede en evenwichtige bibliotheekcollectie in stand te kunnen houden, is het niet enkel belangrijk om rekening te houden met wat er aangekocht wordt. Er moet ook voldoende aandacht en precisie besteed worden aan wat er uit het aanbod verwijderd wordt. Een openbare bibliotheek is immers geen archief waar informatie voor een onbepaalde duur in de rekken blijft staan. Toch moeten bibliotheken ervoor zorgen dat ze niet te ver gaan in dit afvoerbeleid. Er moet namelijk steeds een “weloverwogen achtergrondcollectie zichtbaar [...] en uitleenbaar blijven in de bibliotheken in Vlaanderen”. (VCOB 2007: 9)

Twee belangrijke termen van het bewaarbeleid zijn ‘**wieden**’ en ‘**afvoeren**’. Als een openbare bibliotheek beslist om te wieden in de collectie, dan betekent dit dat men bepaalde werken niet langer in ‘open kast’ zal aanbieden. Deze werken worden daarom naar het magazijn

overgebracht. Als men beslist om delen van de collectie af te voeren, dan verdwijnt het werk volledig uit de bibliotheek. (VCOB 2007: 11)

3.1. Waarom een wieden- en afvoerbeleid?

De handleiding *Wieden in vertrouwen* van het Vlaams Centrum Voor Openbare Bibliotheken (VCOB 2007) haalt enkele redenen aan waarom bibliotheken voldoende aandacht moeten besteden aan het wieden- en afvoerbeleid. Als eerste is er de decretale verlichting: bibliotheken zijn verantwoordelijk voor *“het opbouwen en ontsluiten van collecties zoals geschreven teksten, audiovisuele materialen en digitale informatiebestanden die actueel, pluriform en representatief zijn voor het veld van kennis en cultuur”*. (VCOB 2007: 13) Een tweede reden is de aantrekkelijkheid van de bibliotheek. Het verwijderen van verouderde werken zorgt namelijk voor een beter en overzichtelijker aanbod. Bovendien wekt de bibliotheek hiermee het vertrouwen op bij de gebruiker en hoeft deze minder lang te zoeken naar een werk. Als laatste haalt ook de bibliotheek hier voordeel uit. Het wieden en afvoeren van boeken zorgt er immers voor dat ze ruimte kan sparen, wat zal zorgen voor een drukking van de kosten. (VCOB 2007: 13-14)

3.2. Hoe wieden en afvoeren?

Volgens Jan Collet, bibliothecaris van de openbare bibliotheek in Kalmthout, “dient de fysieke collectie jaarlijks gemiddeld met minimaal 10% vervangen te worden waarbij het vervangingspercentage per collectie-onderdeel gespecificeerd is in het collectieprofiel.” (Collet 2010) De gemiddelde levenscyclus van een boek is dus ongeveer 10 jaar. (Vandoorne 2011) Kleinere bibliotheken hoeven dit vernieuwingsritme niet jaarlijks vol te houden. Zij krijgen de mogelijkheid om hun wieden- en afvoerbeleid over een langere periode te spreiden. (VCOB 2007: 17) Wat het wieden- en afvoerbeleid voor fictie volwassenen betreft, stelt het VCOB voor dat “alle werken die uit de actualiteit verdwenen zijn, inclusief poëzie en toneel, zowel in het Nederlands als in vreemde talen” gewied moeten worden. (VCOB 2007: 21) Toch is dit volgens Lisbeth Vandoorne in de praktijk niet altijd het geval. Poëzie wordt dikwijls niet meegenomen in het afvoerbeleid, omdat er nauwelijks nog iets in de rekken zou staan.

Bibliotheken kunnen op basis van twee criteria beslissen om werken uit hun bibliotheekrekken te halen: op basis van de uiterlijke kenmerken en de inhoud van het werk of op basis van de informatie uit de bibliotheekbeheersystemen. (VCOB 2007: 18-19) Een eerste

aanpak gebeurt door middel van een screening van de rekken (Van Hee 2010) Voorbeelden waarom werken afgevoerd kunnen worden zijn omdat ze “onnauwkeurigheden bevatten”, “esthetisch niet meer voldoen” of “door een recentere uitgave werden vervangen”. (VCOB 2007: 18) In het tweede geval baseren de bibliotheken zich vooral op cijfermateriaal, zoals nullijsten. Dit zijn lijsten van werken die in een bepaalde periode geen enkele keer werden uitgeleend. Volgens Lisbeth Vandoorne verdwijnt een titel definitief uit de collectie, als het de afgelopen drie jaar nooit het rek verlaten heeft.

3.3. Het netwerkmagazijn en de netwerkbibliotheek

Nadat een bepaald werk uit de openbare bibliotheek werd afgevoerd, kan beslist worden om dit werk toch nog in het ‘netwerkmagazijn’ op te nemen. Deze instelling wil “één exemplaar van een uit de lokale bibliotheeksector definitief afgevoerd werk voor een bepaalde duur ter beschikking houden van de bibliotheekgebruiker”. (VCOB 2007: 37) Openbare bibliotheken kunnen zelf beslissen welke afgevoerde werken ze naar het netwerkmagazijn willen overbrengen. Zijn desbetreffende werken nog niet in het netwerkmagazijn aanwezig, dan worden deze hierin opgenomen. (VCOB 2007: 40) Daarna is het de taak van de ‘netwerkbibliotheken’ om “de opslag en de raadpleging van de netwerkmagazijncollectie van de openbare bibliotheeksector te organiseren voor alle Vlaamse openbare bibliotheken”. (VCOB 2007: 49)

4. Vraaggericht collectiebeleid

Bij het samenstellen van een bibliotheekcollectie moeten bibliothecarissen met heel wat factoren rekening houden. Toch is er volgens Karin Vandenabeele (2011), coördinatrice van de bibliotheekschool gent en voormalig medewerker van de HOB, een tendens van bibliotheken om meer vraaggestuurd te werk te gaan. Het criterium ‘klantgerichtheid’ (*zie supra*) treedt daardoor steeds meer op de voorgrond. “Voor klanten is de collectie de belangrijkste reden om naar de bibliotheek te gaan, daarom is een betere aansluiting op de wensen van de klanten belangrijk.” (Wiersma 2000: 6) Ook Jan Van Hee stelt dat bibliotheken vaak “schermen met argumenten als ‘expert-driven’ en ‘user-opinion’, maar als puntje bij paaltje komt kiezen ze toch voor de ‘marktgestuurde’ aanpak”. (Van Hee 2011)

4.1. Oorzaken

Volgens Lisbeth Vandoorne (2011), projectleider collectieontwikkeling bij Bibnet, ligt de voornaamste oorzaak van deze mentaliteitsverandering bij de daling van het bibliotheekbudget en de besparingen die hier het rechtstreekse gevolg van zijn. Voor een openbare bibliotheek is het immers moeilijk om te besparen op personeel, het gebouw, verwarmingskosten, ... Het beperkte budget wordt daardoor vooral voelbaar op het vlak van de collectie. Een tweede oorzaak ligt volgens Vandoorne bij de minister van cultuur zelf. Die is op het einde van het jaar enkel geïnteresseerd in uitleencijfers, waardoor openbare bibliotheken bijna verplicht worden om vraaggerichter te werk te gaan. Een derde oorzaak kan volgens haar ook gezocht worden bij de steeds groter wordende netwerkgedachte. Dit is een groot voordeel voor de bibliotheken, aangezien hun collectie niet ‘volledig’ hoeft te zijn. Jan Van Hee legt de oorzaak liever bij de bibliotheken zelf. Volgens hem is er immers bitter weinig *collectiebeleid* waar te nemen. De meeste openbare bibliotheken beschikken zelfs niet eens over een concreet collectieplan. Door gebrekkige processen kampt de bibliotheek bovendien met tijdgebrek, waardoor ze weinig energie in de samenstelling van haar collectie kan steken. Als laatste reden haalt Van Hee ook gemakzucht aan. Het klakkeloos overnemen van zichtzendingen is dan ook gauw gebeurd.

4.2. Methode

Een openbare bibliotheek wordt volledig gefinancierd met overheidsgeld. (*Zie supra*) Het is dan ook de primaire functie van de bibliotheek om de gemeenschap te dienen. “Een bibliotheek wordt betaald met het geld van iedereen, dus moet ze ook beschikbaar/buikbaar zijn voor iedereen.” (Vandoorne 2011) Om dit met het beperkte budget zo goed mogelijk te kunnen verwezenlijken, willen bibliotheken zo nauwkeurig mogelijk te weten komen wat de gebruiker en de niet-gebruiker wil. Dit kan op twee manier gebeuren: door middel van kwantitatieve analyses of door marktonderzoeken.

4.2.1. Kwantitatieve analyses

Openbare bibliotheken beschikken vaak over softwareprogramma's die het mogelijk maken om te berekenen waar de voorkeuren van de gebruiker liggen. (Vandoorne 2011) Bij deze zogenaamde kwantitatieve analyses “worden meetbare gegevens over samenstelling (bezit) en gebruik (uitleningen) van de collectie als uitgangspunt genomen, zoals het aantal boeken en

het aantal uitleningen per genre of rubriek, of het aantal leden per leeftijdsgroep'. (Houart 1993: 68) Op deze manier kunnen bibliotheken informatie verzamelen over welk aanbod van collectieonderdelen niet in overeenstemming is met de vraag en dus nog bijgestuurd moet worden. (Houart 1993)

4.2.2. Marktonderzoek

Sommige bibliotheken maken daarnaast gebruik van de resultaten van marktonderzoeken. Een voorbeeld van een dergelijk onderzoek is het grote **gebruikersonderzoek** dat het VCOB in 2004 uitvoerde. (*zie infra*) Dit onderzoek was volgens Lisbeth Vandoorne de aanzet waardoor bibliotheken beseften dat het inderdaad belangrijk was om te weten wat de gebruiker nu precies van een openbare bibliotheek verwacht.

Daarnaast kunnen bibliotheken ook de hulp inroepen van marketingbureaus, zoals '**Bureau Leemans**'. Dit is een marktonderzoeksbureau dat speciale formules aanbiedt voor openbare bibliotheken. Hun marketingdienst voor bibliotheken omvat 'vraaggerichte dienstverlening', 'segmenteren', 'tariefbepaling', 'collectiemanagement' en 'betere en efficiëntere werkprocessen'. Op het gebied van 'collectiemanagement' ontwikkelde dit marketingbureau het instrument 'Pc-kwadraat', wat volgens hen "de perfecte mix is van marktvraag, beleid [,] en van kwaliteit en gebruik van de collectie". (website Bureau Leemans) Volgens Jan Van Hee (2011) werkt het model van Hein Leemans niet enkel op basis van bezit en uitlening, maar ook op basis van de samenstelling van de bevolkingsgroep en missiescores. Dit stelt hen in staat op de bibliotheken een 'optimale collectie' voor te schotelen. (Website Bureau Leemans) Momenteel wordt deze methode vooral toegepast in Nederland en in de provincies Antwerpen, Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant. (Van Hee 2011)

4.2.3. Het 'Project Delphi'

Sommige bibliotheken gaan een stapje verder en richtten een volledig nieuw project op. Dit was het geval met 'Project Delphi', dat bibliotheken wil ondersteunen bij de omschakeling van een collectiegerichte naar een meer vraaggerichte aanpak. De grondlegger hiervan was Edwin Van Troostenberghe, bibliothecaris van de Openbare Bibliotheek Middelkerke. Volgens dit project is verandering daadwerkelijk nodig, want "anders dan 10 jaar geleden staan niet langer de boeken centraal" bij de opbouw van het collectieaanbod. (website Delphi) In de collectievorming is daarom niet meer de "breedte" van de collectie van belang (hoeveel

verschillende boeken zijn er), maar wel "welke boeken beantwoorden aan de potentiële vraag van de (potentiële) gebruiker". (Van Hee 2011)

De basis voor dit project werd gelegd door de openbare bibliotheken van Middelkerke, Oostkamp en Zottegem in Vlaanderen en de openbare bibliotheek van Vlissingen in Nederland. Deze vier bibliotheken beslisten tussen 2005 en 2007 om vraaggerichter te werk te gaan en creëerden modellen en instrumenten (zoals cursussen en draaiboeken) die bovendien over de gehele bibliotheeksector bruikbaar zijn. (website Delphi) Daarna werd het 'Project Delphi' door deze vier openbare bibliotheken opgericht. In 2008 ontstond het 'Project Delphi traject West-Vlaanderen'. Dit traject groepeerde de bibliotheken van Beernem, Blankenberge, Roeselare, Tielt, Veurne en Zedelgem. "Het doel van het traject was het gemeenschappelijk werken aan de voorwaarden voor het realiseren van de doelstellingen van het Model Delphi. Dit om in de toekomst beter gewapend te zijn om in te spelen op de reële informatiebehoeften van de bevolking." (website Delphi) Dit project is bovendien nog volop in ontwikkeling. In januari 2011 werden de openbare bibliotheken van Avelgem, Anzegem, Waregem, Kuurne, Harelbeke, Deerlijk, Kortrijk, Menen, Wevelgem, Lendelede, Wervik en Zwevegem aan het lijstje toegevoegd. (website Delphi)

4.3. Gevolgen

Door gebruik te maken van deze kwantitatieve analyses en het aanwenden van marktonderzoeken, proberen bibliotheken het beperkte budget beter te laten aansluiten bij de noden van het publiek. Zo worden volgens Houart (1993) de beschikbare middelen meer en meer gebruikt "voor categorieën boeken waarnaar veel vraag bestaat en minder voor boeken waarvan het gebruik zeer laag is". Toch zijn aan deze aanpak grote nadelen verbonden. Als openbare bibliotheken uitsluitend investeren in onderdelen met een hoog uitleenpercentage, dan kan een vicieuze cirkel ontstaan. De uitleencijfers van deze rubrieken zullen immers opnieuw stijgen vanwege het grotere aanbod. "Een steeds weer aanpassen van de collectie zou er al vrij snel toe leiden, dat de aanschaf zich beperkt tot de onderdelen die het meest worden gevraagd. Dit terwijl collectie-onderdelen [sic] waar minder belangstelling voor bestaat worden afgebouwd, waardoor deze uiteindelijk zouden verdwijnen. Dit zou een erg eenzijdige collectie opleveren, die niet beantwoordt aan de doelstelling van de openbare bibliotheken." (Houart 1993: 70)

5. Besluit

De willekeur bij het opstellen van het collectieaanbod is in de openbare bibliotheken van Vlaanderen en Brussel nog steeds zeer groot. Bibliothecarissen kunnen grotendeels zelf bepalen wat er in de bibliotheekcollectie terecht komt. Het aanbod mag echter geen weerspiegeling worden van de interesses en voorkeuren van de bibliothecaris. De openbare bibliotheek is nog steeds een democratische instelling die aan de behoeften van alle inwoners moet voldoen. Het gebruik van kwantitatieve analyses en marktonderzoeken zijn dan ook van groot belang, omdat hierbij rekening gehouden wordt met de noden van de gebruiker. Toch moet ervoor gezorgd worden dat de inbreng van beide in balans gehouden wordt. Geen enkele zijde mag hierbij overheersen. Volgens Lisbeth Vandoorne moeten de openbare bibliotheken rekening houden met wat de gebruiker wil, maar moeten ze daarnaast ook aandacht besteden aan wat hij in de toekomst misschien nodig heeft, maar wat hij nu nog niet beseft. “Het uitgangspunt hierbij is, dat het vergroten van de omvang van de collectie-onderdelen [sic] die erg in de belangstelling staan niet ten koste gaat van de onderdelen die weinig belangstelling genieten.” (Houart 1993: 70)

Hoofdstuk 3: Onderzoek naar niet-mainstreamliteratuur in de Vlaamse openbare bibliotheken en Brussel

1. Opzet

In het tweede luik van deze masterscriptie wordt er dieper ingegaan op het onderzoek naar de aanwezigheid van niet-mainstreamliteratuur in de openbare bibliotheken. Dit onderzoek wil nagaan in hoeverre de bestaande bibliotheekcollecties aandacht hebben voor deze minder populaire titels en welke genres hierbij het meest of het minst vertegenwoordigd worden. In wat volgt wordt er eerst en vooral stilgestaan bij de methodologie van het onderzoek. Welke literatuur en welke bibliotheken worden er nu concreet onderzocht? Daarna worden de resultaten besproken, waarbij er ook aandacht besteed wordt aan de verschillen tussen genres en tussen de provincies. Vervolgens wordt onderzocht welke factoren de aanwezigheid van niet-mainstreamliteratuur in de bibliotheken kan beïnvloeden. Er wordt onder meer gekeken naar de grootte van bibliotheken en de lokale verankering van de auteur. Daarnaast worden ook zowel kwalitatieve elementen (de aanwezigheid in recensietijdschriften en literaire prijzen) als vrij commerciële elementen, zoals de invloed van de uitgeverij, besproken.

2. Methodologie

2.1. Literatuurlijst

Om de aanwezigheid van niet-mainstreamliteratuur in de openbare bibliotheken te kunnen bepalen, moest er eerst en vooral worden afgebakend welke niet-mainstreamliteratuur er precies onderzocht zou worden. Er was nood aan een verzameling van hedendaagse boeken die men niet tussen de rekken van de bestsellers terug zou vinden. In deze lijst is er dan ook geen plaats voor auteurs zoals Pieter Aspe, Stieg Larsson of Harry Mulisch. De nadruk ligt vooral op de werken die zich ‘onderaan de staart’ van het literaire veld bevinden. Hiervoor kon ik rekenen op de hulp van het Vlaams Fonds voor de Letteren, die deze taak voor haar rekening nam. Directeur Carlo Van Baelen en zijn medewerkers stelden begin januari 2011 zorgvuldig een lijst met vijftig literaire titels samen, die recent - in 2009 of 2010 - verschenen en tot dan minimale persaanbacht en publiciteit kregen. Bepaalde titels werden nadien bekroond of kregen om extra-literaire redenen aandacht. Belangrijk was dat er rekening

gehouden werd met diverse genres en verschillende achtergronden. De lijst bevat daarom onder meer proza, poëzie, essays en literaire non-fictie, kinder- en jeugdliteratuur, theater, strips en vertaalde literatuur. De uiteindelijke lijst met niet-mainstream literaire werken bestaat uit onderstaande titels:

Proza

Leonard Nolens	<i>Dagboek van een dichter 1979-2007</i>	Querido
Joris Note	<i>Tegen het einde</i>	De Bezige Bij
Joseph Pearce	<i>Land van belofte</i>	Houtekiet
Willy Spillebeen	<i>Rubroeks reizen</i>	Davidfonds
Dirk Verbruggen	<i>Goede papieren</i>	Vrijdag
Marita de Sterck	<i>Bloei</i>	Meulenhoff/Manteau
Pol Hoste	<i>De verzwegen Boon</i>	Het balanseer
Ruth Lasters	<i>Feestelijk zweet</i>	Meulenhoff/Manteau
Paul Mennes	<i>Het konijn op de maan</i>	Nijgh & Van Ditmar
Jeroen Theunissen	<i>De stolp</i>	Meulenhoff/Manteau
Bob Van Laerhoven	<i>Terug naar Hiroshima</i>	Houtekiet
Joost Vandecasteele	<i>Opnieuw en opnieuw en opnieuw</i>	De Arbeiderspers
Simone Lenaerts	<i>Spinnenverdriet</i>	De Geus
Gie Bogaert	<i>Luchtgezichten</i>	Van Halwyck
Thomas Blondeau	<i>Donderhart</i>	De Bezige Bij
Paul Claes	<i>De leeuwerik</i>	De Bezige Bij
Pjeroo Roobjee	<i>Een mismaakt gouvernement</i>	Querido
Mark Van Tongele	<i>Op hoop van zonnezegen</i>	Atlas
Poëzie		
Hadewijch	<i>Liederen</i>	Historische
Uitgeverij		
Jotie T'Hooft	<i>Verzameld werk</i>	Meulenhoff/Manteau
Hubert Van Herreweghen	<i>Webben & wargaren</i>	Uitgeverij P.
Paul Bogaert	<i>De Slalom Soft</i>	Meulenhoff/Manteau
Delphine Lecompte	<i>De dieren in mij</i>	De Vrije Uitgevers
Luuk Gruwez	<i>Garderobe</i>	De Arbeiderspers
Marc Tritsmans	<i>Studie van de schaduw</i>	Nieuw Amsterdam
Roger M.J. De Neef	<i>Luchthaven voor vogels</i>	PoëzieCentrum
Essay en literaire non-fictie		
Johan de Boose	<i>De poppenspeler en de duivelin</i>	Meulenhoff/Manteau
Bart Meuleman	<i>De donkere kant van de zon</i>	Querido
Joris Van Parys	<i>De wereld van Cyriel Buysse</i>	Houtekiet
Erwin Mortier	<i>Een ontsnappingskunstenaar</i>	Voetnoot
Dree Peremans	<i>Dirk van Esbroeck. Reiziger</i>	Epo
Kinder- en jeugdliteratuur		

Pieter Gaudesaboos	<i>Eksternacht</i>	Lannoo
T. Mortier & K. Vermeire	<i>Mare en de dingen</i>	De Eenhoorn
B. Leroy & J. Robben	<i>De zuurtjes</i>	De Geus
Marita de Sterck	<i>Stoute meisjes overal</i>	Manteau
Bart Moeyaert	<i>Het paradijs</i>	Querido
J. van Rijckeghem/P. van Beirs	<i>Galgenmeid</i>	Manteau
Piet De Loof	<i>De smaak van zijn stem</i>	Abimo
Theater		
Filip Vanluchene	<i>Picasso/Citytrip</i>	Vrijdag
Eric De Volder	<i>In Stukken. Toneel 1988-2010</i>	Vrijdag
Strips		
Brecht Evens	<i>Ergens waar je niet wil zijn</i>	Oogachtend
Pieter De Poortere	<i>De zoon van</i>	Oog & Blik
Ephameron	<i>Weg</i>	Bries
Simon Spruyt	<i>S.G.F.</i>	Silvester
Gerolf Van de Perre	<i>Dichter in de massa</i>	Atlas
Vertaald proza		
Hiromi Kawakami	<i>De tas van de leraar</i>	Atlas
Alexandre Dumas	<i>De graaf van Montecristo</i>	L.J. Veen
Hmeros	<i>Ilias</i>	Polak & VanGennep
Vertaalde poëzie		
Antonio Gamoneda	<i>Brandend verlies</i>	Uitgeverij P
Vertaalde kinder- en jeugdliteratuur		
Beatrice Alemagna	<i>Een kind ... wat is dat?</i>	De Eenhoorn

2.2. Representatief staal van bibliotheken

Een tweede essentieel onderdeel voor de start van het onderzoek was het opstellen van een representatief staal van bibliotheken, dat het bibliotheeklandschap accuraat zou weergeven. Concreet betekent dit dat zowel kleine, middelgrote als grote bibliotheken vertegenwoordigd moeten worden. Bovendien is het ook noodzakelijk om uit elke provincie een evenredig aantal bibliotheken op te nemen.

Oorspronkelijk was de doelstelling om een representatief staal van ongeveer de helft van het aantal bibliotheken te construeren. Het uitgangspunt was de lijst met 176 bibliotheken die via de biblion-databank op bibliotheek.be raadpleegbaar is. Dit is de website van de Vlaamse openbare bibliotheken en bevat heel wat nuttige informatie, zoals adressen en openingsuren. Daarnaast beschikt ze over een databank waar verschillende bibliotheken uit alle provincies – met uitzondering van het Brussels Gewest – bij aangesloten zijn. Dit zou mij in staat stellen

om op een zeer efficiënte manier de collecties van de aangesloten bibliotheken met elkaar te vergelijken. Toch was het niet duidelijk of deze selectie daadwerkelijk een accuraat beeld van het bibliotheeklandschap kon weergeven.

Om uit te maken hoe representatief deze bibliion-verzameling was, moest eerst en vooral een accuraat beeld gecreëerd worden van het totale bibliotheeklandschap in Vlaanderen en Brussel. Hiervoor kan men terecht op de website van het Agentschap Sociaal-Cultureel Werk voor jeugd en volwassenen. Dit agentschap heeft volgens haar site als doel "het stimuleren van een rijk en gedifferentieerd aanbod aan sociaal-culturele activiteiten die op niet-commerciële basis worden georganiseerd, ter bevordering van de algemene ontwikkeling van alle burgers - kinderen, jongeren en volwassenen - en ter verhoging van de maatschappelijke en culturele participatie."¹ Ze verspreidt informatie over het lokaal cultuurbeleid, waar ook de werking en regelgeving van de bibliotheek onder valt. Bovendien beschikt ze over een adressenlijst (zie bijlage) die een overzicht geeft van alle gesubsidieerde openbare bibliotheken in Vlaanderen en Brussel. Uit dit document blijkt dat er momenteel 309 Nederlandstalige bibliotheken zijn. Toch was er geen enkel systeem te vinden over hoe men de bibliotheken voor de bibliion-databank geselecteerd had. De bibliotheekselectie bleek willekeurig te zijn, waardoor er geen enkele indicatie was dat deze verzameling exemplarisch zou zijn voor het werkelijke bibliotheeklandschap. Zo wordt de openbare bibliotheek van Brugge niet eens in de databank opgenomen, terwijl dit toch de grootste bibliotheek van West-Vlaanderen is.

Ook de lijst van 165 bibliotheken die deelnamen aan het Vlaams gebruikersonderzoek (*zie infra*), bleek niet geschikt te zijn. Omdat de provincie Antwerpen het grootste deel van de onderzoekskosten voor haar rekening nam, was ze dan ook het talrijkst vertegenwoordigd. Ongeveer 91% van de Antwerpse bibliotheken nam deel. Ook de Brusselse bibliotheken waren sterk aanwezig. Het Brussels Gewest nam eveneens een deel van de kosten voor haar rekening, waardoor twee derde van de Brusselse bibliotheken in het onderzoek opgenomen werd. Dit in tegenstelling tot de provincies Limburg, Oost-Vlaanderen, Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen, waar telkens ongeveer 40% van de bibliotheken deelnam. Zoals tabel 1 (Glorieux 2004a: 4) aantoont, is de provinciale verspreiding van dit bibliotheekstaal duidelijk niet representatief:

	Deelnemende bibliotheken	Bibliotheken per provincie	% deelnemende bibliotheken
Antwerpen	63	69	91.3
Brussels Gewest	9	12	75.0
Limburg	18	40	45.0
Oost-Vlaanderen	28	64	43.7
Vlaams-Brabant	23	60	38.3
West-Vlaanderen	24	64	37.5

Tabel 1: Verdeling van de deelnemende bibliotheken over de provincies

2.2.1. Nieuwe invalshoek

Omdat er geen zekerheid bestond over hoe accuraat de bibliotheekselectie het bibliotheeklandschap kon weergeven en omdat ook het bibliotheekstaal van het Vlaams gebruikersonderzoek niet representatief was, opteerde ik voor een nieuwe invalshoek. In plaats van te vertrekken vanuit een selectieve lijst van bibliotheken, keek ik bij de nieuwe aanpak vooral naar de aanwezigheid van online collectiegegevens. Dit betekent concreet dat ik naging van hoeveel bibliotheken er online catalogusgegevens teruggevonden konden worden. De studie van het bibliotheekdecreet geeft aan dat dit in principe van elke bibliotheek het geval zou moeten zijn. Dit overheidsdocument schrijft immers voor dat een gemeentelijke openbare bibliotheek een onlinecatalogus moet aanbieden, gekoppeld aan een centraal catalogusbestand (*zie supra*). Na empirisch onderzoek werd duidelijk dat de overgrote meerderheid van de bibliotheken deze regelgeving inderdaad respecteert. Onderstaande tabel toont de aanwezigheid per provincie:

	Aantal bibliotheken	Onlinecatalogus	%
Antwerpen	70	70	100,0
Brussels Gewest	18	18	100,0
Limburg	41	41	100,0
Oost-Vlaanderen	64	64	100,0
Vlaams-Brabant	60	57	95,0
West-Vlaanderen	59	58	98,3
Totaal	312	308	98,9

Tabel 2: Aanwezigheid van online collectiegegevens in de openbare bibliotheken

Uit deze cijfers kunnen we afleiden dat drie bibliotheken uit Vlaams-Brabant en een bibliotheek uit West-Vlaanderen geen onlinecatalogus aanbiedt. Concreet gaat het over de openbare bibliotheek van Mesen, Bekkevoort, Huldenberg en Sint-Genesius-Rode. Desondanks is 98,9% van de catalogusbestanden online raadpleegbaar. Dit betekent dat we van 98,9% van alle openbare bibliotheken kunnen nagaan hoeveel werken uit de lijst met vijftig niet-mainstream literaire titels daadwerkelijk in hun catalogus opgenomen zijn.

2.3. Bibliotheken in clusters

Op het einde van dit onderzoek wil ik nagaan of de grootte van een bibliotheek invloed uitoefent op het collectieaanbod. Om dit nauwkeurig te kunnen analyseren, moest er een manier gevonden worden om de bibliotheken in verschillende categorieën op te delen. Waar vroeger vooral het criterium van voltijdse en halftijdse bibliotheken gehanteerd werd, wordt nu vooral gekeken naar het inwonersaantal per gemeente. Dit aantal is immers van groot belang bij het toekennen van subsidies aan gemeenten voor hun bibliotheekwerking (*zie supra*). Toch kunnen we niet enkel op basis hiervan de bibliotheken in categorieën indelen. Er zijn namelijk nog heel wat variabelen die een invloed op het aanbod uitoefenen. Zo kunnen onder andere het totale bibliotheekoppervlak, de openingsuren, het aantal leners en de collectie-uitgaven een belangrijke rol spelen, maar het is onbegonnen werk om met al deze variabelen rekening te houden. Daarom werd beslist om de lijst met factoren te beperken en verder te bouwen op de resultaten van het Vlaams gebruikersonderzoek. (Glorieux 2004a)

2.3.1. Clusterverdeling in het Vlaams gebruikersonderzoek

Dit Vlaamse gebruikersonderzoek wou hoofdzakelijk een profiel van de bibliotheekgebruiker opstellen, waarbij men evenzeer rekening hield met de verschillende groottes van de bibliotheken. Om dit efficiënt te kunnen verwezenlijken, werden de 165 participerende bibliotheken in zes clusters opgedeeld. Met behulp van een statistisch programma werd een ‘*hiërarchische latente clusteranalyse*’ (Glorieux 2004b: 119) uitgevoerd. Hierbij baseerden de onderzoekers zich vooral op elementen die iets meer zeggen over het aanbod van de bibliotheken. Concreet hield men rekening met ‘het aantal voltijds tewerkgestelde bibliotheekmedewerkers, het aantal cd-rom’s, het aantal cd’s, het aantal dvd’s en video’s, het aantal jeugdboeken, het aantal fictieboeken volwassenen en het aantal non-fictieboeken volwassenen’. (Glorieux 2004a: 9) In de onderstaande tabel (Glorieux 2004b: 121) wordt een beschrijving van de diverse clusters op basis van deze gemiddelden weergegeven:

	Cluster I	Cluster II	Cluster III	Cluster IV	Cluster V	Cluster VI
Bezit cd’s	20	3143	4487	8597	14642	38736
Bezit cd-rom’s	114	498	426	800	915	2411
Bezit dvd’s/video’s	66	60	332	968	1965	4855
Bezit jeugdboeken	11564	22914	14617	26594	41607	99860
Bezit volwassenen fictie	9485	18658	12472	23776	41767	100047

Bezit volwassenen non-fictie	7128	15776	10722	23385	45271	118188
Aantal personeelsleden	2.9	6.2	5	10	16.3	61.4

Tabel 3: Beschrijving van de diverse clusters op basis van gemiddelden

Deze tabel toont aan dat cluster I de verzameling is van bibliotheken met een beperkt aanbod en relatief weinig personeelsleden, terwijl cluster VI de vertegenwoordiger is van de grootste bibliotheken, waarvan het aanbod zeer uitgebreid is en er veel personeelsleden in dienst genomen worden. Opmerkelijk bij deze indeling zijn de resultaten van cluster II en III. Als we kijken naar de concrete aantallen van het bezit van jeugdboeken, volwassen fictie, volwassen non-fictie en het aantal personeelsleden, dan valt het op dat de cijfers in cluster II hoger liggen dan die in cluster III. De audiovisuele materialen (cd's, cd-rom's, dvd's en video's) worden voor het onderzoek naar het gebruikersprofiel van de bibliotheekganger duidelijk belangrijker geacht, waardoor men vooral op basis van deze cijfers de verschillende clusters van klein naar groot gerangschikt heeft.

Nadat alle 165 bibliotheken in groepen werden onderverdeeld, kon het gemiddeld aantal inwoners en het gemiddeld aantal leners per cluster bepaald worden. Deze resultaten zijn terug te vinden in tabel 4 (Glorieux 2004a: 11). Ook hier ligt het gemiddeld aantal inwoners en leners in cluster II hoger dan die in cluster III, wat opnieuw te wijten is aan de voorkeur voor de audiovisuele materialen. Bovendien blijkt uit deze tabel dat bibliotheken met een geringer aanbod zich meestal in de kleinere gemeenten bevinden en omgekeerd.

	Gemiddeld aantal inwoners	Gemiddeld aantal leners
Cluster I	12082	2133
Cluster II	18162	4499
Cluster III	16265	3397
Cluster IV	26014	6587
Cluster V	33360	10620
Cluster VI	100095	36433

Tabel 3: Gemiddeld aantal inwoners en leners per cluster

2.3.2. Clusterverdeling in het onderzoek naar niet-mainstreamliteratuur

Om de invloed van de omvang van bibliotheken op het aanbod te kunnen bepalen, is het ook in dit onderzoek noodzakelijk om de deelnemende bibliotheken naargelang hun grootte te ordenen. Daarbij baseer ik mij hoofdzakelijk op de resultaten van bovenstaand onderzoek. Vooral de resultaten over het gemiddeld aantal inwoners en het gemiddeld aantal leners per clusters speelt hierin een belangrijke rol. Op basis van deze twee variabelen kunnen we de

308 bibliotheken, waarmee in dit onderzoek gewerkt wordt, in verschillende clusters onderverdelen. Bovendien zijn deze gegevens vrij beschikbaar op de Bios2-rapporteringswebsite van de Vlaamse bibliotheeksector. De Vlaamse overheid en het toenmalige VCOB ontwikkelden deze website, zodat alle gesubsidieerde bibliotheken jaarlijks hun relevante gegevens publiek konden maken. (website Bibliotheekstatistieken) Met behulp van deze toepassing kunnen vrij gemakkelijk rapporten aangemaakt worden van alle bibliotheken, die een duidelijk overzicht leverden over het inwoneraantal en het lenersaantal per bibliotheek. Het cijfermateriaal van deze rapporten werd nadien vergeleken met het resultaat van het Vlaams gebruikersonderzoek over het gemiddeld aantal inwoners en het gemiddeld aantal leners per cluster. Op basis van deze cijfers werd bepaald bij welke groep de bibliotheek thuishoorde. Tabel 4 geeft een overzicht weer van de verschillende clusters:

	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen
Cluster -I	Baarle-Hertog	Gingelom	Kaprijke	Begijnendijk	Ardooie
	Dessel	Heers	Kluisbergen	Bekkevoort	Alveringem
	Herenthout	Kortesseem	Knesselare	Galmaarden	Dentergem
	Hove	Opglabbeek	Lierde	Geetbets	Heuveland
	Sint-Amands	Voeren	Maarkedal	Glabbeek	Koekelare
	Vorselaar	Wellen	Moerbeke	Gooik	Langemark-Poelkapelle
	Wijnegem	Zutendaal	Sint-Laureins	Herne	Ledegem
			Sint-Martens-Latem	Huldenberg	Lendeledede
			Waarschoot	Kapelle-op-den-bos	Lichtervelde
			Waasmunster	Kortenaken	Mesen
			Wortegem-Petegem	Lennik	Oudenburg
			Zingem	Linter	Pittem
			Zomergem		Wielsbeke
			Zwalm		
Cluster I	Arendonk	As	Assenede	Affligem	Anzegem

	Berlaar	Borgloon	Berlare	Bierbeek	Avelgem
	Borsbeek	Ham	De Pinte	Boutersem	Damme
	Grobbendonk	Hamont-Achel	Kruishoutem	Hoegaarden	De Haan
	Herselt	Hechtel-Eksel	Laarne	Hoeilaart	De Panne
	Hulshout	Hoeselt	Lovendegem	Holsbeek	Deerlijk
	Lint	Kinrooi	Melle	Kampenhout	Hooglede
	Meerhout	Lummen	Nevele	Keerbergen	Houthulst
	Merksplas	Meeuwen- Gruitrode	Sint-Lievens- Houtem	Machelen	Ichtegem
	Niel		Wachtebeke	Opwijk	Ingelmunster
	Olen		Wichelen	Oud-Heverlee	Kortemark
	Oud-Turnhout		Zelzate	Roosdaal	Kuurne
	Retie			Steenokkerzeel	Meulebeke
	Rijkevorsel			Tielt-Winge	Moorslede
	Rumst			Wommel	Nieuwpoort
	Vosselaar				Oostrozebeke
	Wommelgem				Staden
	Zandhoven				Wingene
Cluster II	Beerse	Alken	Brakel	Bertem	Beernem
	Boechout	Bocholt	Buggenhout	Landen	Bredene
	Bonheiden	Bree	Destelbergen	Liederkerke	Diksmuide
	Boom	Herk-De-Stad	Gavere	Merchtem	Gistel
	Duffel	Leopoldsburg	Herzele	Rotselaar	Jabbeke
	Essen	Neerpelt	Kruibeke	Tremelo	Wervik
	Laakdal	Overpelt	Lebbeke		Zonnebeke
	Lille	Peer	Nazareth		
	Malle	Riemst	Oosterzele		
	Putte	Tessenderlo	Stekene		
	Puurs		Zulte		
	Ravels				

Cluster III	Aartselaar	Diepenbeek	Denderleeuw	Beersel	Blankenberge	
	Balen	Dilsen-Stokkem	Eeklo	Diest	Middelkerke	
	Bornem	Zonhoven	Erpe-Mere	Herent	Torhout	
	Hemiksem en Schelle		Haaltert	Kortenberg	Veurne	
	Hoogstraten		Lede	Londerzeel		
	Kalmthout		Lochristi	Lubbeek		
	Kasterlee		Maldegem	Meise		
	Kontich		Sint-Gillis-Waas	Overijse		
	Nijlen		Zele	Scherpenheuvel-Zichem		
	Ranst			Sint-Genesius-Rode		
	Schilde			Ternat		
	Sint-Katelijne-Waver			Tervuren		
	Stabroek			Zemst		
	Wuustwezel					
	Zwijndrecht					
Cluster IV	Brecht	Bilzen	Aalter	Aarschot		Harelbeke
	Edegem	Houthalen-Helchteren	Deinze	Asse		Izegem
	Geel	Lanaken	Hamme	Haacht-Boortmeerbeek	Koksijde	
	Kapellen	Maaseik	Merelbeke	Sint-Pieters-Leeuw	Oostkamp	
	Mortsel	Tongeren	Oudenaarde	Tienen	Poperinge	
	Westerlo		Ronse	Zaventem	Tielt	
	Willebroek		Temse		Zedelgem	
	Zoersel		Wetteren Zottegem		Zwevegem	
Cluster V	Brasschaat	Hasselt	Aalst	Dilbeek	Ieper	
	Heist-Op-Den-Berg	Beringen	Beveren	Grimbergen	Knokke-Heist	
	Herentals	Genk Heusden-Zolder	Dendermonde Evergem	Halle Vilvoorde	Kortrijk Menen	

	Lier	Lommel	Geraardsbergen	Evere	Oostende
	Mol	Maasmechelen	Lokeren		Roeselare
	Schoten	Sint-Truiden	Ninove		Waregem
	Turnhout		Sint-Niklaas		Wevelgem

Tabel 4: Clusterverdeling van de Vlaamse openbare bibliotheken

Bij deze tabel moeten echter wel enkele opmerkingen gemaakt worden. Ten eerste gaat cluster I van start met een gemiddeld aantal inwoners van 12082 personen en een gemiddeld aantal van 2133 leners. Toch zijn er heel wat gemeenten die sterk onder deze gemiddelden zitten. De gemeente Alveringem bijvoorbeeld, telt 4963 inwoners en kent een lenersaantal van 665 personen. Dit is ongeveer een derde van het aantal dat in cluster I wordt voorgesteld. Omdat het verschil bij dit soort gemeenten te groot is, werd nog een zevende cluster opgericht, namelijk de cluster –I. Ten tweede is er het probleem met de AVM-materialen. Voor het onderzoek dat in deze scriptie centraal staat, het onderzoek naar de aanwezigheid van niet-mainstream literaire titels, hoeft er geen rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van audiovisuele materialen, zoals cd's en dvd's. De aandacht gaat integraal naar de gedrukte materialen. De AVM-indicatoren kunnen we in deze indeling dus achterwege laten, wat betekent dat we cluster II en III onderling met elkaar kunnen verwisselen. Een laatste opmerking betreft de Brusselse bibliotheken. Voor dit onderzoek werden enkel de Nederlandstalige bibliotheken uit het Brussels Gewest opgenomen. Hiervoor konden we terecht bij BruNO (Brussels Netwerk Openbare bibliotheken), het streekgerichte bibliotheekbeleid dat de Nederlandstalige bibliotheken in Brussel ondersteunt. (website BruNO) In totaal omvat BruNO achttien bibliotheken, waarvan de gegevens ook op de Bios2-rapporteringswebsite terug te vinden zijn. Toch wijken de rapporten die we van deze bibliotheken verkregen af van de gegevens uit de andere provincies. Zo zijn er in Elsene bijvoorbeeld 23 930 inwoners, maar telt de Nederlandstalige bibliotheek er slechts 992 leners. Dit maakt het moeilijk om de bibliotheek in een van bovenstaande clusters in te delen. Daarom werd beslist om Brussel bij de clusterverdeling achterwege te laten. Het is immers moeilijk te bepalen hoeveel Nederlandstalige inwoners het Brusselse Gewest precies telt. Mogelijk spelen ook communautair-politieke factoren hierbij een rol. De correlatie tussen het

aantal Nederlandstalige inwoners en de grootte van de bibliotheek is dus niet altijd even accuraat.

2.4. Catalogusonderzoek

Nadat beslist werd welke bibliotheken in het onderzoek betrokken zouden worden en van welke titels de aanwezigheid zou worden nagegaan, kon de effectieve opzoeking beginnen. Dit was een zeer omvangrijke opdracht, aangezien er bij alle 308 bibliotheken nagegaan moest worden in welke mate de lijst met vijftig niet-mainstream literaire titels in het aanbod aanwezig was. Om dit zo vlot mogelijk te laten verlopen, werden invultabellen aangemaakt waarop de aanwezigheid genoteerd werd. De openbare (hoofd)bibliotheken werden in deze tabellen alfabetisch en per provincie gerangschikt, waarbij ook het aantal deelvestigingen vermeld werd. Alle invultabellen werden achteraan als bijlage toegevoegd.

Het opzoeken van deze werken was zeer omslachtig en tijdrovend. Er bestaat immers niet zoiets als een overkoepelende databank van waaruit je alle bibliotheekcatalogi kunt raadplegen. Toch is er per provincie een provinciaal bibliotheekstelsel aanwezig, waarbij enkele bibliotheken aangesloten zijn. Voor West-Vlaanderen is dit WINOB, voor Oost-Vlaanderen OVINO, voor Limburg Bili.be, voor Antwerpen Obib.antwerpen en voor Vlaams-Brabant bib.vlaamsbrabant. Enkel bij BruNO, het Brusselse netwerk, kunnen de collecties van alle achttien Nederlandstalige bibliotheken via een centrale databank geraadpleegd worden. Concreet betekent dit dus dat voor de meerderheid van de bibliotheken telkens alle titels apart in het zoekstelsel moesten ingevoerd worden. Bovendien was het niet voldoende om enkel de aanwezigheid van het exemplaar te noteren, aangezien er ook onderzocht moest worden in hoeveel deelvestigingen de werken aanwezig waren.

Ook in het gebruik van zoekmachines was er geen uniformiteit te vinden. Blijkbaar kiest een bibliotheek willekeurig over welk zoekstelsel het wil hanteren. Naast de zoekmachines van de provinciale bibliotheeksystemen was er nog Vubis, Web-OPAC, Desktop en Bidoc. Sommige bibliotheken hadden zelfs hun eigen zoekstelsel ter beschikking, zoals Brugge (Cabrio) en Kortrijk (bibkort). Daarenboven liet de kwaliteit van de verschillende zoekmachines vaak te wensen over. Vooral met Bidoc en Desktop was het omslachtig werken. Alle gegevens dienden op een zeer nauwgezette manier ingevoerd te worden, waardoor de ingevoerde data voortdurend gecontroleerd moest worden. Het was immers nooit echt duidelijk of het werk inderdaad niet aanwezig was of als er een fout gemaakt werd bij het

invoeren van de titel. Zo zullen er bij 'Paul Mennes' vaak geen hits verschijnen, omdat de zoekmachine enkel 'Mennes, Paul' registreert. Dit kan voor heel wat verwarring en foute resultaten bij de zoekopdrachten leiden.

3. Resultaten

3.1. Verwerking van de gegevens

Het probleem bij de verwerking van de gegevens was dat in sommige steden of gemeenten de bibliotheek meer dan één uitleenpost had, waardoor er ook meerdere exemplaren van eenzelfde titel konden voorkomen. In de stad Antwerpen bijvoorbeeld zijn er 23 exemplaren van *Het konijn op de maan* in de verschillende vestigingen in omloop. Sommige vestigingen hebben één exemplaar in hun bezit, terwijl andere meerdere exemplaren van dit werk ter beschikking stellen. Dit kon bij de telling dan ook mogelijk een vertekend beeld opleveren.

Er werd beslist om als uitgangsbasis de beschikbaarheid voor het lezerspubliek te nemen. De bedoeling van het onderzoek is vooral om na te gaan op hoeveel plaatsen een bepaalde titel aanwezig is. Als een titel in meerdere exemplaren beschikbaar was in eenzelfde bibliotheek, dan zou dit slechts als één aanwezigheid meegerekend worden. Als het werk daarentegen meerdere malen voorkwam, maar verspreid over verschillende vestigingen, dan wordt dit aantal wel in de telling opgenomen. Vervolgens werden er twee aparte verwerkingen van de gegevens gemaakt. Een eerste resultaat bevat de aanwezigheidsgegevens van alle hoofdbibliotheken, zonder rekening te houden met de verschillende uitleenposten. Een tweede verwerking gaat na wat de invloed is op de gegevens als die uitleenposten wel in rekening gebracht worden.

3.2. Resultaten van de telling

In onderstaande tabellen bevinden zich de resultaten van de telling. De resultaten zijn gerangschikt volgens provincie, waarbij telkens het totale aantal bibliotheken per provincie aangegeven wordt. Ook het totaal aantal van zowel Brussel als Vlaanderen samen wordt weergegeven. De resultaten werden in procenten omgezet, om vergelijkingen tussen verschillende titels, genres en provincies gemakkelijker te maken. In tabel 5 betekent 22,2 dus

dat in 22,2% van de Nederlandstalige Brusselse hoofdbibliotheken Leonards Nolens' *Dagboek van een dichter 1979-2007* in het bibliotheekaanbod opgenomen wordt.

Proza

Als eerste bekijken we de aanwezigheid van niet-mainstream literair proza in de Vlaamse openbare bibliotheken en in die van Brussel. Zowel de resultaten van de hoofdbibliotheken als die van de verschillende uitleenposten worden hier weergegeven.

	Bru. (18)	Antw. (69)	Limb. (41)	O-Vl. (64)	Vl.-Br. (56)	W-Vl. (58)	Totaal (306)
Leonard Nolens	22,2	49,3	48,8	42,2	35,7	29,3	39,9
Joris Note	66,7	46,4	41,5	40,6	46,4	43,1	45,1
Joseph Pearce	22,2	13,0	2,4	26,6	16,1	5,2	14,1
Willy Spillebeen	22,2	50,7	46,3	45,3	37,5	65,5	47,7
Dirk Verbruggen	27,8	56,5	61,0	45,3	41,1	62,1	51,3
Marita De Sterck	50,0	81,2	63,4	90,6	69,6	72,4	75,2
Pol Hoste	5,6	18,8	12,2	26,6	17,9	22,4	19,3
Ruth Lasters	22,2	44,9	17,1	42,2	32,1	25,9	33,3
Paul Mennes	74,2	81,2	63,4	71,9	67,9	69,0	71,6
Jeroen Theunissen	44,4	65,2	63,4	76,6	55,4	67,2	64,7
Bob Van Laerhoven	55,6	85,5	87,8	84,4	73,2	82,8	81,0
Joost Vandecasteele	55,6	78,3	56,1	79,7	62,5	67,2	69,3
Simone Lenaerts	55,6	78,3	65,9	73,4	66,1	70,7	70,6
Gie Bogaert	38,9	76,8	82,9	92,2	73,2	74,1	77,5
Thomas Blondeau	50,0	65,2	61,0	57,8	50,0	67,2	59,8
Paul Claes	50,0	47,8	43,9	62,5	33,9	48,3	48,0
Pjeroo Roobjee	38,9	56,5	43,9	56,3	42,9	44,8	49,0
Mark Van Tongele	11,1	26,1	31,7	10,9	17,9	19,0	19,9

Tabel 5: Procentuele aanwezigheid van niet-mainstream literair proza in de (hoofd)bibliotheken

Als we de resultaten van de aanwezigheid van literair proza bekijken, dan we zien dat de percentages van de verschillende titels onderling sterk uiteenlopen. De percentages variëren van een aanwezigheid van een luttel 2,4% (Joseph Pearces *Land van belofte* in Limburg) tot een sterke vertegenwoordiging van 92,2% (Gie Bogaerts *Luchtgezichten* in de Oost-Vlaamse bibliotheken). Kijken we enkel naar het totaal, dan kunnen we waarnemen dat Bob van Laerhoven hier het best scoort met zijn *Terug naar Hiroshima* (81,0%), gevolgd door *Luchtgezichten* van Gie Bogaert (77,5%) en *Bloei* van Marita De Sterck (75,2%). De laagste score is weggelegd voor Joseph Pearce (14,1%), met daarna *De Verzwegen Boon* van Pol Hoste (19,3%) en Mark van Tongeles *Op hoop van zonnezegen* (19,9%). Over het algemeen kunnen we stellen dat de resultaten relatief laag liggen, aangezien slechts negen van de

twintig titels in meer dan de helft van de openbare hoofdbibliotheken in Vlaanderen en Brussel voorkomen.

	Bru. (21)	Antw. (162)	Limb. (74)	O-Vl. (158)	Vl.-Br. (104)	W-Vl. (170)	Totaal (686)
Leonard Nolens	19,1	26,5	27,0	17,7	20,2	11,8	19,8
Joris Note	57,1	23,5	23,0	22,2	25,0	14,7	22,3
Joseph Pearce	19,1	6,8	1,4	11,4	8,7	4,7	7,4
Willy Spillebeen	19,1	26,5	25,7	19,6	20,2	30,0	24,6
Dirk Verbruggen	23,8	30,2	33,8	20,9	23,1	23,5	25,7
Marita De Sterck	42,9	50,0	35,1	46,2	41,3	31,8	41,7
Pol Hoste	4,8	13,6	6,8	11,4	9,6	8,2	10,2
Ruth Lasters	19,1	28,4	10,8	20,3	17,3	10,0	18,2
Paul Mennes	61,9	48,8	37,8	34,8	41,3	32,9	39,9
Jeroen Theunissen	38,1	38,3	35,1	41,8	31,7	31,2	36,2
Bob Van Laerhoven	47,6	55,6	55,4	43,0	44,2	38,2	46,6
Joost Vandecasteele	47,6	45,1	35,1	41,1	36,5	28,2	37,9
Simone Lenaerts	47,6	54,9	40,5	44,9	35,6	33,5	42,9
Gie Bogaert	33,3	38,3	51,4	39,9	41,3	32,9	39,2
Thomas Blondeau	42,9	41,4	33,8	29,1	28,8	31,2	33,5
Paul Claes	42,9	25,9	24,3	30,4	18,3	20,0	24,8
Pjeroo Roobjee	33,3	28,4	29,7	24,1	23,1	15,9	23,9
Mark Van Tongele	9,5	11,1	17,6	5,1	9,6	6,5	9,0

Tabel 6: Procentuele aanwezigheid van niet-mainstream literair proza in alle uitleenposten

Als we nu rekening houden met de verschillende deelvestigingen van de bibliotheken, dan valt onmiddellijk op dat de percentages een stuk lager liggen. Geen enkel werk is hier nog in 50% van de totale bibliotheekcollecties terug te vinden. De percentages schommelen tussen 1,4% en 61,9%. Opvallend hierbij is dat niet Gie Bogaert, maar Paul Mennes (*Het konijn op de maan*) in de Brusselse bibliotheken het hoogste aanwezigheidsaantal behaalt (61,9%). Ook in de top drie van best scorende titels vond er een wijziging plaats: Simone Lenaerts vult hier de tweede plaats in met *Spinnenverdriet* (42,9%). Bob Van Laerhoven en Marita De Sterck blijven nummer één en drie. De drie laagst scorende titels blijven dezelfde, maar Mark Van Tongele en Pol Hoste wisselen in deze telling van plaats.

Poëzie

De volgende twee tabellen bevatten de gegevens rond de aanwezigheid van poëzie in de hoofdbibliotheken en uitleenposten van Vlaanderen en Brussel:

	Bru. (18)	Antw. (69)	Limb. (41)	O-Vl. (64)	Vl.-Br. (56)	W-Vl. (58)	Totaal (306)
Hadewijch	5,6	5,8	12,2	7,8	10,7	12,1	<u>9,2</u>
Jotie T’Hooft	38,9	34,8	34,1	53,1	35,7	39,7	<u>39,9</u>
Hubert Van Herreweghen	16,7	14,5	9,8	18,8	14,3	13,8	<u>14,7</u>
Paul Bogaert	27,8	46,4	24,4	<u>54,7</u>	25,0	37,9	<u>38,6</u>
Delphine Lecompte	5,6	14,5	2,4	18,8	8,9	22,4	<u>13,7</u>
Luuk Gruwez	27,8	33,3	46,3	35,9	17,9	39,7	<u>33,7</u>
Marc Tritsmans	16,7	33,3	14,6	43,8	19,6	29,3	<u>28,8</u>
Roger M.J. De Neef	<u>0,0</u>	4,3	2,4	4,7	10,7	5,2	<u>5,2</u>

Tabel 7: Procentuele aanwezigheid van niet-mainstream poëzie in de (hoofd)bibliotheken

Wat poëzie betreft, zien we dat ook hier de aanwezigheidsaantallen sterk variëren. Roger M.J. De Neefs *Luchthaven voor vogels* is in de Brusselse Nederlandstalige bibliotheken nergens terug te vinden, terwijl Paul Bogaerts *de Slalom Soft* in meer dan de helft van de Oost-Vlaamse bibliotheken aanwezig is. Wat de best aangekochte poëziebundels betreft, zien we onmiddellijk twee uitschieters: *Verzameld werk* van Jotie T’Hooft (39,9%) en wederom *de Slalom Soft* van Paul Bogaert (38,6%). Ook bij de minst voorkomende bundels springen er meteen twee in het oog: *Luchthaven voor vogels* van Roger M.J. De Neef (5,2%) en *Liederen* van Hadewijch (9,2%).

	Bru. (21)	Antw. (162)	Limb. (74)	O-Vl. (158)	Vl.-Br. (104)	W-Vl. (170)	Totaal (686)
Hadewijch	4,8	2,5	6,8	3,2	5,8	4,1	<u>4,1</u>
Jotie T’Hooft	33,3	19,8	18,9	22,8	19,2	14,7	<u>19,5</u>
Hubert Van Herreweghen	14,3	8,0	5,4	7,6	7,7	5,9	<u>7,3</u>
Paul Bogaert	23,8	21,6	14,9	22,2	13,5	13,5	<u>17,9</u>
Delphine Lecompte	4,8	6,8	1,4	7,6	4,8	8,8	<u>6,6</u>
Luuk Gruwez	23,8	16,0	31,1	15,2	9,6	16,5	<u>16,9</u>
Marc Tritsmans	14,3	14,2	8,1	18,4	10,6	11,8	<u>13,4</u>
Roger M.J. De Neef	0,0	1,9	1,4	1,9	5,8	1,8	<u>2,3</u>

Tabel 8: Procentuele aanwezigheid van niet-mainstream poëzie in alle uitleenposten

Ook bij poëzie liggen de procentuele aantallen lager als er rekening gehouden wordt met alle vestigingen en uitleenposten. Geen enkele poëziebundel verschijnt in meer dan een vijfde van de bibliotheekvestigingen in Vlaanderen en Brussel. De twee meest en minst aanwezige

bundels blijven dezelfde, maar het verschil met de andere bundels is hier minder opmerkelijk. De laagst scorende bundel is nog steeds *Luchthaven voor vogels* in het Brussels Gewest (0,0%), terwijl de meest aanwezige bundel niet langer die van Paul Bogaert in Oost-Vlaanderen is, maar die van Jotie T’Hooft in Brussel (33,3%).

Essay en literaire non-fictie

Een volgende categorie toont de gegevens rond de aanwezigheid van essays en literaire non-fictie in de openbare bibliotheken van Vlaanderen en Brussel:

	Bru. (18)	Antw. (69)	Limb. (41)	O-Vl. (64)	Vl.-Br. (56)	W-Vl. (58)	Totaal (306)
Johan De Boose	27,8	43,5	41,5	59,4	39,3	32,8	42,8
Bart Meuleman	27,8	34,8	26,8	29,7	26,8	20,7	28,1
Joris Van Parys	27,8	29,0	34,1	46,9	23,2	29,3	32,4
Erwin Mortier	5,6	5,8	9,8	9,4	5,4	13,8	8,5
Dree Peremans	11,1	26,1	12,2	21,9	30,4	27,6	23,5

Tabel 9: Procentuele aanwezigheid van niet-mainstream essays en literaire non-fictie in de (hoofd)bibliotheken

Als we kijken naar de aanwezigheid van essays en literaire non-fictie in de hoofdbibliotheken, dan merken we dat de resultaten schommelen van 5,4% tot 59,4%. Deze percentages behoren dan ook meteen toe aan de best scorende en slechtst scorende titel: Johan De Boose met *De poppenspeler en de duivelin. Reis naar de schimmen van Kroatië* (42,8%) en Erwin Mortier met *Een ontsnappingskunstenaar. Essay over Franz Hellens* (8,5%). Geen enkel werk is in meer dan de helft van alle hoofdbibliotheken aanwezig.

	Bru. (21)	Antw. (162)	Limb. (74)	O-Vl. (158)	Vl.-Br. (104)	W-Vl. (170)	Totaal (686)
Johan De Boose	23,8	18,5	23,0	27,8	24,0	13,5	21,0
Bart Meuleman	23,8	18,5	14,9	12,0	14,4	7,6	13,6
Joris Van Parys	23,8	13,6	18,9	21,5	12,5	10,6	15,5
Erwin Mortier	4,8	6,2	5,4	4,4	2,9	4,7	4,8
Dree Peremans	9,5	16,0	8,1	10,1	16,3	10,0	12,2

Tabel 10: Procentuele aanwezigheid van niet-mainstream essays en literaire non-fictie in alle uitleenposten

Als we kijken naar de aanwezigheid van deze titels in alle uitleenposten, dan zijn er niet echt grote verschillen waarneembaar. Het laagste resultaat is nog steeds voor Erwin Mortier in de Vlaams-Brabantse bibliotheken (2,9%) en de grootste aanwezigheid werd opgetekend bij Johan De Boose in Oost-Vlaanderen. Deze twee titels blijven ook in totaal de meest en minst aanwezige werken. Wat de totale aanwezigheid betreft, kunnen we bovendien vaststellen dat de resultaten ongeveer gehalveerd zijn in vergelijking met de resultaten uit tabel 9.

Kinder- en jeugdliteratuur

Een vierde categorie is de kinder- en jeugdliteratuur. Tabel 11 en tabel 12 bevatten de gegevens over de aanwezigheid van dit genre in de hoofdbibliotheken en in de uitleenposten:

	Bru. (18)	Antw. (69)	Limb. (41)	O-Vl. (64)	Vl.-Br. (56)	W-Vl. (58)	Totaal (306)
Pieter Gaudesaboos	<u>22,2</u>	56,5	43,9	76,6	33,9	46,6	51,0
Tine Mortier	50,0	73,9	51,2	81,3	55,4	63,8	65,7
Benjamin Leroy	38,9	30,4	51,2	57,8	50,0	56,9	48,0
Marita De Sterck	44,4	59,4	58,5	64,1	42,9	63,8	57,2
Bart Moeyaert	50,0	78,3	53,7	79,7	50,0	58,6	64,7
Pat van Beirs	61,1	87,0	80,5	<u>87,5</u>	85,7	72,4	81,7
Piet De Loof	<u>22,2</u>	52,2	39,0	42,2	41,1	55,2	45,1

Tabel 11: Procentuele aanwezigheid van niet-mainstream kinder- en jeugdliteratuur in de (hoofd)bibliotheken

De gegevens over de aanwezigheid van kinder- en jeugdliteratuur in de hoofdbibliotheken liggen iets hoger dan bij de voorgaande genres het geval was. Slechts twee werken (Benjamin Leroy & Jaap Robben met *De zuurtjes* en Piet De Loof met *De smaak van zijn stem*) komen in minder dan de helft van alle Vlaamse en Brusselse hoofdbibliotheken voor. Het laagste aanwezigheidspercentage is terug te vinden in het Brussels Gewest met *Eksternacht* van Pieter Gaudesaboos, Sabien Clement & Mieke Versyp en *De smaak van zijn stem* van Piet De Loof. Beiden haalden een percentage van 22,2%, wat opvallend hoger is dan de bodempercentages die we bij proza, poëzie en essay en literaire non-fictie vaststelden. Het hoogste percentage is weggelegd voor Jean-Claude van Rijckeghem & Pat Beirs met *Galgenmeid* (87,5%), wat ook in het totaal de beste score haalt wat kinder- en jeugdliteratuur betreft (81,7%).

	Bru. (21)	Antw. (162)	Limb. (74)	O-Vl. (158)	Vl.-Br. (104)	W-Vl. (170)	Totaal (686)
Pieter Gaudesaboos	19,1	29,0	27,0	31,6	19,2	17,1	24,8
Tine Mortier	42,9	47,5	32,4	39,9	30,8	30,6	37,5
Benjamin Leroy	33,3	<u>13,0</u>	32,4	24,7	29,8	21,2	23,0
Marita De Sterck	38,1	32,7	37,8	32,3	26,0	34,1	32,8
Bart Moeyaert	42,9	47,5	40,5	45,6	31,7	26,5	38,8
Pat van Beirs	<u>57,1</u>	51,2	54,1	57,0	52,9	36,5	49,9
Piet De Loof	19,1	32,7	23,0	20,3	27,9	28,8	26,8

Tabel 12: Procentuele aanwezigheid van niet-mainstream kinder- en jeugdliteratuur in alle uitleenposten

Ook bij de verwerking van alle uitleenposten liggen de resultaten hoger dan bij de andere genres. Het slechtste cijfer vinden we hier terug in Antwerpen met *De Zuurtjes* van Benjamin Leroy & Jaap Robben (13,0%). Dit werkt scoort ook het minst in wat het totaal van alle

uitleenposten betreft (23,0%). Het hoogste percentage is wederom voor Jean-Claude van Rijckeghem & Pat van Beirs met *Galgenmeid* (57,1%), maar dan in de Brusselse bibliotheken in plaats van in de Oost-Vlaamse. Bovendien is *Galgenmeid* ook hier het jeugdboek dat het meest voorkomt in alle uitleenposten van Vlaanderen en Brussel (49,9%).

Theater

Een volgende categorie spitst zich toe op de aanwezigheid van theater. Hierbij werd gekeken naar het werk van Filip Vanluchene en Eric De Volder:

	Bru. (18)	Antw. (69)	Limb. (41)	O-Vl. (64)	Vl.-Br. (56)	W-Vl. (58)	Totaal (306)
Filip Vanluchene	5,6	2,9	0,0	7,8	0,0	13,8	5,2
Eric De Volder	5,6	5,8	2,4	12,5	8,9	6,9	7,5

Tabel 13: Procentuele aanwezigheid van niet-mainstream theater in de (hoofd)bibliotheken

Wat bij theater onmiddellijk in het oog springt, zijn de opvallend lage aanwezigheidspercentages. Nog geen tien procent van alle hoofdbibliotheken in Vlaanderen en Brussel heeft Filip Vanluchenes *Picasso/Citytrip* of Eric De Volders *In stukken. Toneel 1988-2010* in de rekken staan. Nog opmerkelijker is dat er in de provincies Limburg en Vlaams-Brabant in geen enkele bibliotheek een versie van *Picasso/Citytrip* aanwezig is.

	Bru. (21)	Antw. (162)	Limb. (74)	O-Vl. (158)	Vl.-Br. (104)	W-Vl. (170)	Totaal (686)
Filip Vanluchene	4,8	1,2	0,0	3,8	0,0	4,7	2,5
Eric De Volder	4,8	2,5	1,4	5,7	4,8	2,9	3,6

Tabel 14: Procentuele aanwezigheid van niet-mainstream theater in alle uitleenposten

Logischerwijze liggen ook de resultaten van de verwerking met alle uitleenposten uiterst laag. Het aanwezigheidspercentage bedraagt hier zelfs nog geen 5%. De beschikbaarheid voor het publiek is voor dit genre dus beneden alle peil.

Strips

Ook de aanwezigheid van strips werd onder de loep genomen. Het resultaat van dit onderzoek is in onderstaande tabellen terug te vinden:

	Bru. (18)	Antw. (69)	Limb. (41)	O-Vl. (64)	Vl.-Br. (56)	W-Vl. (58)	Totaal (306)
Brecht Evens	44,4	55,1	41,5	59,4	46,4	55,2	52,0
Pieter De Poortere	22,2	15,9	19,5	21,9	21,4	25,9	20,9

Ephameron	5,6	4,3	<u>0,0</u>	4,7	7,1	8,6	5,2
Simon Spruyt	11,1	4,3	<u>0,0</u>	9,4	5,4	5,2	5,6
Gerolf Van De Perre	22,2	2,9	7,3	10,9	14,3	13,8	10,5

Tabel 15: Procentuele aanwezigheid van niet-mainstream strips in de (hoofd)bibliotheken

Wat bij deze cijfers onmiddellijk opvalt, is de grote aanwezigheid van Brecht Evens strip *Ergens waar je niet wil zijn* (52,0%). Hiermee laat hij de andere vier ver achter zich. Ephameron (i.s.m. Pieter van Oudheusden) en Simon Spruyt behalen slechts een tiende van dit resultaat en zijn bovendien in Limburg nergens te bespeuren. Het grootste aanwezigheidspercentage is vanzelfsprekend ook voor Brecht Evens weggelegd (59,4%).

	Bru. (21)	Antw. (162)	Limb. (74)	O-Vl. (158)	Vl.-Br. (104)	W-Vl. (170)	Totaal (686)
Brecht Evens	42,9	28,4	23,0	24,7	25,0	21,2	25,2
Pieter De Poortere	19,1	6,8	10,8	8,9	11,5	8,8	9,3
Ephameron	4,8	1,9	0,0	1,9	3,8	2,9	2,3
Simon Spruyt	9,5	1,9	0,0	3,8	2,9	1,8	2,5
Gerolf Van De Perre	19,1	1,2	4,1	4,4	7,7	4,7	4,7

Tabel 16: Procentuele aanwezigheid van niet-mainstream strips in alle uitleenposten

Ergens waar je niet wil zijn is ook de grote uitschieter bij de verwerking van de uitleenposten. Een vierde van alle bibliotheekvestigingen heeft deze strip in de rekken staan. Bij de andere strips is dit amper 10%, met opnieuw Ephameron (2,3%) en Simon Spruyt (2,5%) als dieptepunt.

Vertaald proza

Na oorspronkelijk Nederlandstalig proza, passeert ook vertaald proza de revue. In tabel 17 en tabel 18 vind je de resultaten van dit genre terug:

	Bru. (18)	Antw. (69)	Limb. (41)	O-Vl. (64)	Vl.-Br. (56)	W-Vl. (58)	Totaal (306)
Hiromi Kawakami	38,9	36,2	29,3	<u>50,0</u>	30,4	37,9	37,6
Alexandre Dumas	27,8	21,7	29,3	34,4	19,6	17,2	24,5
Homeros	38,9	27,5	<u>14,6</u>	29,7	19,6	32,8	26,5

Tabel 17: Procentuele aanwezigheid van niet-mainstream vertaald proza in de (hoofd)bibliotheken

De percentages van de aanwezigheid van vertaald proza liggen behoorlijk dicht bij elkaar. De slechtste score wordt behaald door de *Ilias* van Homeros in de Limburgse bibliotheken (14,6%), terwijl het hoogste percentage weggelegd is voor *De tas van de leraar* van Hiromi Kawakami (50,0%). Kawakami is bovendien het meest terug te vinden in het totaal aantal hoofdbibliotheken van Vlaanderen en Brussel met 37,6%.

	Bru. (21)	Antw. (162)	Limb. (74)	O-Vl. (158)	Vl.-Br. (104)	W-Vl. (170)	Totaal (686)
Hiromi Kawakami	33,3	25,3	16,2	22,2	16,3	14,7	20,0
Alexandre Dumas	23,8	9,9	16,2	15,8	13,5	8,2	12,5
Homeros	33,3	15,4	8,1	14,6	10,6	11,8	13,4

Tabel 18: Procentuele aanwezigheid van niet-mainstream vertaald proza in alle uitleenposten

Als we ook de verschillende vestigingen in acht nemen, dan liggen de percentages heel wat lager. *De tas van de leraar* behaalt over het algemeen nog steeds de beste score, maar het aanwezigheidspercentage bedraagt hier slechts 20,0%. Opvallend is dat Homeros' *Ilias* hier zowel het laagste resultaat (8,1% in Limburg) als het hoogste resultaat (33,3% in Brussel) behaalt. Deze hoogste plaats moet hij weliswaar delen met Hiromi Kawakami.

Vertaalde poëzie

Naast vertaald proza bespreken we ook vertaalde poëzie. Daarvoor werd slechts onderzoek verricht naar één titel, namelijk *Brandend verlies* van Antonio Gamoneda:

	Bru. (18)	Antw. (69)	Limb. (41)	O-Vl. (64)	Vl.-Br. (56)	W-Vl. (58)	Totaal (306)
Antonio Gamoneda	0,0	1,4	7,3	1,6	1,8	5,2	2,9

Tabel 19: Procentuele aanwezigheid van niet-mainstream vertaalde poëzie in de (hoofd)bibliotheken

Wat meteen opvalt, zijn de extreem lage percentages. In amper 2,9% van alle hoofdbibliotheken in Vlaanderen en Brussel is Antonio Gamonedas *Brandend verlies* terug te vinden. In het Brussels Gewest is deze bundel zelfs helemaal niet aanwezig. De provincie Limburg scoort hier nog het best, met een luttel 7,3%.

	Bru. (21)	Antw. (162)	Limb. (74)	O-Vl. (158)	Vl.-Br. (104)	W-Vl. (170)	Totaal (686)
Antonio Gamoneda	0,0	1,2	4,1	0,6	1,0	1,8	1,5

Tabel 20: Procentuele aanwezigheid van niet-mainstream vertaalde poëzie in alle uitleenposten

Het aanwezigheidspercentage daalt nog meer als we de verschillende uitleenposten erbij nemen. In slechts 1,5% van alle 686 uitleenposten is *Brandend verlies* terug te vinden. De beschikbaarheid voor het publiek is hier dus ronduit dramatisch.

Vertaalde kinder- en jeugdliteratuur

In een laatste categorie werd vertaalde kinder- en jeugdliteratuur onder de loep genomen. Het werk dat hiervoor gebruikt werd is *Een kind... wat is dat?* van Beatrice Alemagna.

	Bru. (18)	Antw. (69)	Limb. (41)	O-Vl. (64)	Vl.-Br. (56)	W-Vl. (58)	Totaal (306)
Beatrice Alemagna	22,2	46,4	36,6	53,1	25,0	34,5	38,9

Tabel 21: Procentuele aanwezigheid van niet-mainstream vertaalde kinder- en jeugdliteratuur in de (hoofd)-bibliotheken

De cijfers voor vertaalde kinder- en jeugdliteratuur liggen heel wat hoger dan die van vertaalde poëzie. In elke provincie heeft minstens een vijfde van de bibliotheken *Een kind... wat is dat?* in de rekken staan. Als we het totaal van alle hoofdbibliotheken in Vlaanderen en Brussel bekijken, dan komt dit werk in 38,9% van de gevallen voor.

	Bru. (21)	Antw. (162)	Limb. (74)	O-Vl. (158)	Vl.-Br. (104)	W-Vl. (170)	Totaal (686)
Beatrice Alemagna	19,1	22,2	20,3	34,8	16,3	12,4	21,6

Tabel 22: Procentuele aanwezigheid van niet-mainstream vertaalde kinder- en jeugdliteratuur in alle uitleenposten

Wat de aanwezigheid in alle uitleenposten betreft, zien we dat in 21,6% van alle vestigingen Beatrice Alemagna's werk beschikbaar is. De resultaten variëren hier van 12,4% in West-Vlaanderen tot 34,8% in Oost-Vlaanderen.

3.3. Meest en minst aanwezige titels

Nu alle gegevens rond de aanwezigheid van de vijftig niet-mainstream literaire titels bekend zijn, kunnen we bepalen welke werken het best scoren en welke werken nauwelijks in de Vlaamse en Brusselse bibliotheken terechtgekomen zijn. Er werd zowel voor de hoofdbibliotheken als voor alle uitleenposten een top 10 opgesteld van meest en minst aanwezige titels, zodat we ook hieruit eventuele verschillen kunnen halen.

3.3.1. Top tien van meest aanwezige titels

Tabel 25 en tabel 26 bevatten de top tien van meest aanwezige titels in de hoofdbibliotheken en uitleenposten van Vlaanderen en Brussel:

	Auteur	Genre	%
1.	Jean-Claude van Rijckeghem & Pat van Beirs	Kinder- en jeugdliteratuur	81,7
2.	Bob Van Laerhoven	Proza	81,0
3.	Gie Bogaert	Proza	77,5
4.	Marita De Sterck	Proza	75,2
5.	Paul Mennes	Proza	71,6
6.	Simone Lenaerts	Proza	70,6
7.	Joost Vandecasteele	Proza	69,3
8.	Tine Mortier & Kaatje Vermeire	Kinder- en jeugdliteratuur	65,7

9.	Jeroen Theunissen	Proza	64,7
	Bart Moeyaert	Kinder- en jeugdliteratuur	64,7
10.	Thomas Blondeau	Proza	59,8

Tabel 25: Top tien van meest aanwezige titels in de (hoofd)bibliotheken

Van de lijst met vijftig titels die voor dit onderzoek gehanteerd werd, komt het jeugdboek *Galgenmeid* van Jean-Claude van Rijckeghem & Pat van Beirs het meest voor in de Vlaamse en Brusselse bibliotheken (81,7%). Naast Tine Mortier & Kaatje Vermeires *Mare en de dingen* en Bart Moeyaerts *Het Paradijs*, maakt dit boek deel uit van de drie jeugdwerken die in deze top tien voorkomen. Alle andere titels uit deze lijst zijn prozawerken. Geen enkel ander genre beschikt over een werk die een score behaalt die hoog genoeg is om in deze top tien te verschijnen.

	Auteur	Genre	%
1.	Jean-Claude van Rijckeghem & Pat van Beirs	Kinder- en jeugdliteratuur	49,9
2.	Bob Van Laerhoven	Proza	46,6
3.	Simone Lenaerts	Proza	42,9
4.	Marita De Sterck	Proza	41,7
5.	Paul Mennes	Proza	39,9
6.	Gie Bogaert	Proza	39,2
7.	Bart Moeyaert	Kinder- en jeugdliteratuur	38,8
8.	Joost Vandecasteele	Proza	37,9
9.	Tine Mortier & Kaatje Vermeire	Kinder- en jeugdliteratuur	37,5
10.	Jeroen Theunissen	Proza	36,2

Tabel 26: Top tien van meest aanwezige titels in alle uitleenposten

Wat het resultaat voor alle uitleenposten betreft, worden ook hier alle plaatsen opgeëist door prozawerken en kinder- en jeugdliteratuur. De nummer één blijft *Galgenmeid* (49,9%), maar ook de andere twee jeugdtitels blijven gelijk. *Mare en de dingen* zakt hier wel een plaats, terwijl *Het Paradijs* van Bart Moeyaert twee plaatsen stijgt. Ook Simone Lenaerts met *Spinnenverdriet* en Gie Bogaert met *Luchtgezichten* wisselen onderling van plaats. Concreet betekent dit dus dat *Spinnenverdriet* breder beschikbaar is dan *Luchtgezichten*, aangezien de eerste titel in meer uitleenposten te vinden is.

3.3.2. Top tien van minst aanwezige titels

Na de meest aanwezige titels, bekijken we ook de top tien van de werken die minder frequent in het bibliotheekaanbod opgenomen worden:

	Auteur	Genre	%
1.	Antonio Gamoneda	Vertaald proza	2,9

2.	Roger M.J. De Neef	Poëzie	5,2
	Ephameron (i.s.m. Pieter van Oudheusden)	Strip	5,2
	Filip Vanluchene	Theater	5,2
3.	Simon Spruyt	Strip	5,6
4.	Eric De Volder	Theater	7,5
5.	Erwin Mortier	Essay en literaire non-fictie	8,5
6.	Hadewijch	Poëzie	9,2
7.	Gerolf Van de Perre	Strip	10,5
8.	Delphine Lecompte	Poëzie	13,7
9.	Joseph Pearce	Proza	14,1
10.	Hubert van Herreweghen	Poëzie	14,7

Tabel 27: Top tien van minst aanwezige titels in de (hoofd)bibliotheken

De titel die het slechtst scoort qua aanwezigheid is *Brandend verlies* van Antonio Gamoneda (2,9%). Naast vertaald proza vinden we ook strips (Ephameron, Simon Spruyt en Gerolf van de Perre), theater (Filip Vanluchene en Eric De Volder), poëzie (Roger M.J. De Neef, Hadewijch, Delphine Lecompte en Hubert van Herreweghen), essays en literaire non-fictie (Erwin Mortier) en proza (Joseph Pearce) terug. De ontbrekende categorieën zijn kinder- en jeugdliteratuur (zowel oorspronkelijk Nederlandstalig als vertaald) en vertaald proza.

	Auteur	Genre	%
1.	Antonio Gamoneda	Vertaalde poëzie	1,5
2.	Roger M.J. De Neef	Poëzie	2,3
	Ephameron (i.s.m. Pieter van Oudheusden)	Strip	2,3
3.	Simon Spruyt	Strip	2,5
	Filip Vanluchene	Theater	2,5
4.	Eric De Volder	Theater	3,6
5.	Hadewijch	Poëzie	4,1
6.	Gerolf van de Perre	Strip	4,7
7.	Erwin Mortier	Essay en literaire non-fictie	4,8
8.	Delphine Lecompte	Poëzie	6,6
9.	Hubert van Herreweghen	Poëzie	7,3
10.	Joseph Pearce	Proza	7,4

Tabel 28: Top tien van minst aanwezige titels in alle uitleenposten

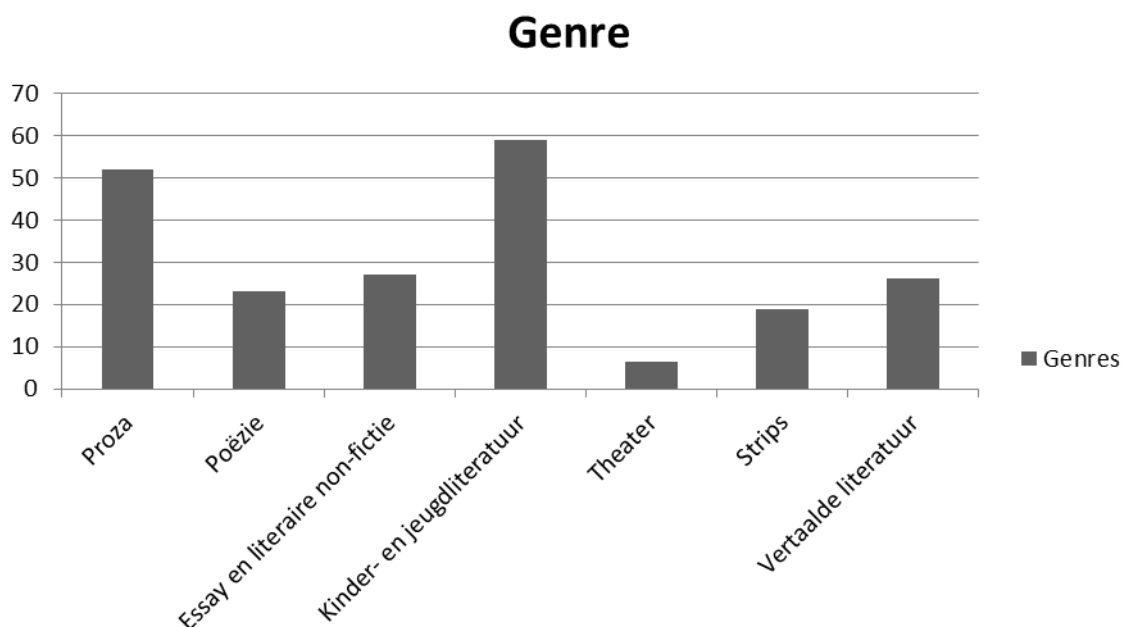
Als we rekening houden met alle uitleenposten, dan zien we dat er niet zoveel aan de rangschikking gewijzigd wordt. De grootste verandering is dat *Een ontsnappingskunstenaar. Essay over Franz Hellens* van Erwin Mortier twee plaatsen naar beneden schuift. Dit betekent dat Erwin Mortiers essay minder breed beschikbaar is dan bijvoorbeeld Hadewychs *Liederen* en Gerolf van de Perres *Dichter in de massa*.

3.4. Resultaten naargelang het genre

Bij de bespreking van de resultaten werd al snel duidelijk dat er grote verschillen bestaan tussen de resultaten van de genres. Om dit van naderbij te kunnen bestuderen, werd van elk genre het gemiddelde berekend. Omdat er van vertaalde poëzie en vertaalde kinder- en jeugdliteratuur slecht één titel beschikbaar is, werd beslist om de vertaalde literatuur als één genre te beschouwen. Om het verschil in genre te bespreken, maken we enkel gebruik van de gegevens betreffende de aanwezigheid in de hoofdbibliotheken van Vlaanderen en Brussel.

3.4.1. Resultaten

Onderstaande grafiek toont het gemiddelde van de procentuele aanwezigheid van de verschillende genres in de hoofdbibliotheken. Hieruit blijkt dat het best vertegenwoordigde genre kinder- en jeugdliteratuur blijkt te zijn met een gemiddelde aanwezigheid van 59,1%. Daarna volgt het oorspronkelijk Nederlandstalig proza met 52,1%. Deze twee genres steken er dan ook met kop en schouders bovenuit. De resterende genres behalen niet eens de kaap van 30%. De nummer drie is weggelegd voor essay en literaire non-fictie (27,1%), op de voet gevolgd door vertaalde literatuur (26,1%). Poëzie haalt een gemiddelde van 23,0 %, wat net iets beter is dan de 18,8% van de strips. Het absolute minimum behoort toe aan het theater, dat met 6,4% helemaal onderaan staat.

3.4.2. Overall gemiddelde van alle genres

Nu van elke genre de aanwezigheid in de openbare bibliotheken per provincie bekend is, kunnen we de totale aanwezigheid van alle genres in alle Nederlandstalige bibliotheken in Vlaanderen en Brussel bepalen. Tabel 23 en 24 tonen de aanwezigheid in de hoofdbibliotheken en in de uitleenposten.

	Aanwezigheid in %
Proza	52,1
Poëzie	22,9
Essay en literaire non-fictie	27,1
Kinder- en jeugdliteratuur	59,1
Theater	6,4
Strips	18,8
Vertaalde literatuur	26,1
Totaal	30,4

Tabel 23: Aanwezigheid in alle hoofdbibliotheken

Als we kijken naar het overall gemiddelde van alle genres, dan zien we dat de hoofdbibliotheken in Vlaanderen en Brussel slechts 30,4% van de lijst met vijftig titels in hun bezit hebben. Vooral de geringe aanwezigheid van theater, strips, poëzie, essay en literaire non-fictie en vertaalde literatuur halen dit gemiddelde naar beneden. Proza en kinder- en jeugdliteratuur behalen de kaap van 50%. Niet-mainstreamliteratuur wordt dus inderdaad zeer weinig in de bibliotheekcollecties opgenomen.

	Aanwezigheid in %
Proza	29,1
Poëzie	11,0
Essay en literaire non-fictie	13,4
Kinder- en jeugdliteratuur	33,4
Theater	3,1
Strips	8,8
Vertaalde literatuur	13,8
Totaal	16,1

Tabel 24: Aanwezigheid in alle uitleenposten

Als we rekening houden met alle uitleenposten, dan ligt dit gemiddelde heel wat lager. Er wordt slechts 16,1% van de lijst met vijftig titels in alle bibliotheekvestigingen opgenomen. Concreet betekent dit dat, als bibliotheken niet-mainstream werken aankopen, deze vooral aangekocht worden in kleine hoeveelheden en dus meestal enkel in de hoofdbibliotheek raadpleegbaar zullen zijn.

3.4.3. Conclusie

Wat de verschillende genres betreft, kunnen we concluderen dat vooral theater zeer moeilijk zijn weg naar de bibliotheken weet te vinden. Ook strips, essay en literaire non-fictie, poëzie en vertaalde literatuur worden nauwelijks in het collectieaanbod opgenomen. Oorspronkelijk Nederlandstalig proza en kinder- en jeugdliteratuur doet het wat beter, maar geraken toch niet boven een gemiddelde van 60%. Ook binnen het genre van de vertaalde literatuur zet deze tendens zich voort. Vertaalde poëzie behaalt een uiterst zwakke score van 2,9%. Vertaald proza en vertaalde kinder- en jeugdliteratuur hebben daarentegen een aanwezigheidspercentage van respectievelijk 26,5% en 38,9%.

3.5. Resultaten naargelang de provincie

Naast een vergelijking van de verschillende genres, kan ook een vergelijking tussen de provincies interessante resultaten opleveren. We baseren ons hiervoor ook enkel op de aanwezigheid van niet-mainstreamliteratuur in de Vlaamse en Brusselse hoofdbibliotheken. Daarvan werd per genre een gemiddelde aanwezigheid per provincie berekend. In tabel 29 betekent 39,5 dat in alle Brusselse gemeenten gemiddeld 39,5% van de achttien prozawerken uit de lijst aanwezig is.

	Bru. (18)	Antw. (69)	Limb. (41)	O-Vl. (64)	Vl.-Br. (56)	W-Vl. (58)
Proza	39,5	56,8	49,6	56,9	46,6	52,0
Poëzie	17,4	23,4	18,3	29,7	17,9	25,0
Essay en lit. non-fictie	20,0	27,8	24,9	33,4	25,0	24,8
Kinder- en jeugdlit.	41,3	62,5	54,0	69,9	51,3	59,6
Theater	5,6	4,3	1,2	10,2	4,5	10,3
Strips	21,1	16,5	13,7	21,3	18,9	21,7
Vertaalde literatuur	25,6	26,7	23,4	33,8	19,3	25,5
Totaal	29,7	40,0	34,6	44,3	33,3	38,7

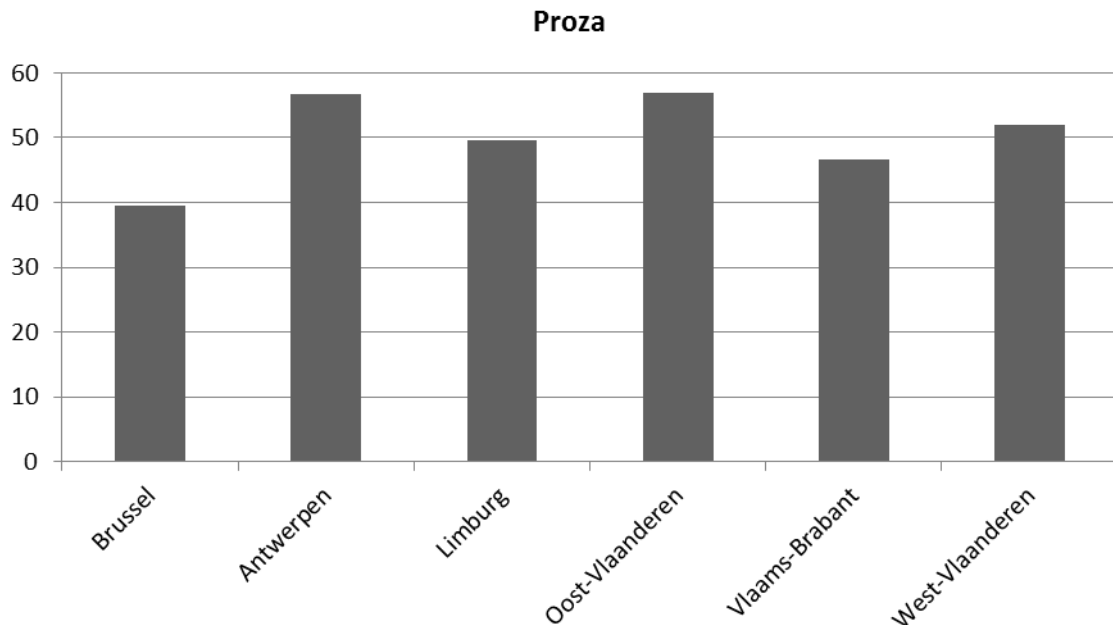
Tabel 29: Gemiddelde aanwezigheid per provincie

3.5.1. Resultaten

Proza

Als we de gemiddelde aanwezigheid van het oorspronkelijk Nederlandstalig proza bekijken, dan zien we dat er geen grote uitschieters aanwezig zijn. Oost-Vlaanderen scoort het best (56,9%), maar het verschil met Antwerpen is vrij miniem (56,8%). Ook West-Vlaanderen

doet het relatief goed met een aanwezigheidspercentage van 52,0%. In de andere provincies zijn minder dan de helft van alle prozaititels terug te vinden. Brussel behaalt hierbij het zwakste resultaat, met een aanwezigheid van slechts 39,5%.

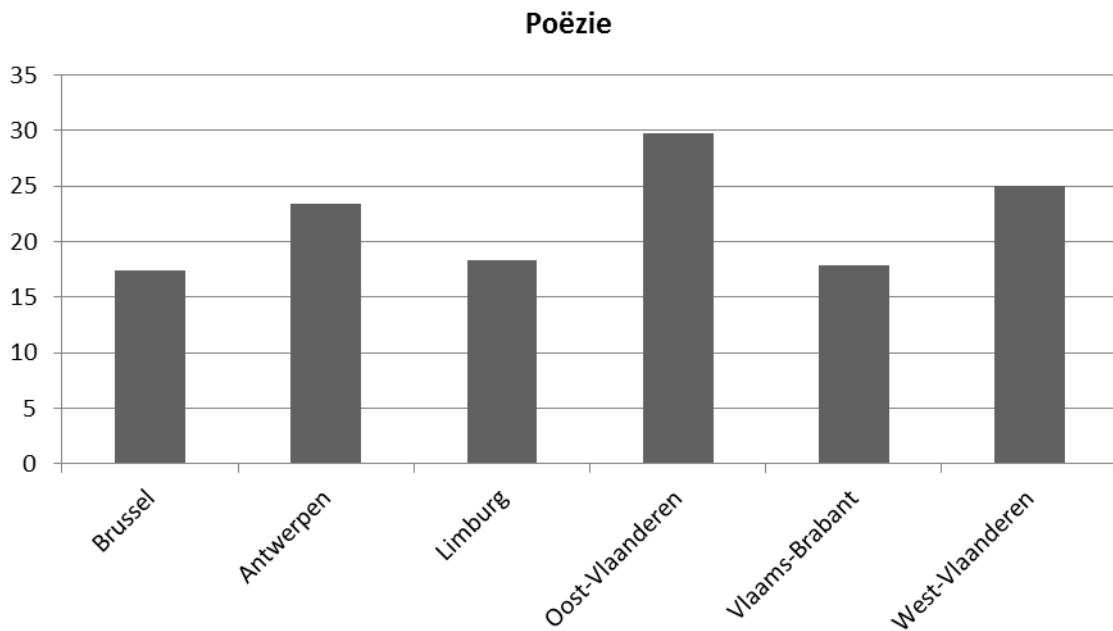

Als we de verschillen op titelniveau willen analyseren, dan is het handig om tabel 5 erbij te halen (zie *supra*). Deze tabel geeft naast het totale aanwezigheidscijfer, ook de aanwezig per provincie weer. Voorbeelden van titels die het vrij slecht doen in Brussel zijn Leonard Nolens *Dagboek van een dichter 1979-2007*, Willy Spillebeens *Rubroeks reizen*, Dirk Verbruggens *Goede papieren*, Ruth Lasters *Spinnenverdriet* en Gie Bogaerts *Luchtgezichten*. Deze werken behalen slecht de helft van het aanwezigheidspercentage van de andere provincies. Een opvallend lage score is weggelegd voor Pol Hostes *De verzwegen Boon*. Dit werk komt in amper 5,6% van de Brusselse bibliotheken voor, terwijl het in Oost-Vlaanderen in 26,6% van de bibliotheken te vinden is. Een opvallend lage score wordt ook in Limburg en West-Vlaanderen gehaald door Joseph Pearces *Land van belofte* (2,4%). Hoge percentages vinden we in Oost-Vlaanderen voor Marita De Stercks *Bloei* (90,6%) en voor Gie Bogaerts *Luchtgezichten* (92,2%).

Poëzie

Wat niet-mainstream poëzie betreft, zien we dat de provincie Oost-Vlaanderen het met 29,7% enigszins beter doet dan de andere provincies. West-Vlaanderen staat op een tweede plaats

met 25,0%, gevolgd door Antwerpen met 23,4%. Limburg (18,3%), Vlaams-Brabant (17,9%) en Brussel (17,4%) scoren in dit genre het slechtst.

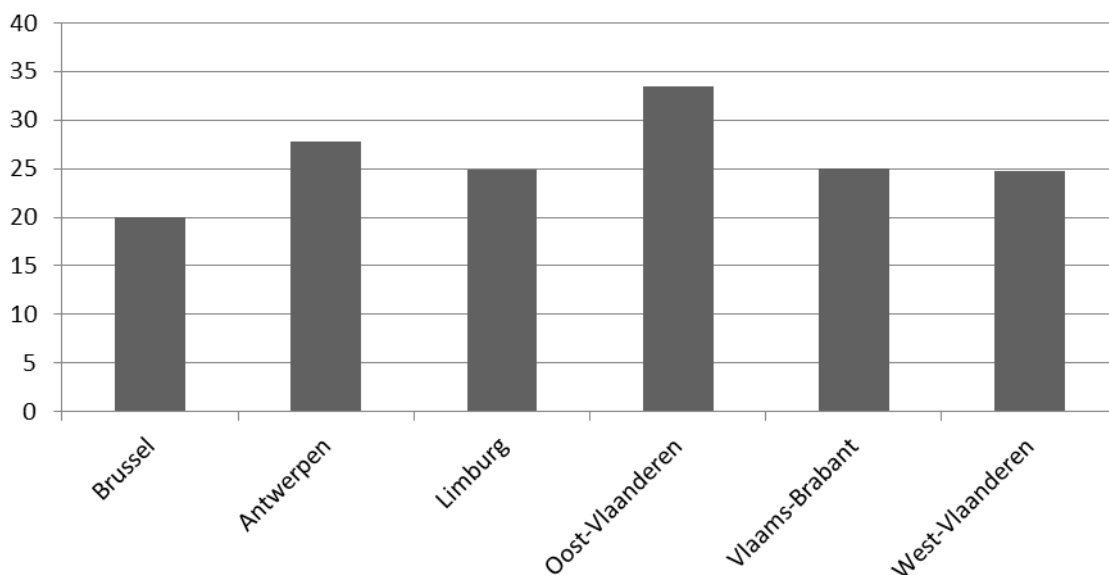
Tabel 7 toont aan welke poëziebundels het moeilijk hebben om in bepaalde provincies door te dringen. De provincies Brussel, Limburg en Vlaams-Brabant behalen, wat niet-mainstream poëzie betreft, de laagste percentages. Voorbeelden hiervan zijn de bundels *de Slalom Soft* van Paul Bogaert, *De dieren in mij* van Delphine Lecompte en *Studie van de schaduw* van Marc Tritsmans, die het in de andere drie provincies wat beter doen. Brussel beschikt bovendien over geen enkel exemplaar van Roger M.J. De Neefs *Luchthaven voor vogels*. *Verzameld werk* van Jotie T'Hooft kent een grote aanwezigheid in de Oost-Vlaamse bibliotheken en ook Hubert van Herreweghens *Webben & wargaren* behaalt in deze provincie een 'hoge' score.

Essay en literaire non-fictie

Ook bij essay en literaire non-fictie steekt Oost-Vlaanderen er met 33,4% bovenuit. Antwerpen bekleedt met 27,8% een tweede plaats. Het Brussels Gewest behaalt, net zoals bij proza en poëzie, opnieuw de laagste score met 20,0%. Limburg, Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen staan op gelijke hoogte met een aanwezigheidspercentage van ongeveer 25%.

Essay en literaire non-fictie

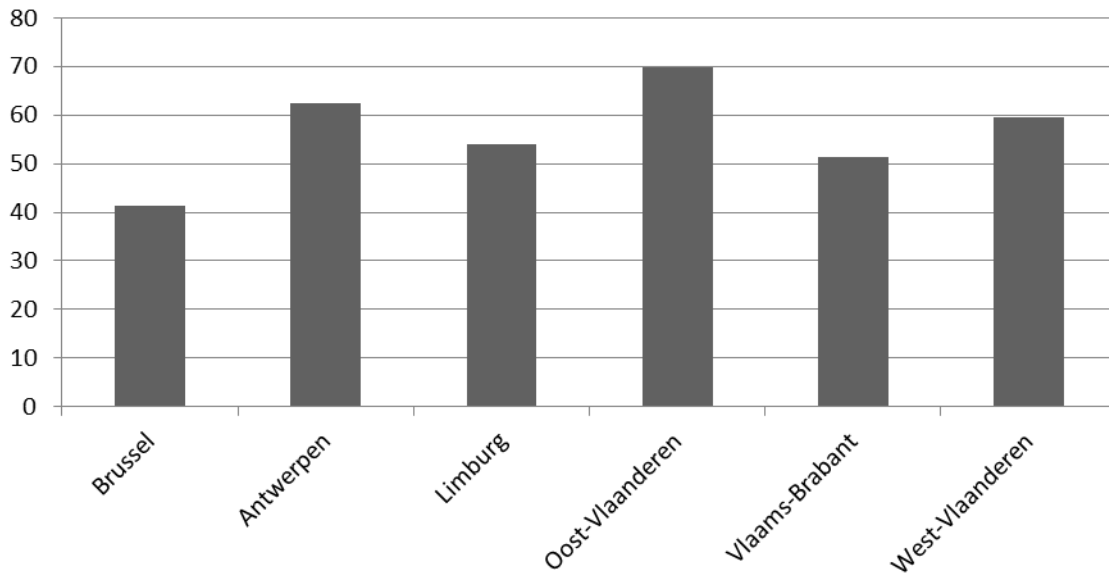

Uit tabel 9 kunnen we onder andere opmaken dat *De poppenspeler en de duivelin* van Johan De Boose en *De wereld van Cyriel Buysse* van Joris Van Parys voorbeelden zijn van werken die het goed doen in de Oost-Vlaamse bibliotheken. Dree Peremans en zijn *Dirk Van Esbroeck. Reiziger* is dan weer een voorbeeld van een bundel die het minder goed doet in Brussel in vergelijking met de andere provincies.

Kinder- en jeugdliteratuur

Oost-Vlaanderen behaalt ook bij de kinder- en jeugdliteratuur het beste resultaat (69,9%). De tweede plaats is opnieuw weggelegd voor Antwerpen met 62,5% en West-Vlaanderen komt met 59,6% op een derde plaats terecht. Daarna volgen de provincies Limburg (54,0%) en Vlaams-Brabant (51,3%), wat betekent dat Brussel ook hier het slechtst presteert met 41,3%.

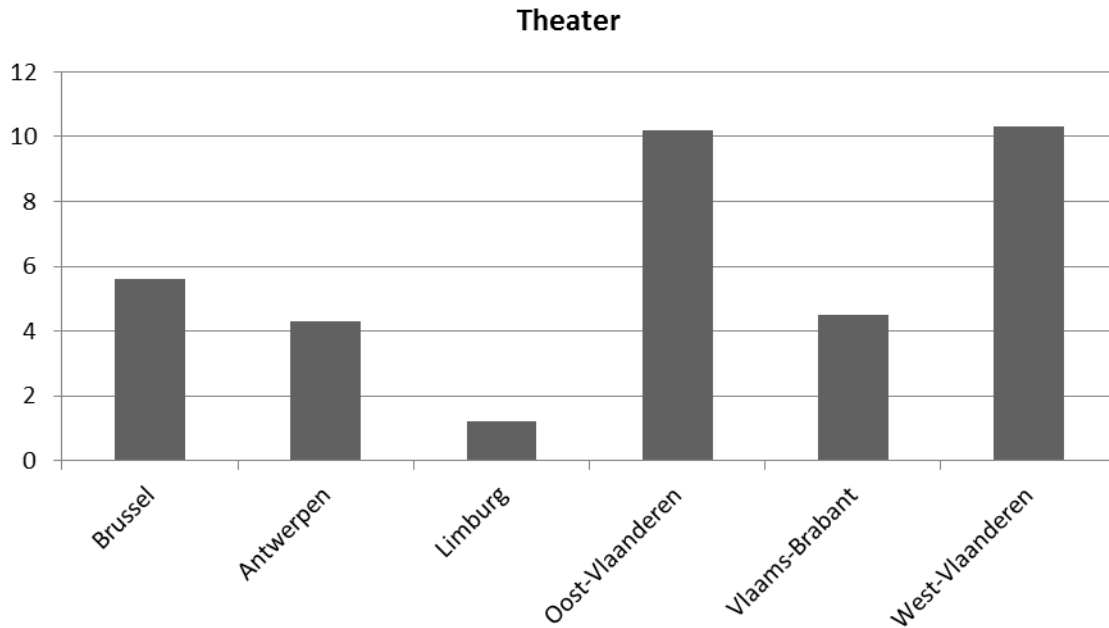
Kinder- en jeugdliteratuur

Als we specifiek op titelniveau gaan kijken (zie tabel 11), dan zien we dat vooral *Eksternacht* van Pieter Gaudesaboos, Sabien Clement & Mieke Versyp (76,6%) en *Mare en de dingen* van Tine Mortier en Kaatje Vermeire (81,3%) in Oost-Vlaanderen sterker aanwezig zijn dan in de andere provincies. De minder goede score van Brussel is vooral zichtbaar in de aanwezigheid van *Galgenmeid* van Jean-Claude van Rijckeghem & Pat van Beirs (61,1%) en in *De smaak van zijn stem* van Piet De Loof (22,2%).

Theater

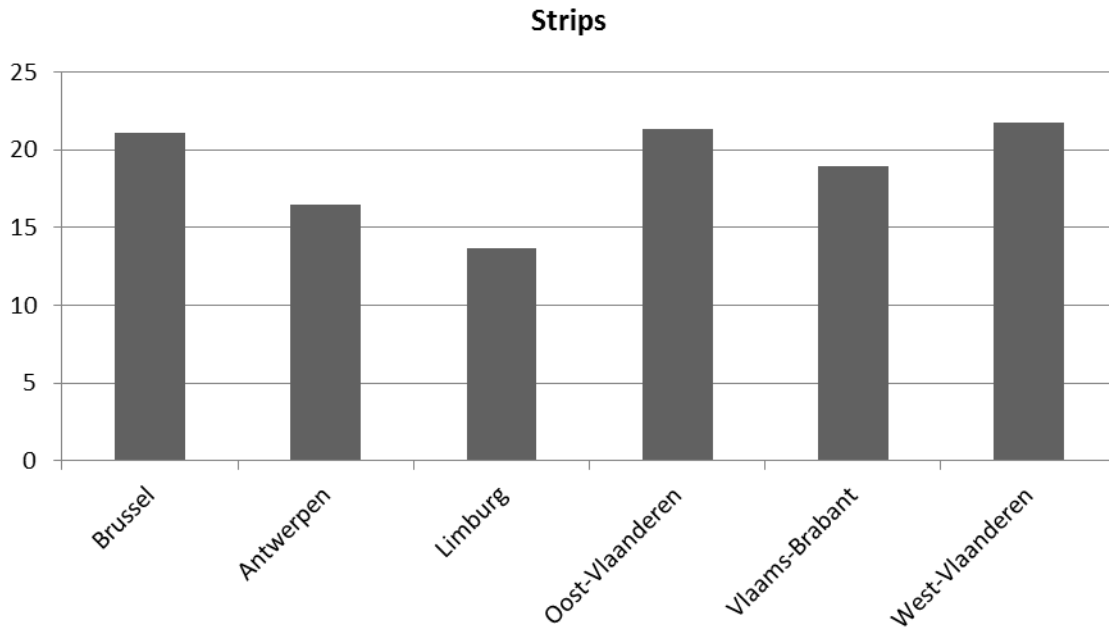
Wat de aanwezigheid van theater in de provincies betreft, is er onmiddellijk een uitschieter merkbaar. Limburg doet het met 1,2% opvallend slechter dan de rest van de provincies. Het verschil met West-Vlaanderen (10,3%) en Oost-Vlaanderen (10,2%) is enorm. Brussel haalt hier verrassend een relatief hoge score, want met 5,6% belandt het Brussels Gewest op een derde plaats. Vlaams-Brabant (4,5%) en Antwerpen (4,3%) komen op plaats vier en vijf terecht.

In tabel 13 wordt inderdaad duidelijk dat Filip Vanluchenes *Picasso/Citytrip* en Eric De Volders *In stukken. Toneel 1988-2010* in Limburg een zeer zwakke score halen. *Picasso/Citytrip* is zelfs in geen enkele Limburgse bibliotheek terug te vinden. Bovendien stelt Vlaams-Brabant geen enkel exemplaar van dit werk ter beschikking van zijn leners.

Strips

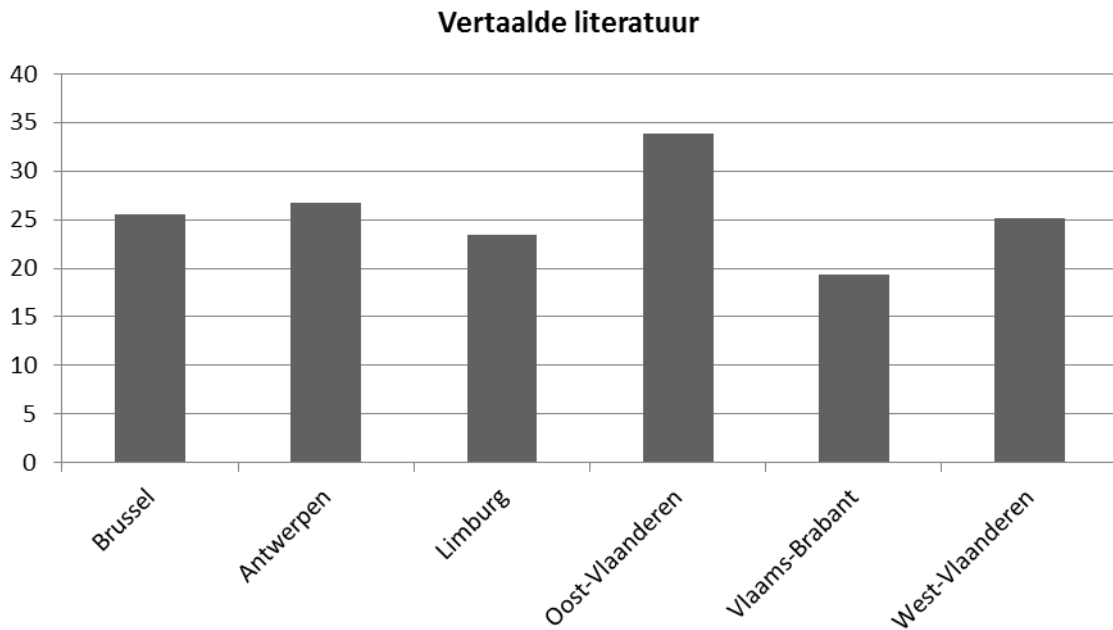
Ook voor de aanwezigheid van strips moet Limburg voor de andere provincies onderdoen. Met een gemiddelde van 13,7% komt ze nogmaals op de laatste plaats terecht. Antwerpen en Vlaams-Brabant doen het iets beter met 16,5% en 18,9%. De eerste plaats is weggelegd voor West-Vlaanderen met 21,7%, wat net iets meer is dan de 21,3% van Oost-Vlaanderen en de 21,1% van Brussel.

Het dieptepunt van Brussel is in tabel 15 vooral zichtbaar bij Simon Spruyts *S.G.F.* en Ephamerons *Weg*. Deze twee strips zijn nergens in het collectie-aanbod van de Limburgse bibliotheken te bespeuren. Opvallend is ook dat Gerolf Van de Perres *Dichter in de massa. Uit de aantekeningen van Malte Laurids Brigge van R.M. Rilke* in Antwerpen zeer zwak scoort. Slechts 2,9% van de Antwerpse bibliotheken hebben deze strip in de rekken staan, terwijl dit in Brussel in 22,2% van de gevallen zo is.

Vertaalde literatuur

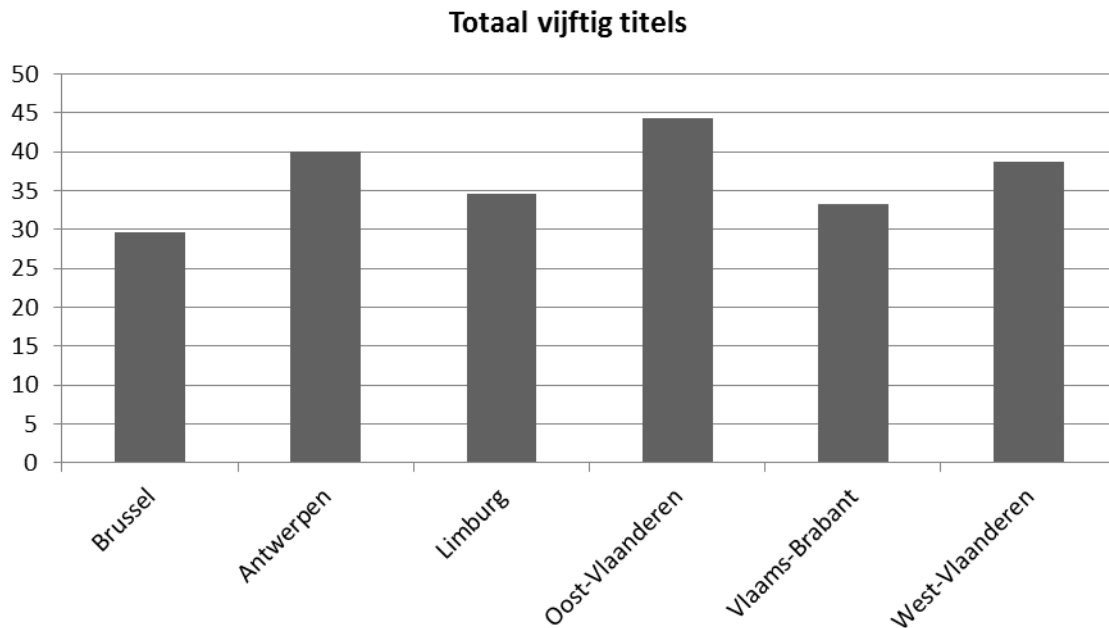
Bij de vertaalde literatuur is het opnieuw Oost-Vlaanderen die de bovenhand neemt met 33,8%. De minst goede score behoort met 19,3% toe aan Vlaams-Brabant, gevolgd door Limburg met 23,4%. Brussel, Antwerpen en West-Vlaanderen behalen allen een score van ongeveer 25%.

Uit tabellen 17, 19 en 21 wordt duidelijk dat vooral *De tas van de leraar* van Hiromi Kawakami, *De graaf van Montecristo* van Alexandre Dumas en *Een kind... wat is dat?* van Beatrice Alemagna het beter doen in Oost-Vlaanderen dan in de rest van de provincies. Hoewel Brussel op de derde plaats staat, is Antonio Gamonedas *Brandend verlies* nergens in de Brusselse bibliotheken terug te vinden.

Totaal van de vijftig titels

Als we de verschillende genres achterwege laten en ons focussen op de totale lijst van de vijftig niet-mainstream literaire titels, dan verkrijgen we onderstaande grafiek. Zoals verwacht staat de provincie Oost-Vlaanderen op de eerste plaats met 44,3%. Dit betekent dat in de Oost-Vlaamse bibliotheken 44,3% van de niet-mainstream titels terug te vinden is. De tweede hoogste score is voor Antwerpen met 40,0%. West-Vlaanderen haalt met 38,7% een derde plaats. Brussel behaalt de laagste score met 29,7%. De provincies Limburg en Vlaams-Brabant behoren tot de middenmoot, met respectievelijk 34,6% en 33,3%.

3.5.2. Conclusie

We kunnen besluiten dat over het algemeen de resultaten betreffende de aanwezigheid van de niet-mainstreamliteratuur behoorlijk laag liggen. Geen enkele provincie heeft meer dan de helft van de titels in zijn bezit. Oost-Vlaanderen doet het iets beter dan de anderen, terwijl Brussel meestal de laagste score behaalt.

4. Factoren die de aanwezigheid kunnen beïnvloeden

4.1. Rol van de grootte van de bibliotheken

Nu alle resultaten rond de aanwezigheid van niet-mainstreamliteratuur in de openbare bibliotheken bekend zijn, kunnen we ons afvragen of de grootte van een bibliotheek invloed uitoefent op het collectieaanbod. Om dit nauwkeurig te kunnen bestuderen, werden alle bibliotheken in zeven verschillende clusters ingedeeld (*zie supra*). Vervolgens werd per bibliotheek nagegaan hoeveel van de vijftig titels daadwerkelijk in de collectie opgenomen zijn. Op die manier kon per cluster een gemiddeld aanwezigheidspercentage berekend worden. Als voorbeeld bekijken we tabel 30. De berekeningen van de andere zes clusters zijn als bijlage terug te vinden.

4.1.1. Resultaten

Tabel 30 bevat de resultaten van de aanwezigheidsberekeningen voor cluster VI. Deze cluster bestaat uit vijf openbare bibliotheken: Antwerpen, Mechelen, Gent, Leuven en Brugge. Van elke bibliotheek werd geteld hoeveel van de vijftig titels ze in de rekken staan heeft. Omdat cluster VI de verzameling is van de grootste bibliotheken in Vlaanderen, zou het aanwezigheidspercentage in principe 100% moeten zijn. Toch is dit niet het geval. De openbare bibliotheek van Leuven is de best scorende bibliotheek van Vlaanderen, met een opname van 46 van de 50 titels in hun aanbod. De vier niet-aanwezige werken zijn de poëziebundel *Luchthaven voor vogels* van Roger M.J. De Neef, het essay *Een ontsnapingskunstenaar. Essay over Franz Hellens* van Erwin Mortier, het theaterwerk *Picasso/Citytrip* van Filip Vanluchene en de vertaalde poëziebundel *Brandend verlies* van Antonio Gamoneda. Dit strookt met de bevindingen die eerder gemaakt werden rond de verschillende genres, waar geconstateerd werd dat essay en literaire non-fictie, theater en poëzie (zowel oorspronkelijk Nederlandstalig als vertaald), moeilijker hun weg naar het collectieaanbod weten te vinden (*zie supra*). Vervolgens werd de aanwezigheid per cluster berekend. De bibliotheken in cluster VI kennen een gemiddelde aanwezigheid van 42,6 titels of 85,2%.

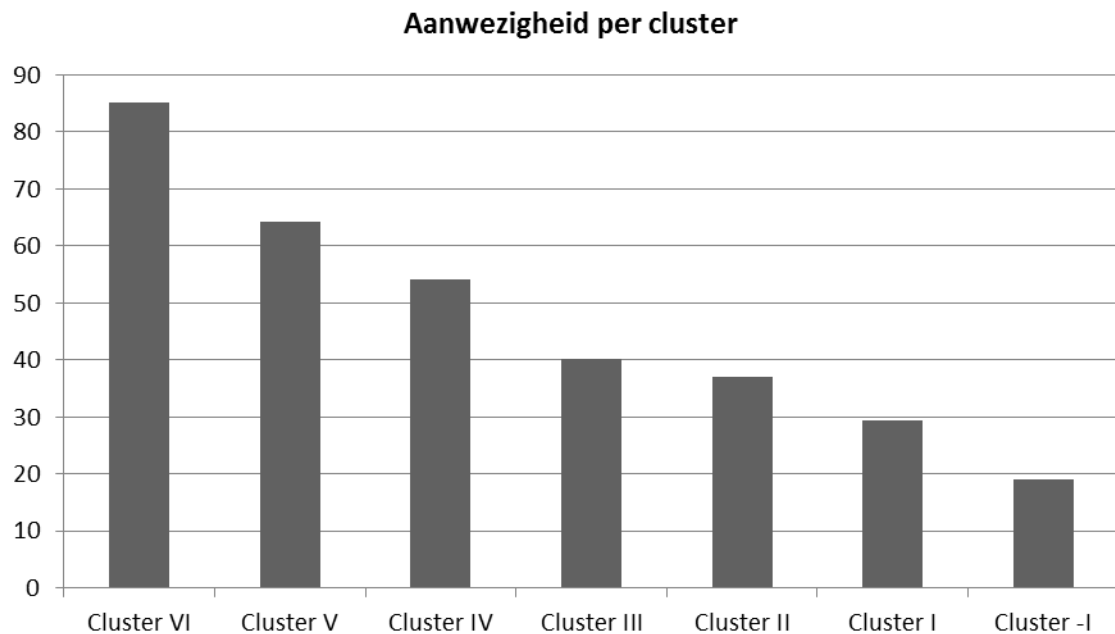
Openbare bibliotheek	Aantal titels aanwezig	%
Antwerpen	42	84
Mechelen	37	74
Gent	45	90
Leuven	46	92
Brugge	43	86
Gemiddelde	42,6	85,2

Tabel 30: Gemiddelde aanwezigheid in cluster VI

4.1.2. Conclusie

Als we voor alle zeven clusters dezelfde methode toepassen, dan zien we dat de grootte van de bibliotheek inderdaad een invloed uitoefent op het collectie-aanbod. Onderstaande grafiek maakt duidelijk dat de cluster met de grootste bibliotheken ook het hoogste aanwezigheidspercentage behaalt. Naarmate de grootte van de bibliotheken afneemt, daalt ook het gemiddelde van het aantal titels dat bibliotheken in hun bezit hebben. De bibliotheken uit cluster V hebben gemiddeld 64,2% van de vijftig titels in de rekken staan, terwijl dat voor cluster IV daalt tot 54,1%. Cluster III heeft een aanwezigheid van 40,3%, wat nog verder

afneemt bij cluster II (37,1%) en I (29,3%). In de bibliotheken van de laatste cluster is amper 19,0% van de vijftig niet-mainstreamwerken opgenomen.

4.2. Rol van literaire tijdschriften

Een tweede factor die het bibliotheekaanbod (en dus ook de aanwezigheid van niet-mainstreamliteratuur) kan beïnvloeden, zijn de vermeldingen in recensietijdschriften. Om dit van naderbij te bestuderen, nemen we twee recensietijdschriften als uitgangspunt: *De Leeswolf* en *De Leeswelp*. *De Leeswolf* spitst zich hoofdzakelijk toe op literatuur voor volwassenen, terwijl *De Leeswelp* vooral kinder- en jeugdboeken bespreekt. Volgens de website van Stichting Lezen wordt in beide tijdschriften “een zo efficiënt mogelijke kritisch-informatieve inhoudelijke ontsluiting van het actuele Nederlandstalige boekenaanbod nagestreefd”. *De Leeswolf* beperkt zich bovendien niet enkel tot het recenseren van Nederlandstalig proza. Ook poëzie, vertaald proza, toneel, non-fictie, kunst, essay, geschiedenis, godsdienst en zelfs strips krijgen hierin een plaats. Niet-mainstream strips krijgen bovendien extra aandacht in *De Wolfsprent*, een bijlage die zich specifiek op deze beeldverhalen richt.

De Leeswolf en *De Leeswelp* worden uitgegeven door het Vlabin-vbc. Dit documentatiecentrum heeft als doel “het ondersteunen van openbare bibliotheken, schoolbibliotheken, archieven en documentatiecentra in de uitbouw van hun boekencollectie, waarbij vooral kwaliteit op inhoudelijk en formeel vlak wordt nagestreefd”. (website Vlabin-vbc vzw) Volgens hun website biedt *De Leeswolf* “een toegankelijk maar goed gestoffeerd zicht op wat er beweegt op het vlak van het geschreven woord”. Bovendien wordt *De Leeswolf* door het Vlabin-vbc omschreven als “een van de weinige boekenmagazines met een ruim aanbod aan recensies, ook van die boeken en over die onderwerpen die elders vaak onbesproken blijven”. Samen met *De Leeswelp* geeft ze volgens dit documentatiecentrum “een compleet beeld over wat het lezen wel of niet waard is”. (website Vlabin-vbc vzw)

Uit deze omschrijving kunnen we afleiden dat het Vlabin-vbc met deze twee recensietijdschriften vooral aankoopadvies aan de openbare bibliotheken willen verlenen. Ook volgens Karin Vandenabeele (coördinatrice van de bibliotheekschool in Gent en voormalig medewerkster van de HOB) zijn de *De Leeswolf* en *De Leeswelp* inderdaad zeer belangrijk voor het aankoopbeleid in de openbare bibliotheken. ‘De verschillende nieuwe boeken worden hier netjes op een rijtje gezet, waarbij je ook onmiddellijk een recensie te lezen krijgt die veel objectiever zal zijn dan die die je in de catalogus van een uitgeverij voorgeschoteld krijgt.’ Literaire werken die hier niet aan bod komen, zullen dan ook moeilijker hun weg naar de bibliotheek vinden. (Vandenabeele 2011)

Om na te gaan of er een relatie is tussen een vermelding in *De Leeswolf*, *De Leeswelp* of *Wolfsprent* enerzijds en de aanwezigheid van niet-mainstreamliteratuur anderzijds, werd nagegaan van welke titels uit de lijst met vijftig niet-mainstream literaire werken een recensie in een van de tijdschriften terug te vinden is. Desbetreffende artikels en recensies werden achteraan als bijlage toegevoegd. Aangezien de lijst met niet-mainstream literaire titels enkel werken bevat die in 2009 of 2010 gepubliceerd werden, werd enkel gezocht in de archieven van de jaargangen 2009, 2010 en 2011.

4.2.1. De Leeswolf

De Leeswolf bevat recensies van zowel oorspronkelijk Nederlandstalig proza, poëzie, essay en literaire non-fictie, theater en vertaald proza en poëzie. In onderstaande tabellen bevindt zich informatie over welke titels de afgelopen drie jaar in *De Leeswolf* besproken werden.

Besprekingen die minstens een pagina lang zijn, vallen onder de noemer ‘artikel’. De andere worden aangeduid als ‘recensie’.

Proza

Als eerste bekijken we de besprekingen van de niet-mainstream prozaititels. Twaalf van de achttien werken werden de afgelopen drie jaar in *De Leeswolf* besproken. De ontbrekende zes zijn Joseph Pearces *Land van belofte*, Bob van Laerhovens *Terug naar Hiroshima*, Simone Lenaerts *Spinnenverdriet*, Thomas Blondeaus *Donderhart*, Paul Claes’ *De leeuwerik* en Pjeroo Roobjee’s *Een mismaakt gouvernement*.

	Jaargang	Editie	Wat?
Leonard Nolens	2009	9	Artikel
Joris Note	2009	9	Recensie
Joseph Pearce			Niet aanwezig
Willy Spillebeen	2010	2	Recensie
Dirk Verbruggen	2010	1	Recensie
Marita De Sterck	2010		Zie <i>De Leeswelp</i>
Pol Hoste	2011	1	Artikel
Ruth Lasters	2011	1	Recensie
Paul Mennes	2010	7	Artikel
Jeroen Theunissen	2010	5	Recensie
Bob Van Laerhoven			Niet aanwezig
Joost Vandecasteele	2010	7	Recensie
Simone Lenaerts			Niet aanwezig
Gie Bogaert	2010	5	Recensie
Thomas Blondeau			Niet aanwezig
Paul Claes			Niet aanwezig
Pjeroo Roobjee			Niet aanwezig
Mark Van Tongele	2010	5	Artikel

Tabel 31: Prozarrecensies in *De Leeswolf*

Als we opnieuw tabel 5 met de aanwezigheid van niet-mainstream literair proza in de hoofdbibliotheken erbij nemen, dan zien we dat enkel voor Joseph Pearce het niet opgenomen worden in *De Leeswolf* een rol kan gespeeld hebben in het aanwezigheidspercentage. Met 14,1% komt *Land van belofte* namelijk het minst voor in de openbare bibliotheken. Het compleet tegenovergestelde doet zich voor bij Bob van Laerhoven. *Terug naar Hiroshima* is het meest aanwezige werk uit de lijst met vijftig titels, maar werd toch niet in dit recensietijdschrift opgenomen. Ook Simone Lenaerts (70,6%) en Thomas Blondeau (59,8%) behalen een acceptabel percentage, maar werden niet door *De Leeswolf* gerecenseerd. Opvallend is ook dat *Op hoop van zonnezegen* van Marc Van Tongele (19,9%) en *De*

verzwegen Boon van Pol Hoste (19,3%) nauwelijks in het bibliotheekaanbod terug te vinden zijn, terwijl deze werken toch zeer zichtbaar in het tijdschrift verschenen.

Poëzie

Wat niet-mainstream poëzie betreft, zijn slechts twee bundels niet in *De Leeswolf* terug te vinden: *De dieren in mij* van Delphine Lecompte en *Luchthaven voor vogels* van Roger M.J. De Neef. Hadewijchs *Liederen* werd daarentegen in drie artikels onder de aandacht gebracht.

	Jaargang	Editie	Wat?
Hadewijch	2009	4	Artikel Interview met de auteurs Artikel door een van de auteurs in jaargang 2010, editie 7
Jotie T'Hooft	2010	7	Artikel
Hubert Van Herreweghen	2010	2	Artikel
Paul Bogaert	2010	2	Artikel
Delphine Lecompte			Niet aanwezig
Luuk Gruwez	2011	1	Recensie
Marc Tritsmans	2010	9	Recensie
Roger M.J. De Neef			Niet aanwezig

Tabel 32: Poëzierecensies in *De Leeswolf*

Als we tabel 7 met de aanwezigheid van niet-mainstream poëzie in de hoofdbibliotheken bekijken, valt op dat de bundels van Delphine Lecompte (13,7%) en Roger M.J. De Neef (5,2%) inderdaad zeer weinig in het bibliotheekaanbod opgenomen worden. Maar ook Hadewijch behaalt een zeer zwakke score (9,2%), ondanks de grote aandacht die *De Leeswolf* aan *Liederen* besteedde. Naast een uitgebreide recensie over de bundel, verscheen er bovendien een interview met de auteurs en een door de auteurs geschreven artikel.

Essay en literaire non-fictie

In de categorie essay en literaire non-fictie, werden alle titels in *De Leeswolf* gerecenseerd. Opvallend hierbij wel dat *Een ontsnappingskunstenaar. Essay over Franz Hellens* in oktober 2010 verscheen, maar de recensie pas in de editie van juni 2011 opgenomen werd. Dit kan eventueel een verklaring zijn waarom dit essay, in vergelijking met de andere werken uit dit genre, een zeer laag aanwezigheidspercentage in de openbare bibliotheken behaalde.

	Jaargang	Editie	Wat?
Johan De Boose	2009	6	Artikel
Bart Meuleman	2009	6	Artikel

Joris Van Parys	2010	3	Recensie
Erwin Mortier	2011	5	Recensie
Dree Peremans	2011	1	Artikel

Tabel 32: Essay en literaire non-fictie in *De Leeswolf*

Theater

Slechts een van de twee niet-mainstream theaterwerken werd in *De Leeswolf* gerecenseerd. Uit tabel 13 blijkt dat Filip Vanluches *Picasso/Citytrip* inderdaad minder frequent in het bibliotheekaanbod wordt opgenomen, maar het verschil met *In stukken. Toneel 1988-2010* van Eric De Volder is met 2,3% niet zo groot. We mogen dus niet zomaar aannemen dat het betere aanwezigheidspercentage van Filip Vanluchene te wijten is aan een opname in *De Leeswolf*.

	Jaargang	Editie	Wat?
Filip Vanluchene			Niet aanwezig
Eric De Volder	2011	5	Recensie

Tabel 33: Theaterrecensies in *De Leeswolf*

Vertaalde literatuur

Binnen de categorie van de vertaalde literatuur, ontbreekt enkel de recensie van het vertaalde kinderboek *Een kind...wat is dat?* van Beatrice Alemagna. Ook in *De Leeswelp* (zie *infra*) kwam dit werk niet voor. Opvallend, want uit tabel 21 blijkt dat Alemagna's werk van alle vertaalde werken het meest in de bibliotheken voorkomt. Dit in tegenstelling tot de vertaalde poëziebundel *Brandend verlies* van Antonio Gamoneda, die met 2,9% nauwelijks door bibliotheken aangekocht wordt. Nochtans verscheen hiervan wel een recensie in *De Leeswolf*.

	Jaargang	Editie	Wat?
Hiromi Kawakami	2009	9	Recensie
Alexandre Dumas	2010	4	Artikel
Homeros	2010	5	Artikel
Antonio Gamoneda	2009	6	Recensie
Beatrice Alemagna			Niet aanwezig

Tabel 34: Vertaalde literatuur in *De Leeswolf*

4.2.2. De Leeswelp

Zoals eerder vermeld, spitst *De Leeswelp* zich voornamelijk toe op kinder- en jeugdliteratuur. “Naast kritische recensies, bevat dit tijdschrift ook thematische artikels en auteursportretten.” (website Vlabin-vbc vzw) Onderstaande tabel geeft weer welke niet-mainstream kinder- en jeugdboeken in *De Leeswelp* besproken worden.

	Jaargang	Editie	Wat?
Pieter Gaudesaboos	2010	9	Zie <i>De Leeswolf</i> : artikel
Tine Mortier	2010	6	Artikel
Benjamin Leroy	2010	7	Recensie
Marita De Sterck	2010	3	Artikel
Bart Moeyaert	2010	7	Artikel
Pat van Beirs	2010	9	Artikel
Piet De Loof			Niet aanwezig

Tabel 35: Kinder- en jeugdliteratuur in *De Leeswelp*

Enkel het jeugdboek *De smaak van zijn stem* door Piet De Loof blijkt niet in het tijdschrift *De Leeswelp* gerecenseerd te worden. Als we er de cijfers in verband met de aanwezigheid van niet-mainstreamliteratuur in de hoofdbibliotheken erbij halen (zie tabel 11), dan merken we dat deze titel het inderdaad minder goed doet dan de andere kinder- en jeugdwerken.

4.2.3. Wolfsprent

Een derde uitgave van Vlabin-vbc is *Wolfsprent*, een bijlage dat zich volledig op de kwaliteitsstrip richt. (website Vlabin-vbc) Volgens hun website evalueert de *Wolfsprent* “de strip op thematiek, verhaal en grafiek, bekijkt de productie in de breedte en in de diepte, met oog voor de subgenres, van fantasy en sciencefiction tot de graphic novel”. In 2010 besliste het Vlabin-vbc om geen papieren versie meer van de *Wolfsprent* te produceren. De bijlage verschijnt wel nog vijf keer per jaar op de website.

	Jaargang	Editie	Wat?
Brecht Evens	2009	4	Recensie
Pieter De Poortere	2010	4	Recensie
Ephameron			Niet aanwezig
Simon Spruyt			Niet aanwezig
Gerolf Van De Perre	2011	1	Zie <i>De Leeswolf</i> : artikel

Tabel 36: Strips in *Wolfsprent*

Toch worden niet alle strips in dit tijdschrift opgenomen. Gerolf Van de Perres *Dichter in de massa* wordt bijvoorbeeld in de *De Leeswolf* opgenomen in plaats van in *Wolfsprent*, terwijl we van *Weg* van Ephameron (i.s.m. Pieter van Oudheusden) en *S.G.F.* van Simon Spruyt zelfs helemaal geen recensie terugvinden. Dit laatste strookt met de gegevens die we in tabel 15 aantreffen in verband met de aanwezigheid van niet-mainstream strips in de hoofdbibliotheken. Ephameron en Simon Spruyt en zijn met respectievelijk 5,2% en 5,6% amper in het collectie-aanbod te bespeuren.

4.2.4. Conclusie

De invloed die de literaire tijdschriften *De Leeswolf*, *De Leeswelp* en *Wolfsprent* op de aankoop van niet-mainstreamliteratuur heeft, is wisselend. Uit het voorgaande blijkt dat enkel bij strips en kinder- en jeugdliteratuur de hypothese lijkt te kloppen dat een opname in deze recensietijdschriften tot een grotere aanwezigheid in de bibliotheken leidt. De andere genres vertonen enkele opmerkelijke tegenstrijdigheden, zoals de afwezigheid van *Terug naar Hiroshima* bij de prozarecensies, terwijl dit werk toch in 81,0% van de bibliotheken terug te vinden is. Ook Jan Van Hee bevestigt het zeer passieve gebruik van deze recensietijdschriften. “De recensies verschijnen immers vaak zeer laat na het verschijnen van de boeken.” (Van Hee 2011)

4.3. Invloed van prijzen en literaire aandacht

Zoals onder punt 2.1 al vermeld werd, stelde het Vlaams Fonds voor de Letteren een lijst met vijftig niet-mainstream literaire titels samen, die op minimale persaandacht en publiciteit konden rekenen. Dit betekent echter niet dat deze werken geen enkele manier bekendheid verworven hebben. Sommige auteurs mochten voor hun werk een literaire prijs in de wacht slepen of stonden op een andere manier in de belangstelling. Het kan dan ook interessant zijn om na te gaan of dit zichtbaar is in de resultaten over de aanwezigheid van deze titels in de openbare bibliotheken.

4.3.1. Resultaten

Deze resultaten werden opnieuw vergeleken met de resultaten van de aanwezigheid van niet-mainstreamliteratuur in de openbare hoofdbibliotheken.

Proza

	Literaire aandacht
Leonard Nolens	/
Joris Note	Tiplijst AKO-literatuurprijs 2009
Joseph Pearce	Nominatie voor de Prix Jean Monnet de Littérature Européenne 2010
Willy Spillebeen	/
Dirk Verbruggen	Overleed op 13 april 2009
Marita De Sterck	Winnaar Gouden Uil Prijs van de Jonge Lezer 2010 voor <i>De hondeners</i>
Pol Hoste	Prijs Best Vormgegeven Boeken 2011 (voor typograaf Stéphane de Schrevel)
Ruth Lasters	Winnaar Vlaamse Debuutprijs 2007 met <i>Poolijs</i>
Paul Mennes	Nominatie publieksprijs Dioraphte Jongerenliteratuur Prijs 2011.

	Longlist Libris Literatuurprijs 2011
Jeroen Theunissen	/
Bob Van Laerhoven	Nominatie Hercule Poirotprijs 2010
Joost Vandecasteele	Winnaar Vlaamse Debuutprijs 2010 met <i>Hoe de wereld perfect functioneert zonder mij</i> Nominatie BNG Nieuwe Literatuurprijs 2011
Simone Lenaerts	Winnaar Vlaamse Debuutprijs 2009 met <i>Zeewater is zout, zeggen ze</i>
Gie Bogaert	Nominatie Cutting Edge Award 2011
Thomas Blondeau	/
Paul Claes	/
Pjeroo Roobjee	/
Mark Van Tongele	/

Tabel 37: Literaire aandacht voor proza

Over het algemeen kunnen we stellen dat de auteurs van de prozawerken die relatief goed vertegenwoordigd worden in het bibliotheekaanbod (met een aanwezigheidspercentage van minimum 60%), inderdaad onlangs een literaire nominatie of prijs in de wacht konden slepen. Dit zijn Marita De Sterck (75,2%), Paul Mennes (71,6%), Bob Van Laerhoven (81,0%), Joost Vandecasteele (69,3%), Simone Lenaerts (70,6%) en Gie Bogaert (77,5%). De enige uitzondering is *De stolp* van Jeroen Theunissen (64,7%). Joseph Pearce is met *Land van belofte* het minst in de bibliotheken terug te vinden (14,1%), maar werd met zijn Franse vertaling toch genomineerd. Dit had evenwel geen enkel effect in Vlaanderen. De auteur Dirk Verbruggen overleed nog voor *Goede papieren* verscheen, waardoor zijn postuum gepubliceerde roman extra aandacht kreeg. Toch reflecteert dit zich niet in de aanwezigheidsresultaten, want *Goede papieren* komt slecht in 51,3% van de bibliotheken voor.

Poëzie

	Literaire aandacht
Hadewijch	/
Jotie T'Hoof	/
Hubert Van Herreweghen	/
Paul Bogaert	Nominatie VSB Poëzieprijs 2011 Winnaar Herman De Coninckprijs 2010
Delphine Lecompte	Winnaar De provinciale prijs Letterkunde van West-Vlaanderen 2011 Winnaar C. Buddingh'-prijs 2010
Luuk Gruwez	Winnaar Herman de Coninck Publieksprijs 2009 voor het gedicht 'Moeders' uit de bundel <i>Lagerwal</i>
Marc Tritsmans	Winnaar Herman De Coninckprijs 2011
Roger M.J. De Neef	/

Tabel 38: Literaire aandacht voor poëzie

Vier van de acht auteurs van deze niet-mainstream poëziebundels, mochten een literaire prijs in ontvangst nemen. Opvallend is dat Delphine Lecompte tweemaal bekroond werd, terwijl haar bundel *De dieren in mij* amper door de bibliotheken opgepikt wordt (13,7%). *Verzameld werk* van Jotie T'Hooft ontving daarentegen geen enkele prijs, maar is met 39,9% wel de meest vertegenwoordigde poëziebundel in deze lijst. Marc Tritsmans won dit jaar met *Studie van de schaduw* de Herman De Coninckprijs, maar staat qua aanwezigheid pas op een vierde plaats met 28,8%. Paul Bogaert, die met *de Slalom Soft* in 2010 de Herman De Coninckprijs in ontvangst mocht nemen, doet het wat beter met 38,6%.

Essay en literaire non-fictie

Johan De Boose	Winnaar Provinciale Prijs voor Letterkunde Oost-Vlaanderen 2011
Bart Meuleman	Longlist Gouden Uil Literatuurprijs 2010
Joris Van Parys	Voor <i>Het leven, niets dan het leven. Cyriel Buysse en zijn tijd:</i> Prijs van de provincie Oost-Vlaanderen voor Letterkunde 2007, De ABN Amro Bank Prijs voor het Beste Non-Fictie Boek 2007 De Prijs voor Letterkunde van de Vlaamse Provincies voor monografie 2008
Erwin Mortier	Ako Literatuurprijs 2009 voor <i>Godenslaap</i>
Dree Peremans	/

Tabel 39: Literaire aandacht voor essay en literaire non-fictie

Het best scorende boek in de categorie essay en literaire non-fictie is Johan De Booses *De poppenspeler en de duivelin* (42,8%). Hij mocht hiervoor dan ook in 2011 de Provinciale Prijs voor Letterkunde Oost-Vlaanderen in ontvangst nemen. De nummer twee is voor Joris Van Parys met *De wereld van Cyriel Buysse*. Dit werk werd niet bekroond, maar de auteur mocht voor zijn biografie *Het leven, niets dan het leven. Cyriel Buysse en zijn tijd* maar liefst drie prijzen in ontvangst nemen. Het essay van Erwin Mortier is amper in de bibliotheekrekken terug te vinden (8,5%), hoewel hij in 2009 de Ako Literatuurprijs in de wacht sleepte voor zijn roman *Godenslaap*.

Kinder- en jeugdliteratuur

	Literaire aandacht
Pieter Gaudesaboos, ea.	Winnaar Gouden Uil Jeugdliteratuurprijs 2009 voor <i>Linus</i>
Tine Mortier	Bekroond met de Grote Prijs Picturale Ronse 2010 Genomineerd voor de Kinder- en Jeugdjury 2011-2012
Benjamin Leroy	(IBBY) White Raven 2011 Shortlist Hotze de Roosprijs 2011 Tiplijst Nederlandse Kinderjury 2011 Geselecteerd voor Kinder- en jeugdjury Vlaanderen 2012 Shortlist Jeugdliteratuurprijs der Brabantse Letteren 2011

	CPNB Kerntitel Kinderboekenweek 2010
Marita De Sterck	Winnaar Gouden Uil Prijs van de Jonge Lezer 2010 voor <i>De hondeneters</i>
Bart Moeyaert	Nominatie publieksprijs Dioraphte Jongerenliteratuur Prijs 2011.
Pat van Beirs	Winnaar Boekenleeuw 2011
Piet De Loof	Genomineerd voor de Kinder- en Jeugdjury Vlaanderen 2011-2012

Tabel 40: Literaire aandacht voor kinder- en jeugdliteratuur

De twee titels die het meest in de kinder- en jeugdafdeling van de bibliotheken aan te treffen zijn (Jean-Claude van Rijckeghem & Pat van Beirs met *Galgenmeid* en Tine Mortier & Kaatje Vermeire met *Mare en de dingen*) zijn ook twee werken die daadwerkelijk een prijs in de wacht sleepten. Toch kunnen ook de andere kinder- en jeugdboeken op heel wat literaire aandacht rekenen. Vooral *De zuurtjes* van Benjamin Leroy & Jaap Robben kreeg heel wat Nederlandstalige nominaties, maar dit vertaalde zich met slechts 48,0% niet in een grote aanwezigheid in de openbare bibliotheken.

Theater

	Literaire aandacht
Filip Vanluchene	Winnaar Taalunie Toneelschrijfprijs 2008 voor 'Citytrip'
Eric De Volder	Prijs Best Vormgegeven Boeken 2011 (voor vormgever Stan van Steendam) Overleed op 28 november 2010

Tabel 41: Literaire aandacht voor theater

Beide theaterwerken werden met een literaire prijs bekroond, maar komen nauwelijks in het bibliotheekaanbod voor. Auteur Eric De Volder overleed bovendien op 28 november 2010, waardoor zijn oeuvre hoogstwaarschijnlijk extra belangstelling kreeg. Dit kan verklaren waarom zijn *In stukken. Toneel 1988-2010* het met 7,5% iets beter doet dan *Picasso/Citytrip* van Filip Vanluchene (5,2%).

Strips

	Literaire aandacht
Brecht Evens	Nominatie EISNER award 2011 in de categorie Best Painter/Multimedia Artist Winnaar Prix de l'audace op het stripfestival van Angoulême 2011 Winnaar Willy Vandersteenprijs 2010
Pieter De Poortere	Stripschapspenning voor het beste Nederlandstalige album 2002 voor <i>Boerke</i> .
Ephameron	/
Simon Spruyt	Cultuurprijs voor Beeldverhaal in Vlaanderen 2006 voor <i>De Nationale Feestdag</i> Stripschapspenning in de categorie Beste Jeugdalbum 2006 voor <i>De Furox</i>
Gerolf Van De Perre	VPRO-debuutprijs 2004 voor <i>Steenstof</i>

Tabel 42: Literaire aandacht voor strips

In de categorie strips is *Ergens waar je niet wil zijn* van Brecht Evens met een overduidelijke meerderheid de meest aanwezige niet-mainstream strip in de openbare bibliotheken (52,0%). Dit beeldverhaal kon dan ook twee prijzen en een nominatie in de wacht slepen. Ephameron kreeg tot nog toe geen enkele literaire erkenning en is met een aanwezigheid van 5,2% voor *Weg* de minst vertegenwoordigde strip in de bibliotheken. *S.G.F.* van Simon Spruyt doet het niet veel beter (5,6%), ook al ontving deze auteur al twee prijzen voor zijn vroeger werk.

Vertaalde literatuur

	Literaire aandacht
Hiromi Kawakami	Winnaar Tanizakiprijs 2001
Alexandre Dumas	/
Homeros	Nominatie NKV-prijs 2011
Antonio Gamoneda	Winnaar Europese Literatuurprijs 2006 Winnaar Cervantes-prijs 2006
Beatrice Alemagna	/

Tabel 43: Literaire aandacht voor vertaalde literatuur

Wat de vertaalde literatuur betreft, krijgt enkel de vertaling van de *Ilias* door Patrick Lateur een literaire nominatie. Dit vertaalt zich echter niet in een grotere aanwezigheid in de bibliotheken. Beatrice Alemagna kreeg nog geen enkele literaire erkenning, maar scoort toch het best in de categorie van de vertaalde literatuur. Dit in tegenstelling tot Antonio Gamoneda, die in de loop van zijn carrière al twee prijzen verzamelde. Toch is deze vertaling slechts in 2,9% van alle bibliotheken terug te vinden.

4.3.2. Conclusie

Net zoals bij de rol van de literaire tijdschriften, is het niet zo dat niet-mainstream literaire titels die onlangs een prijs in de wacht konden slepen, automatisch meer in het bibliotheekaanbod opgenomen worden. Enkel voor proza en strips lijkt deze veronderstelling min of meer te kloppen. Voor poëzie, theater en vertaalde literatuur niet zozeer. De bundels van Delphine Lecompte en Jotie T'Hooft zijn illustraties hiervan. Een bekroning is dus helemaal geen garantie dat het boek ook daadwerkelijk in de bibliotheken zal verschijnen.

4.4. Invloed van nationaliteit en lokale verankering van de auteur

Een vierde factor die een rol in de aanwezigheid van niet-mainstreamliteratuur kan spelen, is de lokale verankering van de auteur. Een bibliotheek kan namelijk beslissen om een of meerdere werken van een auteur in de collectie op te nemen, omdat deze een inwoner is van

de gemeente, streek of provincie. Zodoende kan dit ook een invloed uitoefenen op de beschikbaarheid van een bepaalde titel.

4.4.1. Resultaten

De resultaten van de verschillende genres worden deze keer niet vergeleken met de aanwezigheidsresultaten van enkel de hoofdbibliotheken. Omdat we willen nagaan wat de invloed van de geboorteplaats of woonplaats en provincie van de auteur is op de aanwezigheid van een werk, houden we ook rekening met de verschillende uitleenposten. Het is namelijk niet ondenkbaar dat een bibliotheek meerdere exemplaren van een werk van een lokale auteur aankoopt. Vervolgens werd gekeken of de provincie van de auteur ook de provincie is waar het werk het meest in de bibliotheken voorkomt. Dit wordt aangeduid met een '+' of '-'.

Proza

	Geboorteplaats	Provincie
Leonard Nolens	Bree (Limburg)	+
Joris Note	Borgerhout (Antwerpen)	-
Joseph Pearce	Vilvoorde (Vlaams-Brabant)	-
Willy Spillebeen	Menen (West-Vlaanderen)*	+
Dirk Verbruggen	Mechelen (Antwerpen)	-
Marita De Sterck	Antwerpen (Antwerpen)	+
Pol Hoste	Lokeren (Oost-Vlaanderen)	+
Ruth Lasters	Antwerpen (Antwerpen)	+
Paul Mennes	Mechelen (Antwerpen)	-
Jeroen Theunissen	Gent (Oost-Vlaanderen)	+
Bob Van Laerhoven	Antwerpen (Antwerpen)	+
Joost Vandecasteele	Brussel (Brussels Gewest)	+
Simone Lenaerts	Antwerpen (Antwerpen)	+
Gie Bogaert	Niel (Antwerpen)	-
Thomas Blondeau	Poperinge (West-Vlaanderen)	-
Paul Claes	Leuven (Vlaams-Brabant)	-
Pjeroo Roobjee	Gent (Oost-Vlaanderen)	-
Mark Van Tongele	Mechelen (Antwerpen)	-

Tabel 44: Lokale verankering proza

Als we nagaan hoeveel van de proza-auteurs daadwerkelijk in de bibliotheek van hun geboorteplaats opgenomen worden, dan zien we dat dit bij de grote meerderheid wel degelijk het geval is. De stad Menen heeft Willy Spillebeen zelfs tot ereburger uitgeroepen en organiseerde in samenwerking met het Davidsfonds en de bibliotheek van Menen een feestelijke voorstelling van *Rubroeks reizen*. (De Winter 2009) Ook de stad Mechelen heeft

op haar website aandacht voor de lokale auteurs, aangezien ze onder meer het beschikbare oeuvre van Paul Mennes, Dirk Verbruggen en Mark Van Tongele in de Mechelse bibliotheek in de verf zetten. (website Mechelen) Toch doen niet alle gemeenten of steden zoveel moeite. Zo is de vernieuwde versie van Joseph Pearces *Land van belofte* niet aanwezig in de bibliotheek van Vilvoorde en is ook *Luchtgezichten* van Gie Bogaert niet in het bibliotheekaanbod van Niel te vinden. De geboorteplaats van een auteur oefent bij deze achttien niet-mainstream prozawerken duidelijk geen invloed uit op de aanwezigheid. Slechts in de helft van de gevallen scoort de provincie van waaruit de auteur afkomst is het hoogst.

Poëzie

	Geboorteplaats	Provincie
Hadewijch	Vlaams-Brabant/Antwerpen (?)	-
Jotie T’Hooft	Oudenaarde (Oost-Vlaanderen)	-
Hubert Van Herreweghen	Roosdaal (Vlaams-Brabant)	-
Paul Bogaert	Brussel (Brussels Gewest)	+
Delphine Lecompte	Brugge (West-Vlaanderen)	+
Luuk Gruwez	Kortrijk/Deerlijk (West-Vlaanderen)	-
Marc Tritsmans	Antwerpen (Antwerpen)	-
Roger M.J. De Neef	Wemmel (Vlaams-Brabant)	+

Tabel 45: Lokale verankering poëzie

Wat poëzie betreft, zijn slechts twee bundels niet opgenomen in de bibliotheek van de geboorteplaats van de auteur: *Luchthaven voor vogels* van Roger M.J. De Neef en *Liederen* van Hadewijch. Voor deze laatste is het natuurlijk moeilijk om te bepalen waar haar leefomgeving zich precies bevindt. Omdat Hadewijch haar werk in het Brabants schreef, veronderstelt men dat dit in de contreien van Vlaams-Brabant of Antwerpen moet geweest zijn. (website Koninklijke Bibliotheek) Toch zal dit hoogstwaarschijnlijk geen rol meer spelen in de lokale verankering van *Liederen*. Ook Luuk Gruwez is een ereburger in zijn dorp en wordt regelmatig op de website vermeld. Er is zelfs een wandeling (“In de voetstappen van Luuk Gruwez”) door Deerlijk naar hem vernoemd. (website Krant van West-Vlaanderen) In slechts drie gevallen (bij Paul Bogaert, Delphine Lecompte en Roger M.J. De Neef) behaalt de provincie van waaruit de auteur afkomstig is het hoogste aanwezigheidspercentage.

Essay en literaire non-fictie

	Geboorteplaats	Provincie
Johan De Boose	Zwalm (Oost-Vlaanderen)	+
Bart Meuleman	Borgerhout (Antwerpen)	-
Joris Van Parys	Sleidinge (Oost-Vlaanderen)	-
Erwin Mortier	Nevele (Oost-Vlaanderen)	-
Dree Peremans	Nederokkerzeel (Vlaams-Brabant)	+

Tabel 46: Lokale verankering essay en literaire non-fictie

In de categorie van essay en literaire non-fictie is geen enkel werk in de geboorteplaats van de auteur terug te vinden. Bovendien zijn slechts twee werken (Johan De Booses *De poppenspeler en de duivelin* en Dree Peremans' *Dirk Van Esbroeck. Reiziger*) het meest in de provincies van de auteurs aanwezig. Ook hier speelt de lokale verankering dus duidelijk geen enkele rol.

Kinder- en jeugdliteratuur

	Geboorteplaats	Provincie
Pieter Gaudesaboos	Kortrijk (West-Vlaanderen)	-
Tine Mortier	Avelgem (West-Vlaanderen)	-
Benjamin Leroy	Oosterhout NB/Neerpelt (Limburg)	-
Marita De Sterck	Antwerpen (Antwerpen)	-
Bart Moeyaert	Brugge (West-Vlaanderen)	-
Pat van Beirs	Gent (Oost-Vlaanderen)	-
Piet De Loof	Oudenaarde (Oost-Vlaanderen)	-

Tabel 47: Lokale verankering kinder-en jeugdliteratuur

De categorie kinder- en jeugdliteratuur is de enige categorie waar alle werken in de bibliotheken van de geboortestad of dorp van de auteur terug te vinden zijn. In de stad Gent zijn zelfs 17 exemplaren van Jean-Claude van Rijckeghem & Pat van Beirs *Galgenmeid* in omloop. Opvallend is wel dat geen enkele titel in de provincie van waaruit de auteur afkomstig is, het grootste aanwezigheidspercentage behaalt.

Theater

	Geboorteplaats	Provincie
Filip Vanluchene	Kuurne (West-Vlaanderen)	-
Eric De Volder	Sint-Niklaas (Oost-Vlaanderen)	+

Tabel 48: Lokale verankering theater

Wat de twee theaterwerken betreft, is enkel Eric De Volders *In Stukken. Toneel 1988-2010* in de geboorteplaats van de auteur aanwezig. Dit werk is bovendien het meest in de Oost-Vlaamse bibliotheken terug te vinden, de provincie van waaruit De Volder afkomstig is en

waar hij in Gent de toneelgroep ‘Ceremonia’ oprichtte. Conclusies betreffende de lokale verankering kunnen dus ook hier moeilijk gemaakt worden.

Strips

	Geboorteplaats	Provincie
Brecht Evens	Hasselt (Limburg)	-
Pieter De Poortere	Gent (Oost-Vlaanderen)	-
Ephameron	Leuven (Vlaams-Brabant)	-
Simon Spruyt	Mechelen (Antwerpen)	-
Gerolf Van De Perre	Leuven (Vlaams-Brabant)	-

Tabel 49: Lokale verankering strips

In de categorie strips is enkel *S.G.F.* niet in Mechelen, de geboorteplaats van Simon Spruyt, terug te vinden. Toch wordt hij (net zoals bij de proza-auteurs) op de website van de stad vermeld, maar wordt er geen enkele aanwijzing gegeven dat zijn werken in de Mechelse bibliotheek aanwezig zijn. Verder behaalt geen enkele strips het hoogste aanwezigheidspercentage in de provincie van waaruit de auteur afkomstig is.

Vertaalde literatuur

	Geboorteplaats
Hiromi Kawakami	Japan
Alexandre Dumas	Frankrijk
Homeros	Griekenland
Antonio Gamoneda	Spanje
Beatrice Alemagna	Italië

Tabel 50: Lokale verankering vertaalde literatuur

Bij deze laatste categorie is het nogal moeilijk om de invloed van de lokale verankering na te gaan. Het Vlaams Fonds voor de Letteren koos voor de invulling van de vertaalde literatuur immers voor een verscheidenheid aan nationaliteiten. Als we louter afgaan op de gegevens over deze vijf titels, dan zou dit betekenen dat vertaalde werken uit Italië het best scoren in de bibliotheken, terwijl Spaanse literatuur het minst aanwezig is. Dit klopt natuurlijk niet, aangezien we ook rekening moeten houden met de genres van de werken. Kinder- en jeugdboeken doen het nu eenmaal veel beter dan poëzie. Concrete uitspraken over de invloed van de nationaliteit van een auteur moeten hier dus uitblijven.

4.4.2. Conclusie

Uit de resultaten over de relatie tussen de lokale verankering van een auteur en het aanwezigheidspercentage van een werk, kunnen niet echt duidelijke conclusies getrokken

worden. Sommige steden en gemeenten besteden extra aandacht aan de lokale auteurs en hun werken, terwijl bij andere deze niet eens in het collectieaanbod van de bibliotheek worden opgenomen. Ook wat de aanwezigheid per provincie betreft, lijkt de afkomst van de auteur niet echt een rol te spelen.

4.5. Invloed van de uitgeverij

Als laatste kan ook de uitgeverij een grote rol spelen in de aanwezigheid van literatuur in de openbare bibliotheken. Kleinere uitgeverijen hebben immers meer moeite om hun boeken onder de aandacht te brengen. Ook Rita Sunaert van de bibliotheekschool in Gent bevestigt dit. Volgens haar hebben kleinere uitgeverijen vaak geen catalogus en beschikken ze financieel over minder middelen om hun collecties in de kijker te zetten. Grotere uitgeverijen kunnen daarentegen wel veel geld en energie in hun catalogus investeren, waardoor openbare bibliotheken volgens Rita Sunaert “enkel nog moeten bladeren en kruisjes zetten bij hetgeen ze willen bestellen.” Twee weken later worden de boeken dan netjes bij de bibliotheken afgeleverd. (Sunaert 2011)

Om het verband tussen de aanwezigheid van niet-mainstreamliteratuur enerzijds en de uitgeverij anderzijds te onderzoeken, werd eerst en vooral nagegaan welke uitgeverijen in de lijst met vijftig titels nu precies voorkomen. Dit bleken er 28 in totaal te zijn. Vervolgens maakte ik een onderscheid tussen uitgeverijen die behoren tot commerciële uitgeverijconcerns en andere uitgeverijen. Aan de hand hiervan kan nagegaan worden of dit een invloed uitoefent op de aanwezigheid van deze titels in de openbare bibliotheken.

4.5.1. Resultaten

Proza

	Imprint	Commerciële groep
Leonard Nolens	Querido	WPG Uitgevers België
Joris Note	De Bezige Bij	WPG Uitgevers België
Joseph Pearce	Houtekiet	VBK België
Willy Spillebeen	Davidsfonds	
Dirk Verbruggen	Vrijdag	
Marita De Sterck	Meulenhoff/Manteau	WPG Uitgevers België
Pol Hoste	Het balanseer	
Ruth Lasters	Meulenhoff/Manteau	WPG Uitgevers België
Paul Mennes	Nijgh & Van Ditmar	WPG Uitgevers België
Jeroen Theunissen	Meulenhoff/Manteau	WPG Uitgevers België
Bob Van Laerhoven	Houtekiet	VBK België
Joost	De Arbeiderspers	WPG Uitgevers België

Vandecasteele		
Simone Lenaerts	De Geus	
Gie Bogaert	Van Halewyck	
Thomas Blondeau	De Bezige Bij	WPG Uitgevers België
Paul Claes	De Bezige Bij	WPG Uitgevers België
Pjeroo Roobjee	Querido	WPG Uitgevers België
Mark Van Tongele	Atlas	VBK België

Tabel 51: Invloed van uitgeverij op proza

In de categorie proza is enkel *De verzwegen Boon. Hommage aan Louis Paul Boon* van Pol Hoste door een minder prominente uitgeverij gepubliceerd. ‘Het balanseer’ vermeldt dan ook zelf op haar website dat ze ‘een vereniging zonder winstoogmerk’ is. Ze wil zich vooral toeleggen op “het uitgeven van proza, poëzie en essays en wil daarbij die auteurs onder de aandacht brengen die de Nederlandse taal verfrissen, ontwrichten of uitpuren en haar zo een bijzonder elan verlenen” (website het balanseer). ‘Het balanseer’ publiceert dan ook slechts werken van een zevental auteurs. Als we de resultaten van tabel 5 er terug bijhalen, dan zien we dat dit werk van Pol Hoste inderdaad een zeer laag aanwezigheidspercentage behaalt (19,3%). Enkel *Land van belofte* van Joseph Pearce is minder aanwezig.

Slechts vijf uitgeverijen behoren niet tot een commerciële uitgeversconcern, waaronder ‘het balanseer’. De andere zijn het ‘Davidsfonds’, ‘Vrijdag’, ‘De Geus’ en ‘Van Halewyck’, maar toch wordt dit niet gereflecteerd in de aanwezigheidspercentages. Simone Lenaerts en Gie Bogaert halen zelfs een percentage van respectievelijk 70,6% en 77,5%. Enkel ‘het balanseer’ lijkt hiervan nadelen van te ondervinden.

Poëzie

	Imprint	Commerciële groep
Hadewijch	Historische Uitgeverij	
Jotie T’Hooft	Meulenhoff/Manteau	WPG Uitgevers België
Hubert Van Herreweghen	Uitgeverij P	
Paul Bogaert	Meulenhoff/Manteau	WPG Uitgevers België
Delphine Lecompte	De Vrije Uitgevers	
Luuk Gruwez	De Arbeiderspers	WPG Uitgevers België
Marc Tritsmans	Nieuw Amsterdam	WPG Uitgevers België
Roger M.J. De Neef	PoëzieCentrum	

Tabel 52: Invloed van uitgeverij op poëzie

Van de acht poëziebundels die in de lijst van vijftig niet-mainstream literaire titels opgenomen werden, zijn vier daarvan door een kleinschaligere uitgeverij gepubliceerd: *Liederen* van

Hadewijch, *Webben & wargaren* van Hubert van Herreweghen, *De Dieren in mij* van Delphine Lecompte en *Luchthaven voor vogels* van Roger M.J. De Neef. Bij de ‘Historische Uitgeverij’ ligt de focus vooral op “de publicatie van historische, filosofische en culturele edities” (website Historische Uitgeverij), terwijl ‘Uitgeverij P’ zich voornamelijk op poëziebundels richt. (website Uitgeverij P.) ‘De Vrije Uitgevers’ is een uitgeverscluster die “diensten aanbiedt aan kleine uitgevers, zoals de opslag en distributie van de boeken naar de boekhandels”. (website De Vrije Uitgevers) Deze cluster werd hoofdzakelijk opgericht om de hoge kosten van het Centraal Boekhuis - een dienstverlener die instaat voor de inslag, opslag, distributie en het vervoer van boeken (website Boekhuis) – te kunnen delen. ‘De Vrije Uitgevers’ wil dus vooral kleinere uitgeverijen een hart onder de riem steken. ‘PoëzieCentrum’, de uitgeverij van het poëziecentrum in Gent, wil volgens haar website “zoveel mogelijk nieuw talent promoten”. Haar doel is dan ook om “de leemte in het literaire landschap door debutanten en minder bekende dichters op te vullen”. (website PoëzieCentrum)

Als we kijken naar de aanwezigheid van deze werken in de openbare bibliotheken, dan zijn het inderdaad deze vier werken die het minst in de rekken terug te vinden zijn. *Luchthaven voor vogels* kent een aanwezigheidspercentage van amper 5,2%, *Liederen* haalt 9,2%, *De dieren in mij* 13,7% en *Webben & wargaren* 14,7%. Dit in tegenstelling tot de andere vier werken, die minstens dubbel zoveel keer aanwezig zijn. Opvallend is ook dat de laagste aanwezigheidspercentages net door die uitgeverijen behaald worden die niet tot een commerciële uitgeversconcern behoren. De rol van de uitgever en de commerciële groep speelt bij poëzie dus absoluut een belangrijke rol.

Essay en literaire non-fictie

	Imprint	Commerciële groep
Johan De Boose	Meulenhoff/Manteau	WPG Uitgevers België
Bart Meuleman	Querido	WPG Uitgevers België
Joris Van Parys	Houtekiet	VBK België
Erwin Mortier	Voetnoot	
Dree Peremans	Epo	

Tabel 53: Invloed van uitgeverij op essay en literaire non-fictie

Binnen het genre essay en literaire non-fictie is enkel *Een ontsnappingskunstenaar. Essay over Franz Hellens* van Erwin Mortier door een niet-commerciële uitgeverij gepubliceerd. Volgens haar website is ‘Voetnoot’ een “Amsterdamse stichting zonder winstoogmerk en legt zich toe op de productie van uitgaven op het gebied van literatuur, kunstcritiek, poëzie,

fotografie, beeldende kunst en vormgeving”. (website Voetnoot) Dit vertaalt zich ook duidelijk in de aanwezigheidspercentages. Erwin Mortier is in tabel 7 een echte uitschieter, met een opname van amper 8,5% in de openbare bibliotheken. Wat een commerciële groep betreft, zijn slecht twee uitgeverijen niet opgenomen: ‘Voetnoot’ en ‘Epo’. Het werk van Dree Peremans behaalt dan ook, na Erwin Mortier, de laagste score met 23,5%.

Kinder- en jeugdliteratuur

	Imprint	Commerciële groep
Pieter Gaudesaboos	Lannoo	Lannoo Uitgeverij Groep
Tine Mortier	De Eenhoorn	
Benjamin Leroy	De Geus	
Marita De Sterck	Manteau	WPG Uitgevers België
Bart Moeyaert	Querido	WPG Uitgevers België
Pat van Beirs	Manteau	WPG Uitgevers België
Piet De Loof	Abimo	

Tabel 54: Invloed van uitgeverij op kinder- en jeugdliteratuur

In de categorie van de kinder- en jeugdliteratuur is enkel *De smaak van zijn stem* van Piet De Loof door een in de boekhandel minder aanwezige uitgeverij gepubliceerd. ‘Abimo’ richt zich vooral op educatieve uitgaven en jeugdboeken. Met een aanwezigheidspercentage van 45,1% is dit jeugdboek dan ook het minst van allemaal in de bibliotheekrekken terug te vinden. Drie werken werden zonder commerciële uitgeversconcern gepubliceerd, namelijk *Mare en de dingen*, *De zuurtjes* en *De smaak van zijn stem*. Enkel *Mare en de dingen* lijkt hier geen hinder van te ondervinden, aangezien dit werk met een aanwezigheid van 65,7% het tweede best scorende kinder- en jeugdwerk uit de lijst is.

Theater

	Imprint	Commerciële groep
Filip Vanluchene	Vrijdag	
Eric De Volder	Vrijdag	

Tabel 55: Invloed van uitgeverij op theater

De twee theaterwerken die in de lijst voorkomen, werden beiden op de markt gebracht door uitgeverij ‘Vrijdag’. Deze omschrijft zich op haar website als “een brede publieksuitgeverij voor literaire fictie, non-fictie en kinderboeken” (website Vrijdag) en behoort volgens Carlo Van Baelen dus niet tot de kleinere spelers op de literaire markt. De lage aanwezigheidscijfers

van theater kunnen dus niet aan de uitgeverij toegeschreven worden. Waarschijnlijk heeft dit meer te maken met het genre zelf. (*zie supra*)

Strips

	Imprint	Commerciële groep
Brecht Evens	Oogachtend	
Pieter De Poortere	Oog & Blik / De Bezige Bij	WPG Uitgevers België
Ephameron	Bries	
Simon Spruyt	Silvester	
Gerolf Van De Perre	Atlas	VBK België

Tabel 56: Invloed van uitgeverij op strips

In de categorie van de strips werden drie van de vijf werken door een kleinere uitgeverij gepubliceerd: *Ergens waar je niet wil zijn* van Brecht Evens, *Weg* van Ephameron (i.s.m. Pieter van Oudheusden) en *S.G.F.* van Simon Spruyt. Bovendien zijn het net deze uitgeverijen die niet door een commerciële groep ondersteund worden. Uitgeverij ‘Oogachtend’ richt zich vooral op “boeken waarbij het visuele aspect dominerend is”. (website Oogachtend) Ook de uitgeverijen ‘Bries’ en ‘Silvester’ leggen zich voornamelijk toe op het publiceren van stripverhalen. Tabel 15 toont aan dat de beeldverhalen van Ephameron en Simon Spruyt inderdaad een opvallend lage score behalen in vergelijking met de rest (5,2% en 5,6%). Dit is echter niet het geval voor *Ergens waar je niet wil zijn*. Deze strip van Brecht Evens is in maar liefst 52,0% van de bibliotheken terug te vinden, wat een sterk contrast vormt met de anderen. Hoogstwaarschijnlijk heeft dit te maken met de twee prijzen die Brecht Evens voor deze strip in ontvangst mocht nemen. (*Zie supra*)

Vertaalde literatuur

	Imprint	Commerciële groep
Hiromi Kawakami	Atlas	VBK België
Alexandre Dumas	L.J. Veen	VBK België
Homerus	Athenaeum - Polak & Van Gennep	WPG Uitgevers België
Antonio Gamoneda	Uitgeverij P	
Beatrice Alemagna	De Eenhoorn	

Tabel 57: Invloed van uitgeverij op vertaalde literatuur

Wat de vertaalde literatuur betreft, werd enkel *Brandend verlies* van Antonio Gamoneda door een kleinere uitgeverij (‘Uitgeverij P’) gepubliceerd. Dit is ook zichtbaar in de gegevens rond de aanwezigheid van vertaalde literatuur in tabellen 17, 19 en 21. Antonio Gamoneda behaalt

hier immers met amper 2,9% een opvallend lage score in vergelijking met de andere vertaalde werken. Naast de invloed van de uitgeverij, speelt ook het genre een grote rol. Poëzie wordt over het algemeen minder door bibliotheken opgepikt dan proza en kinder- en jeugdliteratuur. (zie *supra*) Naast 'Uitgeverij P' behoort ook 'De Eenhoorn' niet tot een commerciële uitgeversconcern. Toch wordt dit niet weerspiegeld in de aanwezigheidscijfers, aangezien *Een kind...wat is dat?* van Beatrice Alemagna met 38,9% de hoogste score onder de vertaalde literatuur behaalt.

4.5.2. Verkoopcijfers

Naast de rol van de uitgeverij kan het ook interessant zijn om de verkoopcijfers van desbetreffende titels erbij te halen. De hypothese is namelijk dat hoe kleiner de uitgever, hoe kleiner de kans wordt dat een werk in de boekhandel verschijnt en hoe lager de verkoopcijfers dus zullen zijn. Deze cijfers zijn afkomstig van boek.be, maar mogen vanwege privacyredenen niet bekend gemaakt worden. De cijfers die hieronder volgen zijn dus niet de absolute verkoopcijfers, maar geven wel de onderlinge verhoudingen tussen de reële verkopen weer. Bovendien werden de werken per genre gerangschikt van het best verkochte naar het minst verkochte boek. De werken die niet door een commerciële uitgeversconcern werden gepubliceerd, werden in het vet aangeduid.

Proza

	Best verkocht	Aantal
1.	Marita De Sterck	5484
2.	Joost Vandecasteele	4278
3.	Leonard Nolens	4128
4.	Paul Mennes	3864
5.	Simone Lenaerts	3270
6.	Gie Bogaert	2262
7.	Thomas Blondeau	2172
8.	Paul Claes	1992
9.	Bob van Laerhoven	1038
10	Pjeroo Roobjee	900
11.	Joseph Pearce	798
12.	Jeroen Theunissen	660
13.	Pol Hoste	570
14.	Willy Spillebeen	534
15.	Dirk Verbruggen	528
16.	Mark Van Tongele	438
17.	Joris Note	414
18.	Ruth Lasters	294

Tabel 58: Verkoopcijfers proza

Het best verkochte prozaboek uit de lijst met vijftig niet-mainstream titels is Marita De Stercks *Bloei*, gevolgd door *Opnieuw en opnieuw en opnieuw* van Joost Vandecasteele en Leonard Nolens' *Dagboek van een dichter 1979-2007*. Deze laatste is een opvallende verschijning in de top drie, aangezien *Dagboek van een dichter* met 39,9% een matig aanwezigheidspercentage behaalde in de openbare bibliotheken. Het minst verkochte prozawerk is *Feestelijk zweet* van Ruth Lasters, wat het ook minder vaak in de bibliotheekrekken voorkwam. *De verzwegen Boon* van Pol Hoste, uitgegeven door 'het balanseer', komt op een dertiende plaats terecht.

Poëzie

	Best verkocht	Aantal
1.	Jotie T'Hooft	4038
2.	Marc Tritsmans	2550
3.	Luuk Gruwez	2328
4.	Hadewijch	1248
5.	Hubert van Herreweghen	792
6.	Paul Bogaert	690
7.	Delphine Lecompte	378
8.	Roger M.J. De Neef	36

Tabel 59: Verkoopcijfers poëzie

Verzameld werk van Jotie T’Hooft doet het niet enkel goed in het bibliotheekaanbod, ook in de boekhandel is dit de meeste verkochte poëziebundel. *Luchthaven voor vogels* van Roger M.J. De Neef komt laatst met amper 36 verkochte exemplaren. Zowel in de bibliotheek als in de boekhandel is deze bundel dus geen succes. Ook Delphine Lecompte en Hubert van Herreweghen komen onderaan dit lijstje voor. Opvallend is dat Paul Bogaert slechts 690 exemplaren van zijn *de Slalom Soft* verkocht. In de bibliotheken behoort dit werk, wat poëzie betreft, immers tot een van de meest aanwezige bundels.

Essay en literaire non-fictie

	Best verkocht	Aantal
1.	Joris van Parys	3204
2.	Dree Peremans	3120
3.	Johan De Boose	2346
4.	Bart Meuleman	1416
5.	Erwin Mortier	270

Tabel 60: Verkoopcijfers essay en literaire non-fictie

Ook wat essay en literaire non-fictie betreft, gaat het werk van de uitgeverij die niet tot een commerciële groep behoort, opvallend minder over de toonbank. Met slechts 270 verkochte exemplaren komt *Een ontsnappingskunstenaar. Essay over Franz Hellens* op de laatste plaats terecht.

Kinder- en jeugdliteratuur

	Best verkocht	Aantal
1.	Pat van Beirs	7038
2.	Bart Moeyaert	4704
3.	Tine Mortier	3030
4.	Pieter Gaudesaboos	2004
5.	Marita De Sterck	1578
6.	Jaap Robben	1140
7.	Piet De Loof	258

Tabel 61: Verkoopcijfers kinder- en jeugdliteratuur

In de categorie van kinder- en jeugdliteratuur is *De smaak van zijn stem* van Piet De Loof met slecht 258 exemplaren duidelijk de minst verkochte titel. Bovendien is dit ook het enige werk dat niet tot een commerciële uitgeversconcern behoort. Het best verkochte jeugdboek is

Galgenmeid van Jean-Claude van Rijckeghem & Pat van Beirs, wat ook in de bibliotheken het hoogste aanwezigheidspercentage behaalt.

Theater

	Best verkocht	Aantal
1.	Eric De Volder	852
2.	Filip Vanluchene	54

Tabel 62: Verkoopcijfers theater

Wat bij deze twee theaterwerken onmiddellijk opvalt, is het grote verschil in verkochte exemplaren. *In stukken. Toneel 1988-2010* van Eric De Volder doet het in de boekhandel ongeveer vijftien keer beter dan Filip Vanluchenes *Picasso/Citytrip*. Ook in de bibliotheken ligt het aanwezigheidspercentage van Eric De Volder hoger dan dat van Filip Vanluchene, maar het verschil is heel wat kleiner (7,5% tegenover 5,2%). Beide werken werden door uitgeverij ‘Vrijdag’ gepubliceerd, dus het contrast in verkochte exemplaren valt hierdoor niet te verklaren. Waarschijnlijk heeft het recent overlijden van Eric De Volder wel een invloed gehad.

Strips

	Best verkocht	Aantal
1.	Brecht Evens	6018
2.	Pieter De Poortere	2166
3.	Gerolf Van de Perre	936
4.	Ephameron	228
5.	Simon Spruyt	168

Tabel 63: Verkoopcijfers strips

Ook bij de strips behoren de twee minst verkochte titels tot een uitgeverij die geen lid is van een commerciële uitgeversconcern. *Weg* van Ephameron en *S.G.F.* van Simon Spruyt behalen, net zoals in de bibliotheken (waar het aanwezigheidspercentage respectievelijk 5,2% en 5,6% is), in de boekhandel een minder goed resultaat. De strip die wel zeer vlot over de toonbank gaat, is *Ergens waar je niet wil zijn* van Brecht Evens. Dit is opvallend, aangezien uitgeverij ‘Oogachtend’ niet tot een commerciële uitgeversgroep behoort.

Vertaalde literatuur

	Best verkocht	Aantal
1.	Homeros	5736
2.	Alexandre Dumas	2268
3.	Beatrice Alemagna	1032
4.	Hiromi Kawakami	624
5.	Antonio Gamoneda	36

Tabel 64: Verkoopcijfers vertaalde literatuur

In de categorie van de vertaalde literatuur, behaalt de vertaling van de *Ilias* door Patrick Lateur de hoogste verkoopcijfers. Opvallend, want qua aanwezigheid in de bibliotheekrekken is dit niet echt een uitschieter. Beatrice Alemagna, die het hoogste aanwezigheidspercentage in de bibliotheken behaalt, komt hier pas op een derde plaats terecht. Het minst verkochte werk is de poëziebundel *Brandend verlies* van Antonio Gamoneda, met amper 36 exemplaren. Dit is dan ook het enige vertaalde werk dat waarvan de uitgever niet tot een commerciële uitgeversconcern behoort.

4.5.3. Conclusie

Uit bovenstaande gegevens kunnen we afleiden dat de uitgeverij wel degelijk een rol speelt bij de aanwezigheid van niet-mainstreamliteratuur in de openbare bibliotheken. Enkel voor theatergenre is de invloed van de uitgeverij niet duidelijk waarneembaar. Voor proza, poëzie, essay en literaire non-fictie, kinder- en jeugdliteratuur, vertaalde literatuur en strips gaat de hypothese op dat hoe kleinschaliger de uitgeverij, hoe minder kans er is dat de werken hun weg naar de bibliotheken zullen vinden. Toch is er een uitzondering die de regel bevestigt, namelijk de strip *Ergens waar je niet wil zijn* van Brecht Evens. Deze hypothese wordt bovendien bevestigd door Jeroen Messely:

Wat niet of **moeilijk verkrijgbaar** is (kleinere uitgeverijen, in eigen beheer) of aan de aandacht ontsnapt (los van het commerciële circuit staat), kan ook niet in de collecties opgenomen worden. Het aanbod wordt bepaald door uitgeverijen en critici en daar de bibliotheken het grootste deel van hun aanwinsten verwerven in dit **klassieke circuit** leidt dit automatisch tot een versmalling van het volledige marktaanbod [...]. (Messely 2002: 28)

Opvallens is ook dat geen enkel van de aangeduide uitgeverijen tot een commerciële groep behoort. Als we de verkoopcijfers van de vijftig titels erbij halen, dan valt op dat vooral de werken van de kleinschaligere uitgeverijen het minst verkocht worden. Deze redenering geldt zowel voor poëzie, kinder- en jeugdliteratuur, strips (met Brecht Evens als uitzondering) en

vertaalde literatuur. Wat proza betreft, behoort *De Verzwegen Boon* van Pol Hoste tot de minder vlot verkopende titels, maar Willy Spillebeen, Dirk Verbruggen, Mark Van Tongele, Joris Note en Ruth Lasters behalen nog lagere verkoopcijfers. De lage verkoopcijfers van de werken die door kleinere uitgeverijen gepubliceerd worden, kunnen een aanwijzing zijn dat deze inderdaad minder vaak in de boekhandels terecht komen. Toch zijn deze resultaten slechts een eerste aanzet is er verder nog uitgebreid onderzoek nodig om deze hypothese te verifiëren.

Besluit

Ondanks de economische crisis, die nu ook de boekensector treft, gaat het goed met het Vlaamse boek. Vlaamse kookboeken vliegen de deur uit en ook de vertaling van Nederlandstalige literatuur zit in de lift. Toch zijn vele **boekhandelaars** niet tevreden. Het krappe budget van de bibliotheeksector zorgt er immers voor dat deze steeds op zoek gaan naar grotere kortingen. Kleinere boekhandelaars moeten dan ook vaak voor de grote spelers onderdoen en verliezen zo een groot stuk van hun inkomen. Boekhandelaars die deze korting wel kunnen bieden, compenseren dit door in te binden wat de kwaliteit van de dienstverlening betreft. Zichtzendingen worden minder nauwkeurig opgesteld en ook de bestelservice voor niet-courante titels gaat achteruit. Vanzelfsprekend raken deze veranderingen aan de samenstelling van de bibliotheekcollectie.

De **wetgeving** in verband met de bibliotheekwerking dateert vanuit 2001 en kadert in de context van het ‘lokaal cultuurbeleid’, wat vooral op samenwerking gefocust is. In de bibliotheekwetgeving wordt expliciet over een pluralistische collectie gesproken, maar over kwalitatieve criteria zegt deze regelgeving niets. (Van Hee, 2011) Wel wordt de totstandkoming van een bibliotheekcollectie in een niet-commerciële omgeving benadrukt. Toch maakt dit onderzoek duidelijk dat **commerciële factoren** wel degelijk een rol spelen. Door de vele besparingen die de overheid doorvoert, voelen de bibliotheken zich genoodzaakt om steeds vaker vraaggericht te werk te gaan om zo goed mogelijk aan de behoeften van hun klanten te kunnen voorzien. Bovendien wijzen de resultaten erop dat bibliotheken vooral hun aankopen doen bij uitgeverijen die commercieel sterk staan of tot een commerciële uitgeversconcern behoren. Deze werken zijn door de gevoerde promotie meestal heel wat zichtbaarder op het internet of worden in een bestelcatalogus opgenomen. Ze komen sneller in de boekhandel terecht, waardoor ze ook meer kans hebben om in de zichtzendingen opgenomen te worden. Als bepaalde titels niet in een catalogus of literair tijdschrift verschijnen, dan wordt het al zeer moeilijk voor bibliotheken om hiermee in contact te komen.

Wat het **collectiebeleid** in de openbare bibliotheken betreft, heerst er complete willekeur. De meerderheid van de bibliotheken werkt zonder aankoopbeleid of collectieproces, waardoor wat opgenomen wordt in de collectie vooral afhankelijk is van de bibliothecaris of collectioneur. Bovendien doet zich een mentaliteitsverandering voor van een collectiegerichte naar een meer vraaggerichte aanpak. Door middel van marktonderzoeken en kwantitatieve

analyses wordt de behoefte van de gebruiker in kaart gebracht en gaan bibliotheken hun aankoopbeleid hieraan aanpassen. Toch mag men niet te ver gaan in dit vraaggericht beleid. De kans is immers groot dat bij deze aanpak de collectieonderdelen waar minder belangstelling voor bestaat, afgebouwd worden en na verloop van tijd volledig zullen verdwijnen. Deze tendens is duidelijk al op gang gezet, aangezien heel wat minder populaire literatuur de weg naar bibliotheek niet meer vindt.

Het onderzoek naar de aanwezigheid van niet-mainstreamliteratuur in de openbare bibliotheken toont aan dat de vraaggerichte aanpak inderdaad invloed heeft op de samenstelling van de collectie. De aanwezigheid van minder populaire literaire titels ligt opvallend laag. We kunnen zodoende inderdaad over een **verarming van het aanbod** spreken. In geen enkele van de onderzochte bibliotheken zijn alle vijftig titels terug te vinden. Ook geen enkele provincie haalt een gemiddelde aanwezigheid van meer dan 50%. Vooral theater, (vertaalde) poëzie, essay en literaire non-fictie en strips vinden moeilijk hun weg naar de bibliotheekcollecties. Proza en kinder- en jeugdliteratuur doen het beter. Toch geraken ook deze twee genres niet boven een gemiddeld aanwezigheidspercentage van 60%. Wat de aanwezigheid in de verschillende provincies betreft, scoren Antwerpen en Oost-Vlaanderen het hoogst, maar ook hier halen ze de gemiddelde kaap van 50% niet.

Het onderzoek naar **factoren die de aanwezigheid kunnen beïnvloeden**, wijst uit dat er een verband bestaat tussen de grootte van de bibliotheek en de aanwezigheid van niet-mainstreamliteratuur. Hoe groter de bibliotheek, hoe groter het aanwezigheidspercentage. De lokale verankering van de auteur speelt niet echt een overduidelijke rol. Het effect van literaire prijzen op de aanwezigheid is wisselend naargelang het genre. Dit effect is duidelijk aantoonbaar voor essay en literaire non-fictie, proza en kinder- en jeugdliteratuur. Voor poëzie is het zeer wisselend en wat strips en vertaalde literatuur betreft, is er nauwelijks een effect waarneembaar. Ook recensietijdschriften blijken niet echt het aankoopbeleid in de diepte te corrigeren. De invloed van de uitgeverij lijkt daarentegen wel van belang te zijn. Kleinere uitgeverijen die weinig promotie voeren en zich focussen op auteurs die in de boekhandel minder aanwezig zijn, zullen hun uitgaven minder frequent in de bibliotheek zien verschijnen. Als de uitgeverij tot een commerciële groep behoort, dan heeft het desbetreffende werken meer kans om in de boekhandel te verschijnen. Via zichtzendingen vinden ze dan ook sneller hun weg naar de bibliotheken.

Door deze resultaten kunnen we bovendien de **marktcorrigerende functie** van de bibliotheken in vraag stellen. Van openbare bibliotheken wordt namelijk verwacht dat ze een collectie samenstellen die breed, onafhankelijk en vrij van commerciële invloeden is. Toch laten ze zich vaak leiden door de dominante spelers op de markt, waardoor deze indirect meebepalen wat er in de bibliotheekrekken terecht komt. Dit zorgt ervoor dat minder gepromote literatuur over het hoofd gezien wordt en het lenerspubliek bijgevolg een scheefgetrokken collectieaanbod voorgeschoteld krijgt. Er is dus dringend meer aandacht nodig voor de opstelling van een collectieplan waar het voldoen aan de vraag van de klant de opname van minder ontleende werken niet in de weg staat. Toch zijn deze resultaten slechts een eerste aanzet, waarin verschillende hypothesen worden samengebracht die later in uitgebreidere onderzoeken diepgaander moeten worden nagegaan.

Bibliografie

- VAN BAELEN 2000

Baelen, Carlo van, “De verwoestijning van het Vlaams boeklandschap”, in *Ons Erfdeel*, Jaargang 43, Stichting Ons Erfdeel, Rekkem / Raamdonksveer, 2000, pp. 551-559.

- CLOOSTERMANS 2011

Cloostermans, Mark, “De boekhandelsblues. Het verhaal achter de sluiting van onafhankelijke boekhandels”, in *De Standaard*, 29 juli 2011.

- GLORIEUX 2004a

Glorieux, I.; Moens M. en Van Thielen L., *De bibliotheek, een huis vol meningen: Resultaten van het Vlaams gebruikersonderzoek*. 21 december 2004.

- GLORIEUX 2004b

Glorieux I. en Vandebroeck D., *Ontleend en Ontleed: Gedrag en smaakprofielen van de Vlaamse bibliotheekgebruiker*, VCOB, Brussel, 2004.

- HOUART 1993

Houart, Ivette, “Naar een rationeel collectiebeleid: Marktgericht en toch representatief”, in *Bibliotheek en samenleving*, Jaargang 21, nr. 2, pp. 68-70.

- MARTENS 2001

Martens, Erik, “*Literaire en culturele tijdschriften in Vlaamse openbare bibliotheken*”, Studie in opdracht van het Vlaams Fonds voor de Letteren en het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, december 2001, pp. 7-10.

- MESSELY 2002

Messely, Jeroen, “*Alles uit de kast! : Naar een optimaal rendement van de poëziesamenvatting in de openbare bibliotheek*”, Graduaat in het Bibliotheekwezen en de Documentaire Informatiekunde, Gent, september 2002, pp. 13-53.

- VCOB 2007

Vlaams Centrum Voor Openbare Bibliotheken, *Wieden in vertrouwen. Wied-, afvoer- en netwerkmagazijn in de openbare bibliotheken: handleiding 2007*. Brussel, 2007.

- VERBRUGGEN 2008

Verbruggen, Liesbeth-Ann, "*Openbare bibliotheken en hun aankoopbeleid voor boeken: Een onderzoek in de dertien Vlaamse centrumsteden en Brussel*", stage bij Boek.be, Borgerhout, 2008.

- WIERSMA 2000

Wiersma, Chris, *Vraaggerichte collectievorming*. Biblion Uitgeverij, Den Haag, 2000.

- DE WINTER 2009

Winter, Carlo de, "Rubroeks reizen, nieuwe roman Willy Spillebeen", in Het Nieuwsblad, 28 oktober 2009.

<http://www.nieuwsblad.be/Article/Detail.aspx?articleid=BLCDE_20091028_005&postcode=8930> (25/07/2011)

- VAN DER ZEE 1989

Zee, Hendrik van der, "Don Quichot en de sluippest. Collectievorming vereist een visie op het openbare bibliotheekwerk", in *Bibliotheek en samenleving*, Jaargang 17, nr. 6, 1989, pp. 201-207.

Interviews

- VANDENABEELE 2011

Vandenabeele, Karin, interview op 07/07/2011

- SUNAERT 2011

Sunaert, Rita, interview op 07/07/2011

- VANDOORNE 2011

Vandoorne, Lisbeth, interview op 03/08/2011

- VAN HEE 2011

Van Hee, Jan, interview op 09/08/2011

Slideshows

- VAN HEE 2010

Van Hee, Jan, april 2010, "Het opstellen van een collectieplan".

<<http://www.slideshare.net/jvanhee/collectieplan-ovla-2010>> (28/07/2011)

- COLLET 2010

Collet, Jan, 10/02/2010, “Praktijkverhalen – Collectiemanagement in Vlaanderen. Case-study 1 – Collectiebeleid”. <<http://www.slideshare.net/bibnet/casestudy-collectiebeleid-jan-collet>> (02/08/2011)

Websites

- *Agentschap Sociaal-Cultureel Werk website*, juni 2011, gecoördineerd decreet versie juni. <http://www.sociaalcultureel.be/doc/Regelgeving_algemeen/2011/20110630_lcb%20gecoördineerd%20decreet%20versie%20juni%202011.pdf> (24/02/2011)
- *Agentschap Sociaal-Cultureel Werk website*, 2001, Lokaal cultuurbeleid. <<http://www.sociaalcultureel.be/volwassenen/LCB.aspx>> (10/08/2011)
- *Balanseer website*, 2011, Het balanseer. <<http://www.hetbalanseer.be/hetbalanseer/>> (17/07/2007)
- *Benebib website*, 2004, <<http://www.benebib.be/benebib.htm>> (01/08/2011)
- *Bibliotheekstatistieken website*, 2009, <<http://www.bibliotheekstatistieken.be/>> (13/04/2011)
- *BruNO website*, 2005, Streekgericht bibliotheekbeleid Brussel. <<http://www.bruno.be/over-ons>> (13/04/2011)
- *Bibliotheekschool Gent website*, 25/10/2010, Andere initiatieven in opleiding en vorming. <http://www.vspw.be/opleidingen/bibliotheekschool/andere_initiatieven> (09/08/2011)
- *Bibnet website*, 2011, Naar sectorale bestelsuggesties. <<http://www.bibnet.be/portaal/Bibnet/Collectiebeheer/Bestelsuggesties/>> (03/08/2011)
- *Boekhuis website*, Toonaangevende logistieke dienstverlener. <<https://portal.boekhuis.nl/cbonline/over-ons>> (15/07/2011)
- *Bureau Leemans website*, Specials voor bibliotheken. <<http://www.bureauleemans.nl/?RubriekID=2020>> (05/08/2011)
- *Delphi website*, 2011, Vraaggerichte bibliotheek. <<http://info.bronnenwijzer.be/>> (10/07/2011)
- *De Redactie website*, zaterdag 30/10/2010, 12.05u, “Waarom zou Japanner geen Lanoye lezen?” <<http://www.deredactie.be/cm/vrtnieuws/cultuur%2Ben%2Bmedia/kunsten/1.894901>> (30/10/2010)
- *De Vrije Uitgevers website*, 2011, <<http://www.vrijeuitgevers.nl/index.php>> (15/07/2011)

- *Faronet website*, 2011, Projectleider collectiebeheer openbare bibliotheken, Bibnet.
<<http://www.faronet.be/vacatures/projectleider-collectiebeheer-openbare-bibliotheken-bibnet>>
(26/07/2011)
- *Historische Uitgeverij website*, 2011,
<<http://www.goethe.de/ins/se/prj/uar/nie/ver/his/nlindex.htm>> (15/07/2011)
- *Koninklijke Bibliotheek website*, Hadewijch.
<<http://www.kb.nl/dichters/hadewijch/hadewijch-02.html>> (05/08/2011)
- *Krant van West-Vlaanderen website*, 18 april 2011, “Wandeling over Luuk Gruwez doet Deerlijkse plekjes uit werk dichter aan”.
<<http://kw.rnews.be/nl/regio/wvl/nieuws/algemeen/wandeling-over-luuk-gruwez-doet-deerlijkse-plekjes-uit-werk-dichter-aan/article-1194992335244.htm>> (05/08/2011)
- *Locus vzw website*, 2001, Wat is LOCUS?
<<http://www.locusnet.be/portaal/Locus/Over%20Locus>> (09/08/2011)
- *Mechelen website*, 2007, auteurs. <<http://www.mechelen.be/3014/content/3692/paul-mennes.html?az=3>> (06/07/2011)
- *Oogachtend website*, 2011, < <http://www.oogachtend.be/Oogachtend.html>> (15/07/2011)
- *Poeziecentrum website*, 2010, Uitgeverij.< <http://www.poeziecentrum.be/uitgeverij>>
(15/05/2011)
- *Stichting Lezen website*, 2002, De Leeswolf & De Leeswelp.
<<http://www.stichtinglezen.be/landschapdetail.aspx?l=006.004&instance=90>> (12/07/2011)
- *Vlaams Fonds voor de Letteren (VFL) website*, 2000, Over het VFL.
<<http://www.fondsvoordeletteren.be/nl/1/content/141/over-het-vfl.html>> (25/05/2011)
- *Vlaams Fonds voor de Letteren (VFL) website*, 22/04/2011, *Vlaams Fonds voor de Letteren: jaarverslag 2010*.
<http://www.vfl.be/uploads/Downloads/downloads/VFL_jaarverslag_2010.pdf>
(25/05/2011)
- *Vlabin-vbc vzw website*, 2011, de leeswelp.<<http://www.vlabinvbc.be/?navigatieid=11>>
(12/07/2011)
- *Vlabin-vbc vzw website*, 2011, de leeswolf.<<http://www.vlabinvbc.be/?navigatieid=10>>
(12/07/2011)
- *Vlabin-vbc vzw website*, 2011, Vlabin-vbc.<<http://www.vlabinvbc.be/?navigatieid=2>>
(12/07/2011)

- *Vlabin-vbc vzw website*, 2011, wolfsprent.< <http://www.vlabinvbc.be/?navigatieid=12>> (12/07/2011)
- *Vlaamse Regionale Indicatoren (Vrind) website*, 28/10/2010, “De resultaten van het Vlaamse beleid en de impact op de omgeving”, jaargang 2010, Studiedienst van de Vlaamse regering, Brussel.
<<http://www4.vlaanderen.be/dar/svr/afbeeldingennieuwtjes/algemeen/bijlagen/vrind2010/2010-10-28-vrind2010-volledig-blw.pdf>> (05/08/2011)
- *Vlaamse Regionale Indicatoren (Vrind) website*, 22/07/2009, “De resultaten van het Vlaamse beleid en de impact op de omgeving”, jaargang 2009, Studiedienst van de Vlaamse regering, Brussel.
<<http://www4.vlaanderen.be/dar/svr/afbeeldingennieuwtjes/algemeen/bijlagen/vrind2009/2009-07-01-vrind2009-volledig-blw.pdf>> (05/08/2011)
- *Vlaamse Regionale Indicatoren (Vrind) website*, 27/06/2008, “De resultaten van het Vlaamse beleid en de impact op de omgeving”, jaargang 2008, Studiedienst van de Vlaamse regering, Brussel.
<http://www4.vlaanderen.be/sites/svr/Publicaties/Publicaties/vrind/vrind2008/Vrind_2008-volledig.pdf> (05/08/2011)
- *Vlaamse Regionale Indicatoren (Vrind) website*, juli 2007, “De resultaten van het Vlaamse beleid en de impact op de omgeving”, jaargang 2007, Studiedienst van de Vlaamse regering, Brussel.
<<http://publicaties.vlaanderen.be/eblweb/do/publicatieSessionFacade/publicatieEenvoudigeDetailAction/raadplegen?method=raadplegen&id=15176>> (05/08/2011)
- *Vlaamse Regionale Indicatoren (Vrind) website*, 17/03/2009, “De resultaten van het Vlaamse beleid en de impact op de omgeving”, jaargang 2004/2005, Studiedienst van de Vlaamse regering, Brussel.
<<http://www4dar.vlaanderen.be/sites/svr/Publicaties/Publicaties/vrind/vrind-2004-2005-volledig.pdf>> (05/08/2011)
- *Vlaamse Regionale Indicatoren (Vrind) website*, 20/06/2003, “De resultaten van het Vlaamse beleid en de impact op de omgeving”, jaargang 2003, Studiedienst van de Vlaamse regering, Brussel.
<<http://www4dar.vlaanderen.be/sites/svr/Publicaties/Publicaties/vrind/vrind-2003-volledig.pdf>> (05/08/2011)
- *Vlaamse Regionale Indicatoren (Vrind) website*, april 2003, “De resultaten van het Vlaamse beleid en de impact op de omgeving”, jaargang 2002, Studiedienst van de Vlaamse regering, Brussel.
<<http://publicaties.vlaanderen.be/eblweb/do/publicatieSessionFacade/publicatieEenvoudigeDetailAction/raadplegen?method=raadplegen&id=6305>> (05/08/2011)

- *Vlaamse Regionale Indicatoren (Vrind) website*, april 2002, “De resultaten van het Vlaamse beleid en de impact op de omgeving”, jaargang 2001, Studiedienst van de Vlaamse regering, Brussel.
<<http://publicaties.vlaanderen.be/eblweb/do/publicatieSessionFacade/publicatieEenvoudigeDetailAction/raadplegen?method=raadplegen&id=4731>> (05/08/2011)
- *Voetnoot website*, < <http://www.voetnoot-publishers.nl/>> (15/07/2011)
- *Vrijdag website*, Contact. <<http://www.uitgeverijvrijdag.be/nl/Default/33.aspx>> (15/07/2011)
- VVC vzw website, 2009, Over VVC. <<http://www.cultuurcentra.be/>> (05/08/2011)

Andere

- Document Openbare Bibliotheek Schoten, “Collectiebeleid”, goedgekeurd door de gemeenteraad op 25/09/2008, aangereikt door Carlo Van Baelen.
- Het Journaal, zaterdag 30 oktober 2010, 19.00u.

Bijlages